

51013

19

ÚJÉLET

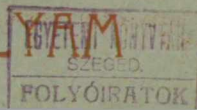

AZ IFJÚ-KATOLICIZMUS SZOCIALIS
ÉS VILÁGNEZETI FOLYÓIRATA

FŐSZERKESZTŐ: RADY-ELEMÉR

1934. MÁRCIUS

III. ÉVFOLYAM 3. (25.) SZÁM.

ÚJ ÉLET

Az ifjú katolicizmus
szociális és világnézeti
folyóirata.

Megjelenik évente kétszer.

Főszerkesztő: RÁDY ELEMÉR

Budapesti szerkesztők Czákó József és Tüske Béla, Budapest VIII. Horánszky u. 20
Erdélyi szerkesztő: Venczel József, Cluj—Kolozsvár, Str. Universitii 10.
Prágai szerkesztő: Sztranyovszky György, Praha II. Benátska u 3., II. p.
Pozsonyi szerkesztő: Vajlok Sándor, Bratislava-Pozsony, Richárd u. 9. I.
Felelős szerkesztő: Suhaj Béla dr. — **Társzerkesztő:** Sinkó Ferenc.
Pedagógiai munkatársak: Borka Géza dr., Csongrády Árpád, Dinnyés Károly és Willand János.

A Prohászka Körök orgánuma.

SZERKESZTŐSÉG: KOŠICE-KASSA, Mikes Kelemen u. 6.
Minden, a lap szellemi részét érintő levél, érdeklődés, cserepéldányok, ismertetésre szánt könyvek stb. ide küldendők.

KIADÓHIVATAL: ROŽŇAVA-ROZSNYÓ, Fő tér 4,
ahová a lap anyagi részét illető küldemények, levelek, előfizetések és reklamációk küldendők.

Előfizetési díj egy évre 50 KČ, 6 pengő, (az előfizetések Liszer Lajos könyvterjesztő vállalata Budapest VII., Hernád u. 40. küldhetők.) 180 leu, (Az előfizetés „Erdélyi iskola”, Cluj vagy „Magyar Népegészségügyi szemle” T. Mures-Marosvásárhely, küldhető.) 2 dollár, 80 dinár, (Az előfizetés „Putník” hirlapiroda Novi Sad küldhető).

Egyes szám ára 4 KČ.

Figyelem!

Megrendelte már?!

Új Élet könyvvel:

1. szám

SPÉSZ SANDOR DR. főiskolai tanár seg.
200 előadás tanulmányja

Okkultizmus és csoda címmel.

A könyv eddig német, orosz és szlovák nyelvű jelentésmegszózatok aktuális, mindenkit érdeklő munkái a magyar közönség részére az Új Élet tette hozzáférhetővé.

A könyv ára csak
kötve 28— KČ
műve 28— KČ.

Tárgyalja az okkultizmus mibenlétét, bizonyos jelenségét, a spiritizmust, Kemmerovuti Neumann Teréz esetét, ír a kaszói csodagyerekekről Ivančo Imréről stb. stb.

Rendelje meg, mert nélkülözhetetlen!

Mindegyik könyv kapható kiadóhivatalunknál
Rožňava—Rozsnyó, Fő tér 4.

2. szám

Kossányi József:

Ejféli kiáltás c. verses-
könyve ára 15— KČ.

3. szám

Málnási Ödön:

A pszichológia
és a pedagógia új útjai.
Tanulmány ára 8— KČ.

Rendelje meg.

ÚJ ÉLET 3. SZ.

Tartalom :

Prohászka Ottokár írásaiból.

Rády Elemér : Húsvéfi gyónás.

Kühár Flóris O. S. B: Tre fontane. A keresztény kultúra három forrása.

Szfranyovskij György : A nemzetkisebbség pasztorációja.

Kézai Béla : Szekfű Gyula történelemszemlélete.

Fényes István : Oravecz Imre, a földművesfestő.

Nyisztor Zoltán : A jubiláló hitlerizmus.

Horváth Richárd : Bűn és élet.

Balla Borisz : Egy amerikai leány.

Serédi Juszfinian : A Kat. futósról.

Róma szava.

Mécs László, Harsányi Lajos, Tamás Lajos,

I. Szemlér Ferenc, Jolsvay Elek, Walthier

Eliz, Fraňa Šramek, Rónay György versei.

S z e m l e (Kafirodalom, Az ausztromarxizmus bukása, pozsonyi missziók, pacifizmus, főiskolás viszonyok, pedagógia és iskolapolitika sfb.

Könyvek-írások.

Műmelléklet : Oravecz Imre képei.

Melléklet : Málnási Ödön : A pszichológia és pedagógia új útjai.

A gondolatok s az intézmények is szoktak meghalni és föltámadni. Az eszmék sirja a feledés, mihelyt nem mozgatják a szívek, meghaltak. Ez értelemben az Isten is meghal sokakra nézve.

De a halál után jő a föltámadás. Az eszmék is, az intézmények is föltámadnak; a siri feledés helyébe a közérdeklődés léphet; a szivekből kienged a közöny fagya s ismét hódolnak az igazságnak, melyet előbb megvetettek.

S még továbbra is fűzhető ez az összehasonlítás. Az eszmék s az igazságok mindig erőszakos halállal hálnak meg. Természetüknél fogva nem hálnának meg soha, de az erőszak kipusztíthatja őket egy időre. A messiások s a messiási gondolatok nem betegek, nem feküdnék le betegágyra; az ő betegágyuk az ő keresztjük, azon oltják ki erőszakos kezek életüket.

PROHÁSZKA OTTOKÁR.

Húsvéti gyónás.

Rády Elemér.

A napokban egy fiatal tehetséges erdélyi író tanulmánya került a kezembe. Kis, szürke, igénytelen füzet, inkább lírai vallomás, mint tanulmány. De az előszóból, — mely bevallottan is szubjektív írás — néhány gondolat, meztelenül, — szépítetlenül oda vetet fájdalmas sóhaj, — üt belém. Nem új, s mégis ahányszor olvassa az ember ezeket a gondolatokat mindig érdemes rajtuk elgondolkozni s tovább vezetni. »Mi, magyarok, nem tűrjük a kritikát. Mi, magyarok, szívesen beütjük a magunkénál magasabb fejeket. Mi magyarok, nem szeretjük a hozzánk intézett őszinte beszédet. Mi magyarok, a fiatalokat mindig megalkuvásra, mindenbe beletörődésre, hátsó gondolatokkal való operálásra szorítjuk. Az őszintén feltárt mellbe kést döfünk«.

Mennyi keserűség, mennyi csalódás szól ennek a fiatal írónak a soraiból s valljuk be őszintén, mennyi igazság is.

Nincsen különösebb aproposnk, hogy ezeket az igazságokat most a magunk igazolására hozzuk fel. Nem ért minket új és igaztalan támadás — de úgy érezzük a kisebbségi sorsban töltött minden óránk okot ad, hogy belenyúljunk ezeknek a szomorú valóságoknak a mélyibe.

Tizenhatodik nagybőjtöt töltjük a kisebbségi sorsban s úgy érezzük ezek a fájdalmasan kongó szavak nálunk is, ma is igazak. Mi, akik nem hiszünk a véletlenekben, s a nagy sorscsapásokat is egy végső fokon összefüggő egészbe tudjuk illeszteni, mi átérezzük a kisebbségi sorsba hullás értelmét is. Tudjuk, hogy a mi elhivatottságunk a magyar hibák levetkőzése, a mi feladatunk megtisztulás a magunkra hagyottságunkban. Ez a tudat, ez a missziós rendeltetés ad értelmet annak a sok fiatalnak is, aki vállalja a kisebbségi magyar áldozatos munkáját.

És ha úgy állítjuk be a kisebbségi sorsadottságot, ha a tényeknek értelmezést adunk s azt vizsgáljuk, tizenöt kisebbségi esztendőben mit valósítottunk meg a sors reánk róta feladatokból, az erdélyi magyar író szomorú és fájdalmas betűi tolnak tollunkra. Itt állunk tizenöt év után is, megfogyva, de régi hibáinkkal, veszteségeinkben sem tisztulva.

Az erdélyi író szavai most is fájdalmasan igazak: nem szeretjük az őszinte szót, a kritikát ma is támadásnak látjuk s úgy zárjuk el magunk előtt a jobbulás útját. Minden izmunkkal a demokrácia

egyetlen éltet biztosító cérnaszálába kapaszkodunk — de ugyanakkor saját körünkben nem valósítjuk meg a demokrácia értelmét: a szólás-szabadságot. Vagy miért van akkor, hogy társadalmi, kulturális életünkben kihalt a diskusszió? Miért van az, hogy szellemi életünk pang, kultúregyesületeink — minden hivatalos beszámoló ellenére — küzdenek az elmulással? Miért van az, hogy intelligenciánk visszavonulva legfeljebb szemléli kultúrtörekvéseinket s a kisebbségi magyar kultúrmozgalmak a kívülről szemlélő harmadikra azt a benyomást teszik, hogy kevesek magánügyévé váltak. Bármennyire fájdalmas bevallanunk, úgy van: tizenöt év alatt nem sikerült kitermelnünk azt a — helyesen értelmezett — demokratikus szellemi légkört, melyben mindnyájan a magyar kultúrélet részeseinek éreztük volna magunkat, melyben a közös munkavállalás felelőssége domborodott volna ki.

Tizenöt év alatt nem neveltük rá a kisebbségi középosztályt, hogy egyéni értékeit önmagától felajánlja a kisebbségi nemzettest kulturális emelésére. Sőt ellenkezőleg: ha új koncepciók jöttek, ha új eszmékkel kopogtattak dolgozni akarók, félretoltuk, elhallgattattuk, mint az erdélyi író mondja: »Az őszintén feltárt mellbe kést döftünk«. Mennyi energia veszett így el, mennyi értékes fej csuklott le emiatt s mennyi fiatal ember jutott nemzeti és világnézeti zsákutcába, akiket a jóakarató eszmezsere meggyőzhetett volna.

Miért félünk a szellemi forrástól? Miért az a fullasztó hallgatás? Folyóiratainkban nem indulnak nagy eszmei csaták. Ha merészebb gondolatokat öntünk ólomba, nem vitázunk ezekről, hanem igyekezzünk az eszméket megfojtani s aki ezt nem teheti, haragcsan visszaküldi a lapot. Pedig mennyire szükség volna erre a tisztító forrásra, erjedésre! Micsoda értékek forrnának itt ki s mennyi energiát sikerülne visszatartani a nemzeti vakvágányra futástól s egyenes irányba lendíteni. Hisz ócska, elkopott igazság, szinte már frázis jellege van: a hatalomnélkülieknek — s mi kisebbségiek ezek vagyunk — egyetlen fegyverével tudunk csak harcolni, kulturánkkal. Ennek a kisebbségi kultúréletnek a melegágya a kisebbségi demokrácia, az eszmetisztító vita. A fel-fel dobott gondolatok közös eredőjéből kell meghúzni kultúréletünk határozott vonalát, mely az egészséges kultúrholnap perspektívába vezet.

Ezeket a fájó és önhibáinkat bevalló sorokat most, a húsvétvárás bűnbocsátó hangulatában írom. Még fejünkön érezzük hamvazószerda szentelt hamuját s lelkünk már a húsvéti gyónás tisztító lángjaiban ég. A jobba levés szándékával térdeplünk oda a gyóntatószék zsámolyához s valljuk be vétkeinket s várjuk a feloldozást. Ez a húsvéti gyónás a népek életében, a mi kisebbségi magyarságunkéban is el kell, hogy jöjjön. Az őskeresztények hangos gyónásával kell odaállnunk, mulasztásainkat bevallanunk s az erős fogadás akarataival megjelölni a jobbulás útját. A kisebbségi sorsba hullás történelmi értelmének így fogunk eleget tenni, így fogjuk magunkból kitermelni a

kisebbségi életproblémák örvényében megtisztult életerős típust s így fogunk az egyetemes magyar életnek is új értékeket jelenteni.

*

Ebben a húsvéti szeretetet, megértést hirdető hangulatban vizsgáljuk meg — senkit sem támadva és senkit sem vádolva — azokat az erőviszonyainkat, melyek kisebbségi kultúréletünk újjá, vihartállóvá alakításánál rendelkezésünkre állanak.

Az első felvetett kérdésnél is meg kell állnunk. Hiába kutatunk statisztikák, adatok után, mindez hiányzik. Nem tudjuk milyenek iskolaviszonyaink, nem tudjuk milyen tanítóságunk, nem ismerjük tanártársadalmunkat, nincs kimutatás sajtónkról, egyesületeink működéséről. Közkönyvtáraink ügyével senki nem foglalkozott. Mindenütt egyéni erőfeszítéseket találunk, melyeknek nemcsak összefogása nem történt meg, hanem azt sem tudjuk, mink van. Lehet, hogy másfél évtized alatt készültek statisztikák magánhasználatra, de a magyar közvélemény előtt mindez titok maradt. Hiába erőlködünk, erőviszonyainkat nem tudjuk felvázolni. Tizenöt esztendő alatt hiányzott az az összefogóerő, mely a szertesztét végzett részletmunkákat egyesítette volna egy autonóm kisebbségi kultúréletté.

Ne vitatkozzunk most arról, hogy az első kisebbségi évek nyugtalansága és tájékozatlansága nem adta meg azt viszonylagosan nyugodt atmoszférát, ami ehhez kellett volna. Mind igaz lehet, de csak nyomateköt ad megállapításunknak: kisebbségi kulturális életünket át, — vagy helyesebben — meg kell szerveznünk.

Az egyetemes kisebbségi magyarság kulturális irányításánál a legátfogóbb keretnek a Szemke (szlovenszkói Magyar Kultúregylet) ígérkezik. Ez az országos egyesület vehetné át az egész magyar kultúrélet irányítását. (A speciális magyar katolikus kultúrmunka szervezéséről itt külön nem beszélek, csak annyit jegyzek meg, hogy a két szervezkedésnek kooperálnia kell azon elv alapján, hogy egymást kiegészíteni hivatottak.) Társadalmi egyesületeink, iskolaügyünk, sajtónk, könyvtárviszonyaink irányításának innét kellene intéződnie. Innét jöhetne segítőkéz a főiskolások részére is, hogy a kisebbségi életre tényleg tudományosan készüljenek fel. Így tudnánk csak tiszta képet kapni arról, hogy mink van, mire számíthatunk. Így fejlődhetne ki — a mai rendszertelen kapkodás helyett — szerves, egységes kultúrélet, melyben a kisebbségi demokrácia megvalósulhatna s kitermelhetné a kulturális vezetésre hivatottakat. De ennek előfeltétele, hogy a Szemke átszerveződjék. Az egyesület vezetéséhez fiatal kultúrmunkások kellene s az egyesületet függetleníteni kell a százfelé elfoglalt politikai vezetőktől s ezáltal szabadabbá, elasztikusabbá, nagyobb embertömegeket vonzóvá tenni. Fiatal, munkabíró kultúrmunkások vezetése alatt a Szemke megvalósíthatja mindezt s biztosíthatja,

hogy a keresztény kultúrtradíciókon épülő és szociális szellemű kultúrunka fogja a kisebbségi magyarság életét biztosítani.*

Úgy érezzük, ezeket a problémákat^{*} meg kell most tárgyalnunk. Kultúréletünk oly rohamos gyorsasággal fonnyad, hogy csak az őszinte szó, a jobbító szándékú kritika s a gyors tett segíthet. Azok, akikre az erdélyi író szavai vonatkoznak, akik szeretnék elfojtani ezt a kritikát, a mindenbe beletörődésre nevelni a fiatalokat, most a húsvét bűnbocsátó és szeretetet hirdető atmoszférájában ne támadjanak. A fiatalság mindennek értelmet keres s a kisebbségi sorsban a megtisztulás, a jobbálevés rárótt feladatát látja s felelősségteljesen vállalni is akarja. Ezért kér szót most is s a hibák őszinte és nyílt bevallása után munkára vár. Ha ezt a munkátkérő fiataltságot megértjük a húsvéti bűnbevallás után az örvendező Alleluját is elénekelhetjük.

* A főiskolás ifjuság különböző egyesületeinek kiküldöttei februárban Brűnmben ankétot rendeztek, melyen problémáikat megtárgyalták. A Prohászka Kőrök egy deklarációban rámutattak kulturális szervezkedésünk feladataira s azokra a lehetőségekre, melyek a főiskolásság részére lehetővé teszik a társadalmi kultúrunkába való bekapcsolódás'. Cikkemnek a Szemkére vonatkozó része ezzel a deklarációval is összhangban van s így a Prohászka Kőrök kívánásait is kifejezi.

Ballada a héffejű sárkányról.

Előjött barlangjából
A szörnyűséges sárkány.
Elyelt az első fáról
Egy sárga tollú sármányt.
És sírni kezdett nyomban
Kilencszáz zsenge bárány.

A kertekben letépett
Egy nyilni kezdő rózsát.
Sárgulni kezdett nyomban
A fű, a rét, a rónák.
A rengeteg nagy erdő
Rémülve szórta lombját.

Kiment a himes rétre,
Ott bömbölt és barangolt.
Ivott a vadvirágos -
Kanyargó kék patakból.
És nyomban eltűnt minden
Víz a hűvös kutakból.

A száraz özvegyasszony
Sovány kenyéren bőjtölt.
A szörny elkapta sókán
Falatját a kötőből.
És nyomban eltűnt minden
Kerek kenyér a földről.

Az erdő mellett elnyelt
Egy apró kecskepásztort.
Síratta apja, anyja,
Ült jajveszékes gyásztort.
És attól kezdve mindig
Temetni járt a kántor.

Két tollas, kardos esendőrt
Az árokpartra vágott.
Iszonyú karmaival
Piros torukra hágott.
Elyelt velük nyomban
El — az egész világot!

És ugrott vad haraggal
A toronymak, mely márvány.
De akkor felujjongott
Kilencszáz zsenge bárány.
Mert a torony kemény volt
És attól — felfordult a sárkány.

TRE FONTANE.

A keresztény kultúra három forrása.

Dr. Kühár Flóris O. S. B.

I.

A vértanúk vérével bíborbavont boldog Róma (Felix Roma, *mar-tyrum purpurata sanguine*) látomásszerűen jelenhetett meg annak a XI. sz.-i költőnek szemében aki az apostolfejedelmek ünnepének himnuszát írta. A mai ember Róma-látomása alig jut el eddig a vízióig. Még akkor sem, amikor a legalkalmasabb magaslatokról, a Gianacolóról, a Pincioról, a Monte Marioról nézi Rómát, vagy pedig a Szent Pál bazilikától kiindulva Tre Fontane felé felér arra a magaslatra, melyen a Montagnolá-nak nevezett ódon osteria erkélyéről letekinthet a kanyargó Tiberisre, a Campagna hepe-hupás talaján, a katakombákkal telefirt kültelkeken túl az Aurélián-féle városfallal körülövezett Rómára. A Montagnoláról nézve a héthalom Rómája, jóformán a horizont díszes, csipkézett szegélyévé lapul; a vársofal kiszögelesei, kapui, bástyái fölött tornyok, kupolák, pálmás és olaszfenyős dombvonalak, magasbanyuló paloták folynak össze képszerűen. Ha az Aventinus, a Palatinus és a többi dombok fáit, parkjai nem adnának néhány zöld foltot a képre, az egész Róma a szemben is úgy rajzolódna le, mint a fényképlemezen — barnás, vagy acélszúke tónusban. A bíborbavont, vérszerű Róma vízióját még azon az uton sem kapja meg ma az ember, melyen valaha Szent Pál járta meg a vértanúság útját. Pedig alig félórára a Montagnolától indult meg a római vértanúk vérpatakja.

A lankás mező ma is olyan, mint Neró idejében. Az olasz földművelés és település formái a Campagnán alig változtak kétezer éve. A fascizmus kultúrpolitikája a főváros határában érezteti szemmel láthatólag hatását. Mig az ember leér Tre Fontane völgyébe, gazdag, sűrű vetéseket, dús életet lát a szántóföldeken. A völgy mélyén rétek virágos pázsitja; kis patak vize folydogál. Valaha mocsarakban folyt szét, magára vonzott szúnyograjokat és ezek messze riasztották innen az embert, mert ezen a tájon malária réme fenyegetett mindenkit. Amióta a Tre Fontane trappistái lecsapolták a mocsarakat és a vizet elvezették a Tiberisbe; amióta ezt a völgyet teleültették a nyírfához hasonló, sudár eukaliptuszokkal, ezt a völgy a főváros környékének legszebb részévé változott. Vasárnaponként, nyári hőségben zarándokok, kirándulók és vadászok ezrei járnak az úton, elvezgik ájtatossá-

gukat az apátság román templomában, mely Szent Anasztáz és Vinco vértanúk emlékére lett felavatva, meglátogatják Szent Zenó templomát és a Sz. Pál lefejeztetésének helyén épült emlékkápolnát. Azután testükről is gondoskodnak; sátrak állnak az út mentén, árulnak jó falatokat. Az apátság is nyitva tart egy kis fülkét. Sokan keresik fel, mert a trappisták eukaliptusz-kivonatának, likörjének nagyon jó a hire. Idegeneket frissít, bajokat gyógyít, lelket és jókedvet ad. Azt mondják, hogy a szűnyog-rajokat az eukaliptusz-fának szétomló illata hajtotta el innen. Már ezért is meg kell becsülni a drága nedűt, meghálálni a csendes szerzeteseknek, hogy ezt az áldásos fát idehozták. Annak, hogy a kiránduló ember a Tre Fontana fái közt leheveredve élvezze a jó likórt, számos oka nagyon.

A zarándoknak azonban más a célja. Itt, ahol kis helyen három nevezetes templom áll, ahol Róma legszebb, tiszta román stílusú templomában az Egyház legszigorúbb rendjének zsolozsmája magasztalja az Istent, ahol térbeli távolság nélkül jóformán egymásbaolvadnak a római műveltség talaján a keresztény kultúra korszakai: el kell jutnia ennek a kultúrának a forrásaihoz.

Tre Fontane — Három forrás, Három kút, —, ez a név ugyan-csak ismerős az egyháztörténelemből, Szt. Bernát fiai vitték szét ezt a nevet és eljutott hozzánk is; ma is viseli valaki a bélháromkúti apáti címet. Az egész völgy és az apátság annak a három forrásnak köszöni nevét, mely Szent Pál lefejeztetésének helyén fakad.

Régi legenda beszél, hogy mikor Szt. Pál fejét a hóhér bárdja elvágta a törzstől, az apostol feje a magas tönkre leesve, a lejtős talajon elgurult és háromszor érintette a földet, míg megállt. Ahol a földet estével megszentelte, ott forrás fakadt.

Ez a három forrás tényleg ott áll ma is, ahol a régi, már a IV. századból maradt feliratok tanúsága szerint Szt. Pál vértanuságának emlékére csarnokszerű szentélyt építettek. A sokszor átalakított csarnoktemplom három része lépcsősen emelkedik. Mindegyikben egy-egy zárt kút. A felsőben pedig nem épen művészi kép állítja eléink a legendás eseményt.

Amikor először itt jártam, ép egy angol társaság egészítette ki irodalmi benyomásait a trefontanei kirándulással. Magas, hűvös, professzor-arcú ember volt a vezetőjük. A szent helyet annyira sem becsülte meg, hogy égő szivarját kinn letette volna. Látszott az egész társaságon, hogy az apostolfejedelem vértanuságának helye csak úgy érdekli őket, mint pl. egy boxbajnok sirja. A professzor el is intézte mindjárt a legendát is, a történelmet is. »Mese az egész«, — mondta, mikor a képet nézték. »Van rá elég bizonyosság, hogy ezek a források akkor is megvoltak, mikor Pálnak és a kereszténységnek hire-hamva se volt még«. Egyik hallgatója kíváncsian nézett rá. Igen. Nevük is van e forrásoknak. *Aquae salviae*. Egészséges, jó források. Különben is — egészítette ki történelmi mondókáját —, ki tudja, igazán Rómában halt-e meg Pál, a nemzetek apostola?«.

Az volt a benyomásom, hogy ezek sohse fogják meglátni a vértanuk vérével biborbavont Rómát; számukra csak két Róma van: az antik és az új. Mind a kettőben az ókori és a modern pogányság uralkodik. Az igazit, az örökkévalót, Roma aeternat nem ismerik. Persze, hogy az ember nem áll egy professzorral vitába helyi hagyományok, századokon át megőrzött emlékek, feliratok bizonyító ereje felől. Mi-nek is keresse az ember okát annak, hogy az Aquae Salviae fölé építenek templomot Szt. Pál halálának emlékére a keresztények, mihelyt a katakombákból kiszabadulnak. A vértanú vére úgy sem történelmi tényező annak, aki égő szivarral lép be ebbe a szentélybe.

II.

Semmi kedvem sincs a Három Forrás legendájának történelmi alapjait kutatni, az esemény betűszerinti igazságát bizonyítani. Lehet, hogy a fölényes angolnak igaza van — betű szerint. Lehet, hogy a három forrás, az »aque salviae« már ott volt, mikor Szt. Pált itt lefejezték és a legenda úgy keletkezett, mint más okmagyarázó helyi mondák. A három forrást összekapcsolta az apostol vértanúságának történelmi tényével. Történelmi tényt állítok, mert enélkül lélektanilag is bajos volna — magát a legenda-motivumot megérteni.

De a legendának nem is volna igaza betű szerint, mélyebb jelentését — nem nehéz ép itt, a Tre Fontane paradicsomvölgyében megtalálni. Hogy itt, a természet ősi forrásai mentén új források fakadtak, hogy Szt. Pál vére termékenyebb volt, mint a három kút, azt mindenki érzi, aki idelép. Az apostolfejedelem vértanúságának helyén a római kereszténység egyházat épít egyház mellé; a szent helyre odatelepíti papjait, szerzeteseit, akik évszázadok egymásutánjában itt hirdetik életükkel Szt. Pál evangéliumát, imádják a keresztre feszített Krisztust, meghalnak a világ számára, hogy bennük Krisztus éljen; dolgoznak kezük és eszük munkájával, hogy ezt a miazmás, beteg völgyet az új élet paradicsomává varázsolják.

Valóban — új források fakadtak itt; a keresztény kultúra forrásai. És ha számolni akarunk, különösebb erőltetés nélkül megtaláljuk a keresztény kultúra három forrását, Tre Fontaneját, akár Sz. Pál életében és halálában keressük őket, akár pedig a Tre Fontane multjában és jelenében.

Ez a három forrás: a munka, a kultusz és a vértanuk halálán átáradó krisztusi vér. Minden kultúra, legyen az indián, babylonai, egyiptomi vagy földközi tengeri — a természetadta lehetőségeknek az emberi ész és kéz munkája által való kidolgozásából, alakításából fakad. Ezt a forrást, ezt a kultúrtényezőt a nemzetek apostola nemcsak szóval hirdeti, hanem saját kezével is gyakorolja, mint a sátorlap-készítés fizikai munkáját. Érdekes, hogy az apostol a hellenizmus fejlett iparában — a legprimitívebb kultúra iparát űzi. De abba beleadja lélekkel, szorgalommal testi erejét, abból ő maga számára kenyec-

ret teremt; hogy ne szoruljon hivéire, bár joga volna — szellemi munkájából, az apostolkodásból és az oltárszolgálatából megélni. És amit eszével, szívével dolgozik és teremt: igehirdetése, levelei — ha csak mint emberi alkotást nézzük is őket — a keresztény kultúrának örök kincse; az emberi művelődésnek, irodalomnak egyedülálló értéke.

Sz. Pál hirdeti a munka, általános kötelességét (aki nem dolgozik, ne is egyék — ő mondja ki), hirdeti az emberiség egyetemes szolidaritását abban a formában, melynek minden szocializmus és demokrácia csak torzított leegyszerűsítése: Krisztus titokzatos testének egységében, melybe minden hívő tagként, a krisztusi vérből és kegyelemből élő organizmus együtt érző, örvendő és szenvedő tagjaként kell, hogy beleilleszkedjék. Az egyén és a társadalom, az individualizmus és a kollektívizmus ellentétét ő Krisztus misztikus testének egységében oldja fel, melyben az egyén minden munkája, imádsága, szenvedése — valamiképp az egész szervezeté Iesz, még pedig azért, mert az egyén tagja az egésznek, tagja annak a szervezetnek, melynek Krisztus a Feje.

Hogy a munka, a fizikai és szellemi munka — tényleg új kultúrának vált forrásává, hogy átalakította a föld színét, azt a keresztény kultúra világot átfogó alkotásai közt — a Tre Fontane is igazolja.

Jó, hogy itt eszme, történelem és valóság úgy összetalálkoznak. Mocsarak lecsapolása, vadvizek szabályozása, a föld színének műveléssel, fatelepítéssel való átalakítása mellett itt találod Sz. Benedek fájának késői ágát, a trappistákat, akik a fizikai és szellemi munkát ma is Sz. Pál módjára egyesítik. Építenek monostort, díszítenek templomot, találékonyságukkal orvosságot készítenek a méregből, munkájuk kamatjából művészeket foglalkoztatnak, hogy itt Sz. Pál vértanúságának helyére az anyagi és szellemi kultúra halhatatlan emlékeit állítsák és fenntartsák. És mindezt teszik a »corpus Christi mystericum« kicsinyített másának átélésével — a Krisztust helyettesítő apát vezetése alatt álló monostori közösségben. Ilyen monostor valóban mintája a keresztény munkaközösségnek: család és nem szakszervezet; otthon és nem gyár; közösség, communitas, melyet a szeretet és a hagyomány köt össze, nem erőszakkal és gyűlölettel összehajtott kollektívizmus. Élő szervezet ez, nem pedig emberekből összetakolt gépezet.

A keresztény kultúrát már az első, természetes forrás is megkülönbözteti azoktól, melyek alapja ugyancsak a munka volt, de rab-szolga munka, vagy tisztára önzésre épített munkarendszer, mint a mai kapitalizmus vagy szocializmus.

Még jobban megkülönbözteti azonban a kultúra másik forrása, mely itt, Tre Fontane-n magasba szökő sugárral száll fel a földről: a kultusz, az Istentisztelet, a liturgia. Sokan rámutattak már arra, hogy a latinban ugyanaz a szó (colere) jelenti az Isten tisztelését és a föld megművelését. Kultusz és kultúra egy töről fakad, de úgy,

hogy a kereszténységben a kultusz — természeténél fogva — előbbre való, mint az anyagi, földet, földi életet szolgáló kultúra. Hogy a kultusz, a liturgia — tényleg művelődést fakaszt, hogy a kultúra forrásává válik, azt a nemzetek apostolának élete ép úgy szemlélteti, mint a munkának a jelentőségét. Bárki fog hozzá leveleinek olvasásához, érezni fogja, hogy ez a nagy igehirdető, a kereszténység ezen nagy tanítója az imádság, az istentisztelet stílusában gonolkozik. Minden megnyilatkozásban ott van a tanító, építő, buzdító, intő szó mellett: a haladás, az Istenmagasztalás, könyörgés feltörő hulláma. A keresztény lelkiségnek ez az örök példaképe a földi élet minden tettét, munkáját, írását, utazását, szenvedését, liturgiává magasztosítja úgy, hogy: bármit tesztek az Isten dicsőségére cselekedjétek. Leveliből kicsendül minden szólam, minden motívum, melyből később a római Egyház a liturgiát felépíti. Érdemes volna egyszer összegezni, mennyi a szentpáli szó, kifejezés, doxologia, hálaadás áldásforma, könyörgés a római liturgiában. Hogy a tanító rész mennyi, ahhoz elég a Miscskönyv leckéinek áttekintése.

És ha a római liturgia tipussá, általános érvényű szabállyá, az örökkévalóság légkörében lejátszódó cselekménnyé szilárdítja is az Istenszolgálat minden formáját és ezáltal látszólag megmerevíti az egyéniséget, mely Sz. Pálban szabadon tetsző óriási változatossággal, fékezhetetlen lendülettel ostromolta az eget: akkor is az ő nyomában jár. Hisz Sz. Pál volt az, aki az ősegyházban jelentkező entuziasztikus áramot a liturgia rendjébe, rendszerébe szorította. »Minden rendben történjék« — ez szentpáli szó és ez a római liturgiának is alapelve.

A keresztény kultúrának ez a második forrása tényleg ott fakad és árad Tre Fontane tájékán, mert hisz ezek a szerzetesek az imádság és a munka életét élik. Számukra az Istentisztelet a nap legfontosabb munkája: valóban opus Dei, ahogy Sz. Benedek nevezi: Az Isten dolga. A kultusz pedig nem áll meg az emberi szónál, gesztusnál, mozdulatnál; nem csak ennek ad szabályos lendületet, művészi formát, hanem érte — művészettel alakít át mindent, amivel érintkezésbe jut: Az Isten házát ép úgy mint az oltárt, a szentédenyeket; teremt a kultusznak megfelelő építészetet, festést, szobrászatot. Az imádság szavát énekké magasztosítja. Így kapcsolódnak a kultúra formái a liturgiához, nemcsak Tre Fontane-n, hanem mindenütt, napkelettől napnyugatig, ahol a tiszta áldozatot az Úr nevének bemutatják.

A keresztény kultusznak középpontja, igazi tartalma: Krisztus testének és vérének áldozata. Sz. Pál szerint egy kenyér, egy test vagyunk mindnyájan, akik ez egy kenyérből táplálkozunk. Krisztus valóságos és misztikus teste közt, Krisztus és az ő Egyháza közt csodálatos csak a hit megvilágosodott szemeivel látható összefüggés van. Ezt az összefüggést, összetartást minden szervezetben a vér körforgása biztosítja legjobban. Egy egyház a kehely konzekrációjában, minden szentmisében hangoztatja a »hit misztériumát«. A mi hitünk

miszteriuma az, hogy Krisztus valóságos testéből az ő titokzatos testére: a krisztusi vér áramlik által. Ez az összetartója az egész testnek, ez ád életet, újjászületést, feltámadást Krisztus teste tagjainak, az egész Egyházban. Ezért mondja a kehely konzekrációja Krisztus vérének az új és örök szövetség vérenek, mely »sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára«. Krisztus vérenek körforgása történik az Eucharishtiában és innét a szentségek véredényeiben mint kegyelem járja át az egész Egyházat, ez adja meg a krisztusi élet kezdetét is, teljességét is mindenkinek.

Ez az Egyházat alapító, életető vérpatak a Kálvárián, Jézus szivéből indult meg. A keresztdozatnak a szentmisében való megújítása — nem engedi soha ezt a vérpatakot megállni vagy kiapadni. Krisztus vére valóban az új és örök szövetség vére, mellyel ő, a Főpap meghinti, saját vérenek bíborával bevonja az egész emberiséget. Akit Krisztus meghint a maga vérével, az hasonló lesz hozzá: a megostorozott, kereszútját járó, megfeszített Üdvözítőhöz.

Sz. Pál úgy látta, hogy minden keresztény először a szentkereszttségben részesül eme titokzatos áthasonulásban a megfeszített és feltámadt Krisztushoz. A kereszttségben Krisztussal együtt »eltemetkezünk a halálba: hogy miként »Krisztus az Atya dicsősége által feltámadt halottaiból, mi is az élet megújításában járjunk«. (Róm. 6, 4.) A szentségi tény által létrehozott hasonlóságot követi az életnek, erkölcsiségnek Krisztushoz való áthasonulása. Egyes kiválasztottakban aztán maga a testi halál is Krisztus halálának lesz hű utánzata. A vértanúkban van meg a »similitudo mortis Christi« (Róm. 6, 5.), a Krisztus halálához való hasonlóság legtökéletesebben. Természetes tehát, hogy Krisztusért a halálban kiontott vérük együtt árad tovább az Egyházra Krisztus vérével egyesülten, mint ahogy az erek és patakok beleolvadnak a nagy folyóba.

A Tre Fontane három forrásában a vértanú apostolnak a vére árad legbőségebben. Ahol csak érinti a földet, ott termékenyítő, életet adó források fakadnak, ott nemcsak a föld színe alakul át, hanem a lélek szintje is emelkedik a Krisztusi élet szökőárjának magasságába. A Krisztus vérével egyesült vértanúi vért már Tertullian is a kereszténység csirájának nevezte. Sanguis martyrum semen Christianorum.

Mennyi hullt ebből a vértanúi vérből ép Róma talajára három századon át! Sz. Péter és Pál nyomában hányan haltak itt meg Krisztusért! A háromszáz templomú Róma oltárai alig elégségesek arra, hogy ereklyéiket befogadják. A katakombák egyszerű felírásain az M, vagy Mr (Martyr) jeleket alig lehet összeszámolni. Róma valóban a vértanúk városa volt.

Mikor napnyugtán megint a Montagnolán álltam és a nappal szürke Róma a lenyugvó nap bíborsugaraiban fürdött: magam előtt már én is a vértanúk vérével bíborba vont boldog Rómát láttam.

A nemzetkisebbség pasztorációja.

Sztranyovszky György.

Aki a fönti címből kiindulva a Codex Juris Canonici-ben keresni akarja az ide vonatkozó megállapításokat, az a nemzetkisebbség fogalmával nem fog találkozni. Hiszen az újra kodifikált egyházjog akkor lépett életbe, amikor »a népek fölszabadításáért, a nemzetek szabadságáért a kis nemzetek jogaiért és szabadságáért« folyó háború még javában tombolt. Így azután, mikor a Párizs körüli békeszerződésekkel a kisebbségjoggal bővült a nemzetközi jog, a C.J.C.-ből a kisebbség fogalma kimaradt. De különben is kételkedünk abban, hogy a korunkat domináló nacionalizmus, a »cuius regio eius natio« keresztény kultúrát cáfolóan itt-ott érvényesülést követelő elve, nyomott hagyott volna az Egyház jogrendszerén, melynek kodifikálását mindig az időn — és helyen — felettség szempontjai irányították.

Nem sokkal tovább jutunk, ha az egyház és állam viszonyából vonunk jogi következtetéseket problémánk megvilágítására. A Codex ugyan elvben egyáltalában nem rendezi az Egyház és állam viszonyát. Az alapvető kérdésekben azonban precizírozza elvi álláspontját és a civil törvényekre utal. Természetes, hogy az alaptörvényekül rendelt és nemzetközileg garantált kisebbségi jogok különösképp beletartoznak a civil törvényeknek ebbe a kategóriájába. A kisebbségi jogok azonban egyrészt csak azokat az államokat kötelezik, melyek a békeszerződésekben vagy deklarációkban vállalták ezeket a kötelezettségeket, másrészt épen a törvényesen biztosított vallásszabadság következményeképp az Egyház független ezektől a békeszerződésektől (jogában áll például a latin nyelvet előírni). Mindazok, akik nem ismerik a katolicizmust, ezek után joggal jutnának arra a következtetésre, hogy a kisebbségek érdekei így veszélyeztetve vannak, jogaik kijátszhatók. Azonban az Egyház joggyakorlata és a Códex néhány általános megállapítása, az egyes államokat kötelező kisebbségjogok minimuma helyett, mindenütt azok maximumát nyújtja hiveinek és a legvilágosabban megfelel a nemzetkisebbség pasztorációjának kérdésére.

Kérdésünknek ilyentén való feltevése a nyelvhasználat kérdése lesz. A nyelv pedig az Egyház számára — anélkül, hogy ezzel sértené a nemzeti sajtóságok jogosultságát, a nyelv nemzeti kincs jellegét —, elsősorban eszköz jelent, melyet a legalkalmasabb módon kell megválasztania a cél, Isten országának minél könnyebb és biztosabb elérése szempontjából. A vallás tanítása már pszichológiai okokból sem választhat az ember lelkébe jobban vezető utat, mint az anyanyelv útját. A hűség és hősiesség, mint a nemzeti sajtóságokhoz való ragaszkodás megnyilvánulása, az erköcsi értékrendben — és az állam-fenntartó erények között is — nagyon magas fokon áll. Az Egyház nem vá-

laszthat olyan módot, mely ezeket sértené. Vezető elve lesz tehát, hogy a nemzetkisebbség anyanyelvén részesüljön lelki gondozásban.

A történelem folyamán az apostoli szent szék számos tanujelét adta annak, hogy számára ez a probléma megoldása. Így — amint azt Th. Grentrup Nationale Minderheit und Katholische Kirche című könyvében olvassuk — a negyedik lateráni zsinat 1215-ben megparancsolja a püspököknek, hogy azokban a városokban vagy egyházmegyékben, ahol többnyelvű a lakosság, olyan férfiakat állítsanak a pasztoráció szolgálatába, akik alkalmasak majd arra, hogy különböző szertartásban és nyelven tartsák az istentiszteleteket. Ugyanilyen értelemben nyilatkozik a lunai provinciális zsinat 1582-ben: »Ita quisque instruendus est, ut intelligat, Hispanus Hispanice, Indus Indice.« Még ennél is tovább megy a Congregatio de Propaganda Fide 1658-ból származó rendelete, mely a nyugat-indiai, akkor portugál klérust, ben-szülött segédlelkész tartására kötelezi. Különösen megfontolásra méltók XI. Pius pápának 1926-ban a misszionáriusokhoz intézett szavai: »Soha ne kelthessék a misszionáriusok a népeknél, melyeknél működnek, azt a benyomást, hogy a vallás akadályja az ő sajátos nemzeti karakterük és mindannak megőrzésére, ami ezzel összefügg. A vallás épen ellenkezőleg ismeri az összes olyan őseredeti érzelmet, mint amilyen a saját népfajhoz való ragaszkodás is. Az Egyház épen azért katolikus, mivel figyelemmel van az összes nemzet, minden népfajiránt, mivel a vallás sosem használható fel a sajátos nemzeti karakter megtartása ellen. A misszionáriusoknak meg kell gondolniok, hogy nem az állam, hanem Krisztus küldte ki őket, hogy Krisztus szavát és nem az államférfiakét kell hirdetniök. (Sch. Zukunft VI. évf. 1141. l. idézet az »Ecclesiastica« X. évf.-ből. Joggal idézhetjük ezeket a szavakat a mi klérusunknak, hiszen a szeretet-missziója — ma sajnos — sokkal nehezebb az agyonpolitizált, egymásnak heccelt európai nemzetek közt, mint Ázsia vagy Afrika barbár, de primitív népeinél.

Ami a Codex Juris Canonicit illeti, nem szükséges, hogy ott idézzük, ahol a nemzetkisebbség zárt közösségben él, külön plébánia területen. Itt nem ütközhetik akadályokba a pasztoráció, mert az Egyház álláspontjával tökéletesen összeegyeztethető a nemzeti igények oly fokú kielégítése, ami a világ-egyház hivatását nem gáncsolja, követelményeinek tökéletesen megfelel. E szempontoknál az Egyházat csakis hivatása, az Isten országának földi előkészítése vezérli. Ahol az állampolitika megsérti e szempontokat, ott durvaságról van szó, vallásellenességről, melynek erőszaka ellen ily körülmények között a katolicizmusnak szellemi és erkölcsi hatalma áll csak szemben. A lelkiismeret-szabadság igaz demokrácia, önrendelkezési jog, a nemzetközileg garantált kisebbségi jog állt itt az Egyház, illetőleg nemzetkisebbség segítségére. Ahol mégis történnek kilengések, ott mind-ezeket ne keressük.

Nehézségek előtt áll azonban az Egyház akkor, ha az egyházmegye vagy plébánia területén nemzetileg kevert a népesség. A sovinizmus és az általa kiváltott nemzeti érzékenység támasztotta szo-

morú, s sokszor jogtalan helyzetből természetesen következik, hogy az egyházi előljáróság egyoldalúan az államalkotó többségből kerül majd ki. Elég még csak az emberi gyengeségre hivatkozni, hogy nagyon is veszélyeztetve lássuk a nemzetkisebbség érdekeit és jogos igényeit. Így állhat elő például az a helyzet, hogy az öntudatosan katolikus és öntudatosan nemzethű, aránylag nagyszámú kisebbségnek több egyházmegyében való szétforgácsolttsága miatt nem lehet sorából származó püspöke. Az egyházmegyének pedig minden körülmények között csak egypüspöke van. És bár nem lehetetlen, hogy az erős kisebbség külön általános helynököt (vicarius generalis-t) kap, ez csak a legkritkább esetben fordulhat elő. Ugyanakkor le kell szögeznünk azt, hogy a kisebbségnek nem lehet, nem szabad lennie minden ok nélkül bizalmatlannak az iránt a püspök iránt, aki mint az apostolok jogutódja, át tudja értékelni a pünkösdi csodát és különbség nélkül részesíti főpásztori szeretetében a reá bízott nyáj minden tagját.

Ami a plébánost és általában a lelkipásztorokat illeti, sok függ majd hivatásuk teljesítésétől, hiszen pl. az istentisztelet rendjének és nyelvének megállapítása a plébánia adminisztrációjához tartozik. (Az egyetlen kivételt a lengyel konkordátum 23. cikke tartalmazza, mely szerint a nyelvváltoztatás csak a püspöki konferencia engedélyével történhetik. (Th. Grentrup i. m.) A 464. kánon 1. §-a előírja, hogy a plébános különbség nélkül köteles hiveit lelki gondozásban részesíteni. (Parochus ex officio tenetur cūram animarum exercere in omnes suos paroecianos. . .) Vonatkozik ez a lelkigondozás egész területére: szent beszéd és ájtatosságok tartására, szentségszolgáltatásokra, tanításra és egyesületi életre. Természetes, hogy a gyakorlat módosításokat követel majd ott, ahol a nyilvános istentisztelet-rend nem teheti lehetővé például néhány más nyelvű hívő számára a külön prédikációt. De maga ez az adottság eggyel több ok arra, hogy mint azt a 467. kánon 1. §-a előírja, a szegényeket és elhagyottakat — a kisebbséget — különös szeretet gondozza. (Debet parochus. . . pauperes ac miseris paternam caritatem complecti. . .) (És itt nem lehet elhallgatnunk, hogy a szlovenszkoí klérus egyik példaadó és kimagasló alakja, a nyitrai püspökség nagyobb plébániáján — amint a hivek maguk mesélték, — néhányuknak a sekrestyében tartott külön prédikációt).

Az idézett kánon követelményeinek azonban csak az tud eleget tenni, aki ismeri hivei nyelvét. A kisebbségek pasztorációjának első kelleke, tehát az illető nemzet nyelvében való jártasság. Három fokozatot lehet itt megkülönböztetnünk. Az elsőbe tartozik az a plébánia, hol a kisebbség aránytalanul csekély. Itt elegendő az átlag nyelvtudás (mondjuk a bűnbocsánat szentség-szolgáltatásának lehetősége) és a hívőknek hálás szeretettel kell lelkipásztorokkal szemben viselkedniök, ha a katolicizmus mélységeiből táplálkozó ambíciója ennél többet nyújt nekik. A második fokozat az, ahol a kisebbség nagyobb számban él. Természetes, hogy ez a nagyobb számosság nem relativ, nem a százalékoskodás fukar, szűkkeblű és sokszor rosszakaratú mér-

legelésének elsikkadó eredménye lesz. Ez már a 464. kánon előírásának való köteles engedelmisséget jelenti. Itt nem elég az átlag nyelvtudás, itt a nyelv szellemének megértése, a kifejezőképesség tökéletessége szükséges — mondjuk a mi viszonyainkra alkalmazva: itt Pázmány nyelvkincse kell. Mert nincs nehezebb feladat, mint a láthatatlan Isten földre vetítése, a misztika mélységeinek kitérítése, a vallás gyakorlati értelmezése: a prédikáció. A gyakorlat itt nem követhet módosításokat. Itt csak el nem kerülhető, minél előbbi megoldásra váró, többé vagy kevésbé elviselhető kényszerhelyzetről lehet szó. Tehát: ha a nemzetileg vegyes lakóságú plébánián több lelkipásztor végzi a pasztorációt, egynek, vagy a plébánia nagyságához és a lelkek számához képest többnek, ilyen képességekkel kell rendelkeznie. Az elmondottakból látszik, hogy ezek a képességek nagyrészt föltételezik az anyanyelvet. Már így is természetes a híveknek az az óhajuk, hogy lelkipásztoruk nemzetségük tagja legyen. Ennek a spontán feltörő kívánságnak vannak azonban mélyebb okai is és különösen ott jogosult, ahol tiszta vagy aránytalanul többségű nemzetiség él egy plébánia területén. Itt tehát a lelkipásztor az illető nemzetiség tagja lesz. Lelkének, nemzeti kincseinek, nyelvének őre is, szenvedéseiben osztozója, megillető jogaiért vívott küzdelmének megáldója és részese. De sosem a hétköznapi politikusa, hanem a vasárnapé, melyet Isten magának követel. Mert az egyházjog nem köti meg ugyan a klérust polgári jogainak gyakorlásában, köti azonban az a nagyszerű hivatásából fakadt, iratlan, de minden katolikus lelkében élő összeférhetetlenségi törvény, mely abszolúte kizár bizonyos célokat és határt szab a politikai tevékenység módjának. »Az Egyház és hívők föltétlenül el kell, hogy várják a lelkipásztortól, hogy magán életében és a közéletben is eláll mindattól, amiáltal hivatalvezetése és ennek következtében a reá bízott hívek lelki érdekei kárt szenvedhetnének«. (Th.. Grentrup i. m.) A mi problémánkra értelmezve jelenti ezt: először is mindennemű politikai tevékenység mérséklését, ha a hívők a lelki életben nélkülözik a lelkipásztort és a klérus tartózkodását az olyan politikai pártoktól, melyeknek programjuk a kisebbségek valamelyikéhez tartozó híveik közvetlen vagy közvetett nemzeti elnyomása. De tartózkodást jelent ez különösen a többnyelvű plébániák lelkipásztorai számára, hol még az ellenséges pártállásnak látszata is megrendítheti a hívők bizalmát és lelki konfliktusokba sodorhatja. A klérus vallhatja és kell is hogy vallja nemzetiségét, de csak a szeretet egyforma hirdetésével és gyakorlásával oldhatja önmaga számára a fajszeretet problémáját. És így remény nyilthatik arra, hogy példaadásával és szeretet-hirdetésével majd hívei számára is megoldódik a nemzetiségek békés megférésének ma oly súlyos problémája.

*

A nemzetiségek lelki gondozásának kérdésével oly szorosan összefügg a papnevelés, az utánpótlás kérdése, hogy lehetetlen róla néhány szóval meg nem emlékezni. A probléma itt is abból fakadhat,

hogy az isteni érdek örök parancsa és az emberi gyengeség földre méretezett véges céljai állnak szemben egymással. De ez a feszültség nem támadhat annyiszor, hiszen a papképzés, a fölszentelés az apostolok méltóságát öröklő megyéspüspök kezében van. A kísértés azonban, mondjuk, gyakran csak tévedés, nem áll meg a püspöki méltóság előtt sem. Minden emberre épített intézmény, maga az Isten alkotta Egyház is számlálhat megtévedt, sőt bűnös tagokat, emberi gyengéket. Mégis, a jog és erkölcs mai állása — hacsak teoretikusnak is, — a normák tisztultsága, egyre több garancia arra, hogy az apostolok örökét méltó utódok foglalják el. Ezek pedig nem ismerhetik csak az Isten politikáját és ezen belül a nemzeti testvér-politikát. Nem lehet katolikus, bűnös volna az olyan intézkedés, mely a nemzetkisebbség soraiból jelentkező papnövendékek számát ok nélkül vagy — horribile dictu — sovinizmusból szorítanak le. A püspököknek előrelátóan kell gondoskodnia, hogy többnyelvű egyházmegyéjében minden időben megfelelő klérus álljon a hívők vezetésére. Ez tehát az első követelmény, mely a szemináriumba való felvételre vonatkozik.

Ami a papnevelés módját illeti, a Codex idevonatkozó rendelkezései hangsúlyozzák a klerikusok igaz egyházi szellemben való nevelését (1369. kánon 1. §-a: spiritu vere ecclesiastico imbuantur. . .), a vezetést pedig olyanokra bizzák, akik engedelmességük mellett magas erkölcsi kvalitásokkal és okossággal tűnnek ki, (1360. kánon 1. §-a.) Ezeknek az előírásoknak emberi gyengeséget felülmuló érvényesülése nyugodt lélekkel töltené el a nemzeti kincseihez és jogaihoz ragaszkodó kisebbséget. Mert, sem az Egyház szellemével, sem a lélek és ész kvalitásaival a sovinizmus össze nem egyeztethető. »Was man Chauvinismus nennt, entspricht nicht dem Geiste der Kirche, der von der Wahrhaftigkeit, Gerechtigkeit und Nächstenliebe geleitet wird — írja Theodor Grentrup idézett könyvében. Der Geist der Kirche verlangt, dass die Priesteramts kandidaten durch ein tiefes Gefühl für Gerechtigkeit und Gemeinschaftssinn die völkischen Gegensätze in der Heimat überbrücken und die Liebe zur eigenen Stammesart mit aufrichtiger Wertschätzung des fremden Volkstums verbindet. Auch die Rücksicht auf ihre spätere Wirksamkeit legt dem Priesteramtskandidaten die Pflicht auf, Religion und Volkstum so miteinander zu verbinden, dass keines von beiden Schaden leide. Die Stellung des Priesters als Vertrauensmann der Katholiken verschiedener Zungen erheischt von ihm ein hohes Mass von Klugheit und Mäßigung. Und wenn der Kanon 1371 die Seminarleiter anweist, die Böartigen und Unruhestifter zu entlassen, so gilt das auch für jene, die ihrer ganzen Veranlagung nach zum heissblütigen Chauvinismus und zur politischen Verhetzung neigen. Solche Leute mögen einmal brave Lakaien eines chauvinistischen Nationalismus werden, aber nie und nimmer vertrauenswürdige Seelenführer, wenigstens nicht in gemischt-sprachigen Gegenden«. — A fojtó sovinizmus helyett az evangéliumi szeretetnek mélyen lélekzett levegőjében, azután a pap-

nevelésen túlható távlatok nyílnának a szemináriumok előtt: a nemzeti testvériség és megértés ápolása. Nagyszerű feladat, kisztusi misztió, különösen a mi Közép Európánkban.

Chesterton, a nagy angol katolikus író a római Propaganda kollégiumban, egymással testvériesen megfőő európaiak, amerikaiak, négerek és más exvadak társaságában találkozott ezzel a szellemmel: az igazi, nemes, katolikus értelemben vett internacionalizmussal. Szembe állítja vele azt a másik internacionalizmust, a velencei kalmár »nemzetközi testvériségét«, amely csakugyan olyan, amilyennek Shylock jellemzi: »Sétállunk együtt, beszélgetünk egymással, veszünk töletek és eladunk nektek. De nem eszünk együtt, nem iszunk együtt és nem imádkozunk együtt«. «A mostani nemzetközi barátság, — írja Chesterton — amennyiben komolyan vehető, csak adásvételi ügylet. Amennyiben szellemi és társas, csak a beszélgetés kérdése... A római Propaganda kollégiumban — folytatja tovább — láttam, milyen testvéri együttélésben esznek, isznak és beszélgetnek az európaiak és amerikaiak a négerekkel és más »exvadakkal«. Elöttem volt az az erő, amely egyedül tudja megcsinálni azt, amiről a világ csak beszél... Nem hiszem, hogy itt már mindenki túltette volna magát bizonyos zavaró kérdéseken. Tudom azonban, hogy valamennyien érzik, hogy komolyan és sikerrel dolgoznak azoknak a nehézségeknek megszüntetésén«. Akármennyire hihetetlen és bármennyire is szégyelhetjük, kénytelenek vagyunk a gyűlölt sárga fajnak, a büszke Albion fiának, az amerikainak és általa annyiszor meglincselt feketének ezt a testvéri együttélést, példának állítani — a mi Középeurópánk elé. De talán a szegyetől magunkba szállunk, bűnbánatot tartunk és erős fogadást teszünk. Mert hihetetlen, hogy ami azoknak sikerült akik között az atavisztikus faj-érzet természetes szakadéka tátong, nekünk ne sikerülne. Hiszen nálunk már volt úgy — csaknem ezer évig — hogy »együtt ettünk, együtt ittunk, együtt is imádkoztunk«. Elöttünk csak alig egy-százados félreértelmezett eszme áll, melyet az újjászülető, ifju katolicizmus hivatott végleg likvidálni. Ehez a munkához kíván magának megfelelő lelkipásztorokat!

Az Evangélium számára semmi sem probléma, nem lehet probléma a pasztoráció sem. De mindaddig míg emberek emberek maradnak, problémája lehet azoknak, akik az Evangéliumot hirdetik és hallgatják. Azoknak akik eltévesztik az örök Célt a földivel, a katolicizmust állítják a nacionalizmus szolgálatába és hivatásukat veszve az Isten országa helyett földi hatalom nem is kétes erkölcsi értékű terjesztésére szegődnek. És azoknak, akiket csak ilyen földi szempontok vezetnek a templomba s mikor jogos okból elnémúl az anyanyelvükön csengő szentbeszéd szava, becsukódnak az evangélium elől, akik a sovinizmus hamis mérlegén mérik a klérus értékét, vagy azoknak akik nem tudják elválasztani az elvet annak hordozójától. — Ezért foglalkoztunk ezzel a témával és idéztük mindazok számára a törvényt, akik az evangélium szellemének magasságaihoz még nem értek el.

Szekfű Gyula történelemszemlélete.

Kézai Béla.

Pethő Sándor dr., a mai magyar publicisztika egyik finomízlésű képviselője, nemrégén megjelent essay-jében, a következő mondatba tömörítve jellemezte Szekfű Gyula történetíró munkásságát: »Korunk nagy tanítómestere ő, kinek művei, főleg nagy történeti könyve, nemzetünket zivataros multjára s törekeny maradandóságára emlékezteti«. Valóban: mindenekelőtt ennek a törekeny maradandóságnak megérzésére és megszívülésére tanított ő egy egész nemzedéket s ennek tudomásul vételére indított sokakat azok közül, kik az elmúlt békekornak átragyogása közepett nem ismerték fel az ország romlását előidéző jelenségeket. Ő oszlatta el, a reá oly jellemző keserű igazmondással, a történeti önámítás optimizmusát, azt a Kossuth Lajos-i idealista fatalizmust, amely vakon bízott a Nemzetnek szinte időtlenül személyes örökkévalóságában. Azt a fatalizmust, amely jó- és balsorstól függetlenül, a nemzet fiainak aktiv közreműködése nélkül is, már megbűnhődött jövőjét predestinált a Nemzet számára. Erre a naiv történetpolitikai dogmára hagyatkozókkal szemben, egyedül Szekfű Gyula tudott és mert rámutatni e hitvallás tudományos tarthatatlanságára. Ebben a szerepében már egészen fiatalon szembe került kora: a századvég történeti és politikai közfelfogásával, hogy kevéssel utóbb zavarba hozza a századelő forradalmárjait is, kik akkor a »maguk emberének« hirdették őt. Szekfű azonban nem közéleti pártszerepre, hanem tudósi pályára készült olyan időben, amikor a magyar intelligencia fiatal sarjadéka előtt nyitva állott az út a sokkal kecsegtetőbb közéleti érvényesülés számára. Mégis alig van valaki kortársai közül, (1883-ban született) kik akaratlanul oly exponált közéleti szerepet »játsoztak« volna nálánál, bár élete programját megvalósítva hihette azon a napon, midőn a bécsi levéltár csöndes munkatermének küszöbét átlépte. Amikor — aránylag későn, 1913-ban — első nagyszabású munkájával, a »Száműzött Rákóczi«-val a nyilvánosságra lép, melyben a modern szellemtörténet tudományos módszereit először alkalmazza nálunk a magyar történet egy idealizált korára és alakjára — egyszerre a leghevesebb politikai és világnézeti polémia ütközőpontjába került. A korszak liberális nacionalista és radikális szocialista közvéleménye az ő új mondanivalóinak betűin keresztül ütközik össze.

Mintha a háború előtti korszaknak azóta történelemmé porladt világa akart volna utóljára farkasszemmel nézni a közelgő enyészettel s amely úgy érezte, hogy meg kell sanyargatnia ezt a történetírót, akire az a szerep várt, hogy a kiegyezés utáni liberális-nacionalista magyarságtól számon kérje azt a magyar államot, amelynek szinte nekrológiaként ható életrajzát a forradalmi összeomlás előtt írta meg. (Staat Ungarn, 1917.) Az összeomlás válsághangulata is a szintetikus tudóst visszhangozza benne, bár egészen kontemporális történeti problémásort vesz vizsgálat alá, (Három Nemzedék, egy hanyatló kor története, 1919) hogy az utolsó liberális évszázad nemzedékharcából bukásunk közvetlen okait kimutassa. Röviddel ezután (1925) a budapesti Pázmány-egyetem az újkori magyar történet tanszékére hívta meg: ugyanakkor az Akadémia is levelező tagjává választotta. Ebben az évben jelentek meg nagyhatású történetpolitikai tanulmányai, majd a magyar államnyelv történetével foglalkozó nagy munkáját publikálta. Hómann Bálint társszerzőségében, eredeti forráskutatások nyomán írja meg a hétkötetes Magyar Történet IV-VII. köteteit. A tudomány igazsága iránt egy pillanatig sem tántorodó hűséggel, gyorsan ívelő pályája minden állomásánál, megmaradt azon az úton, melyre szülőföldjétől, a magyar Dunántúl történeti környezetétől s annak katolikus közszellemétől kapott maradandó indításokat. Lelkialkatának ez alapvető tulajdonságait szélesítették a kutatómunka esztendői. Pozitívista, részben francia tanítómestereit, kiktől a tények iránti hűséget s azoknak szinte mikroszkopikus vizsgálati módszereit elsajátította, utóbb csak úgy felülmúlta, mint ahogy nem rekedt meg a társadalmi és gazdaságtörténeti tények jelentőségét kizárólagosan értékelő dogmatikusok körében sem. Hanem az európai nagy összefüggéseket kereső és megállapító szellemtörténeti iskola német mestereihez fordult s a két előbbi fejlődési fok eredményeit ezeknek munkamódszerével egyesítve: a történettudományt hazai vonatkozásban is visszaadta rendeltetésének, kiszabadítván azt az egyoldalú pártszemlélet bilincsei közül. Egyéni igazságszeretete és tudományos meggyőződése nem húnyt szemt kortársainak nem egy, a multa vonatkozó történelmi illúziója előtt. A lelkiismeretes restaurátor szerénységével ő mutatta meg, hogy még a magyarság multja sem csupa félistenek Iliásza. Hanem: a lélek és a vér között ingadozó, törekeny emberi természet könnyes látványa, a tragikus letörések, a hősie erőfeszítések váltakozó sora, amibe belejátszik egy testvértelen fajnak és ezer év sok-sok vérkeveredésének, megpróbáltatásainak eredeti lelkialkatot formáló élményrecescendója. Mert azok az eszmék és események, amelyek Európa boldogabb népeit egy-egy sorsfordulat vállalására kényszerítették, nálunk meghatványozódva, egymásra tolódva, pihentető átmenetek nélkül hatottak és egész nemzedékeket felörlő stagnációkban jelentkeztek. Majd aritmikus rohamokban roncsolták szét milliók lelki szövetét és nagy vérveszteségek során csorgatták el szerves életfejlődés megkurgatott energiáit. Nálánál nagyobb kegyelettel senki se hódolt a

katolikus Árpádház, az Anjouk, a Hunyadiak állameszméjének félezredéves valósága előtt, amely a német-rómainak sorstársa volt, valahányszor a keresztény Európa megvédésének történelmi szükege felmerült. Kevesen látták tisztább szemmel azt a másik multat, amit a protestantizmus s a XIX. század eltakart az utódok kíváncsisága elől. Azt a multat, amely néhány évtizeddel a mohácsi vész előtt még duzadt az erőtől s attól az egészségtől, amelyet Aischylos nyugtalanító-nak nevezett, mert »szomszédja: a betegség, mindig kész, hogy rátörjön és leterítse azt«.

S ez a »szomszéd« a nomád ozmánság képében csakugyan megjelent. De többet hozott műló betegségnél: járványt, másfél-száz évig pusztító pestist, amely szüntelen sorvasztotta ezt az egészséges magyarságot és szétszaggatta azt a lelket, melynek szövetét nemzedékek szótték az idő rokkáján s amire szent királyok, királynők és fejedelmi sarjak imái hímezték európai színeket. Az öldöklő török háborúk és a hódoltság, a testvérharc szabadon eresztett kimérái, a népi erőnek szörnyű elapadása, az ősi államterület széthullása, többé helyre nem hozható veszteségek következményeivel pecsételték meg a magyarság újkori sorsát. S azok a képek, amiket Szekfű a »Magyar Történet« IV. és V. kötetében, szinte a halottidézők és látók asztrális kínjaival osztozva felvonultat, az objektív szemlélő előtt is túlhaladják a harmincéves háború német drámájának arányait. Mert ezekben a harcokban Magyarország nemcsak hogy hatalmi állását veszítette el mindörökre, hanem nemzetállami függetlenségét is. Ezenfelül: a török invázió nemcsak hogy szétszaggatta a középkori Magyarországot, hanem az egyes országrészeket százados különállásra kényszerítette. A Habsburgok jogára alá mentett királyi ország rész, a hódoltság területe, majd a szultánok kétes kegyének selyemzsinórján függő Erdély: mindmegannyi ellentétes, külön lelkiségnek vált forrásává. A magyarság lelkialkatának ez a megoszlása, mint a protestantizmus belülről is fokozott, kihatásaiban végzetes szakadékokat ásott magyar és magyar közé. Hozzájárult a magyarság lelkialkatának szervi megbomlásához az ország néprajzi viszonyainak sorsdöntő változása is, amely a hajdan szinte egységes ethnikumot konzerváló országot — nemzeti-ségi állammá degradálta. Az ország geopolitikai alkata ugyanúgy meg-sínylette a török évszázados bennlétét, mint a földfelszíne, amelyre a kisázsiai hordák áthozták a keleti sivatagok sivár tájképeit, amiket a modern indusztria és mezőgazdaság még ma sem tudott egészen eltüntetni. Végeláthatatlan mocsarak, árterületek, felpörkölt földek, miket a kegyetlen ellenség századokra terméketlenné tiport, lerombolt városok és falvak maradványai, amiket betemetett a bozót és a puszták homokja: szinte a XVIII. század közepéig ez a látvány fogadott minden nyugati utazót, akit sorsa a magyarság emez Infernoján át — hüvös szemlélőként — erre vezetett. A Habsburgi Ferdinánd építette védővonalon túli, keskeny sávvá zsugorított királyi ország rész, egyetlen hadszíntér volt, melynek különböző pontjain naponként megújuló

közelharcban sorvadt a megmaradt magyarság élete. A fejedelmi Erdély pedig s annak részei, amelynek a lelki gravitáció még épen maradt ösztönével, egyesülést kerestek a nyugati országrészekkel, rabtartó urától, a töröktől, véresen lakolt, valahányszor szemeit nyugat felé fordította. . .

Bizony, hogy ezek a jelenségek nem maradhattak kihatás nélkül magyar államiság sorsára, a politikai tájékozódás irányára. Ha maradni akartunk azon a kulturfokon, amin a germán-keresztény életközösségbe való bekapcsolódásunk óta megállottunk, más választásunk nem volt, mint a tudatos ellenálás. S hogy ennek a parancsnak lelke mélyéből s nem zsoldos módjára engedelmeskedett, bizonyítja az a tény, hogy a Mohács előtti magyarság lélekszáma százötven év múltán, negyedrésszére olvadt le. Az elnéptelenedett ország szélein állva, mást nem tehetett, mint hogy segélykérőn nyugatra támaszkodjék. Ennek a támaszállásnak azonban természetes következménye volt, hogy a nyugati segítségért súlyos árat kellett fizetnie: önállósága feladásával, az állami lét attribútumainak fokozatos feláldozásával, pénzügy, katonai és közjogi tekintetben egyaránt. Történeti válsága abban a tragikus tényben kulminált, hogy idegen volt a király, aki még ezenfelül a török bennléte miatt, külföldön rezideált, távol magyar környezetétől. A királyi birtokok jövedelmei, a bányák, a várnok bevételei, amelyek hajdan sem tartoztak rendi ellenőrzés alá, külföldre folytak. E jövedelmek hova fordítása felől pedig szükségszerűen azok az udvari kormányzervek gondoskodtak, amelyek kizárólag a királynak tartoztak felelősséggel. Ezek az abszolutista törekvéseknek engedelmeskedő testületek aztán lassan-lassan kiszorítanak a király környezetéből minden rendi befolyást. Meghátrálásra kényszerítik nemcsak az osztrák örökostartományok, hanem Magyarország rendjét is. E folytonos pozícióvesztés közepett, mely az ország fokozatos pusztulásával és kimerülésével egyenes irányban mind ijesztőbb méreteket ölt, alakul ki a négyszázéves osztrák-magyar viszony történeti életformája. Ez a viszony azonban nem úgy alakul, hogy előbb kezdetleges, majd teljes lesz a kapcsolat. Mi egyszerre zuhanunk bele e kapcsolat teljességébe. S amikor ez a kapcsolat a teljesség mélypontját éri, attól kezdve lazulás, a duális szétosztódás történeti katasztrófasorozata indul meg s tart váltakozó ingadozással 1867-ig, amikor a dualitás államjogi elismerést nyer. Abban a négyszázéves előtti, kezdeti stádiumban a diszparitásnak oly egyoldalú tulsúlya keletkezik, amit 1867 sem tud egészen kiegyenlíteni, miáltal a közjogi sürölődés: mélyre szövődött daganatként roncsolja a dunai Monarchia gödreit.

A török előnyomulás okozta aktuális helyzet, mely a magyar állami öntudat megbénulását okozza, így állandósul és alakul ki a magyarság rovására s mire az akkori vezetők e nagy szédületnek évtizedei után ismét magukhoz térnek, az elsuhant időt nem lehetett többé visszahozni. Az ébrenlét új pillanata új helyzetet, befejezett

tényeket, a tájékozódás, a védelem új szükségleteket teremtett, amelyek előtt vagy hódolni, vagy azokkal a biztos halál elszánásával szembeállni lehetett csupán. Am azt a nehézkes, középkori államszervezetek és ideológiáit új vágányokra tolni: bizonyára emberfölötti erőt kívánt volna; holott csak koruktól meghatározott emberek emelték fel homlokukat a romok közül s a védekezés lehetőségeit kutatóknak, egyelőre a még meglévő intézményekhez és formulákhoz menekültek. Így szinte észrevétlenül, midőn minden erőt a belső kitartás primier életszükséglete kötött le: a XV. század végén kifejlődött, de Európaszerte már túlhaladott nemesi állameszmének örökölt intézményeihez merevítette magát. Ezek a rendi intézmények, milyen pl. a nádorság, részben jelentőségüket veszítették vagy félig rendi, félig központi szervezetekkel cserélődtek ki. De ez az autonóm nemesi vármegye, honnan az opposzió tüzei fel-fellángoltak, épen a permanens háborúk idején, a király távolléte s a központi kormányservek nagy távolléte miatt, sokat nyertek jelentőségükben annyira, hogy a megyék még a parlamentáris korszakban sem feledkeztek meg arról, hogy most már a magyar központi kormánnyal szemben, népszerű ellenzéki akciókat támogassanak s az alkotmány »védpajzsának« tekintsék magukat. A rendiség ezen alkotmányos fegyvere is kicsorbult, amikor az ország katonai és anyagi ereje kimerült. Bár tetemes áldozatokat hozott az ország védelmére, annyit azonban nem, amivel a külföldi segítség tulsúlyát kiegyenlíthette volna. Így ezek a rendi bástyák, amilyen mértében védték, ugyanúgy el is szigetelték nyugattól s végül annyira elsorvasztották a közszellemet, hogy az európai átalakulás hatásai sem tudtak erőt venni azokon a beidegződéseken, amiket e kornak tragikus élményei égettek a magyarság lelkébe. Ennek a hódoltsági korszaknak temetői látványa uralja a magyarság minden életmegnyilvánulását s az általa tépett sebek sohasem gyógyultak be többé. Hanem mindannyiszor kiujultak, valahányszor szándékos vagy vélt támadás fenyegette a rendi nemzet autonómiáját a központosító királyi hatalom részéről. Pedig az országgyűlési rendek felirataiban számtalanszor előfordul az a panasz, hogy e »nemes ország« azért adta magát az ausztriai ház kezére, hogy azt megvédelmezze, a szent királyok törvényei szerint kormányozzon s a hozott végzéseket megtartsa és »másokkal is megtartassa«. A király és a nemzet közötti alkudozásoknak ez az untalan visszatérő refrainje okozott számos bonyodalmat s lett a kölcsönös elidegenedés, az idegesség, majd a szenvedélyes összecsapás forrásává. Ma azonban az összefüggések s az egykorú hadvezetés és közigazgatás primitív viszonyainak ismeretében tudjuk, hogy a két merőben ellentétes hatalmi szféra együttműködését lehetetlen volt biztosítani. De a kortársak, kiket a török nyomása folyton invitált, gyakran hitszegést emlegettek. Bocskay, Bethlen, s Rákóczyak nemesi felkelései ezekre a sérelmekre való hivatkozással borítják lángba az országot. A közjogi és a katonai panaszok utóbb gazdasági, főképpen vallási sérelmek hangoztatásával

sulyosbodtak. A magyarság atra cura-ját, elszigetelődését a protestantizmus térhódítása s annak a vérig sértett rendi nacionalizmussal való eszmetársulása még teljesebbé tette. Előállott tehát az a speciális jelenség, hogy amíg a nyugati protestantizmus előfutárja lesz a társadalom demokratikus átalakítására irányuló harmadrendi, individualista törekvéseknek, addig nálunk egy, már túlhaladott történeti képződménynek, a rendi ortodoxiának ideológiai támaszává csontosodik. A nyugati katolikus megújhódás, mely a polgári rend kifejlődésére utóbb oly kedvező központi fejedelmi hatalom s a nemzeti előkészítő barokk-kultúra új életformáival hódít, nálunk csak annyiból talál visszhangra, amennyiben előtörése útján katolikus rétegekre támaszkodhatott. Az abszolút principátus elvének az állam gazdasági és védelmi érdekeire nézve kedvező programja, nálunk csupán Bethlen Gábornál lépi át a vallásos-kulturái érdekek sorompóját s egyedül ő vállalja, tisztán államrezónos szempontból az európai fejlődésnek katolikus kezdéssel indult s az északi protestáns államokban is győzedelmeskedő, új állameszméjét. Ez az egészen rövidéletű kezdeményezés, amely magyar talajon is egy pillanatra függetlenül a rendi ideológiától, e zseniális szervező és hadvezér halálával véget ér. A hazai protestantizmus többé nem tud korszerű magaslatra emelkedni s az európai valláspolitikai regionalizmus elvét magyarra fordítván: vagy a nemesi territorializmust erősíti, vagy pedig visszaesik a felbomlott középkor végére annyira jellemző kismemesi állameszme színvonalára. Ilyen körülmények között természetes, hogy az egykorú európaiságnak nálunk is a katolicizmus lesz kizárólagos képviselője. Ez új iránynak friss életerőt és megújhódást jelentő rohama előtt, amely mindenféle nagy állami és világnézeti egységkonstrukciók monumentalitásával igazza le a késői középkor felbomlott világméretét, nem állhat meg a rendiség és a protestantizmus eszméje. Az osztrák ház európai nagyhatalmi állásának végleges megszilárdulása csak siettetni az abszolút törekvések győzelmét s a rekatolizáció gyorsulását, a török kiűzetését. A katolikus Magyarország a lélek és a vér százados válsága után újból ébred európai rendeltetése tudatára. A sors először kínál számára nyugodt pillanatot, hogy multjára visszatekintsen, de nem közelmúlt kölcsönös sérelmeire.

Hanem azokra az emlékekre, amelyek a szentistváni hagyományokat jelentették. A Regnum Marianum barokk-eszméjében éled újra ez az öntudat s lesz művelődési eszménnyé, új közlelkiséget teremtő erővé a szaporodó szerzetesi iskolák révén s amely a felvirágzó történettudomány segítségével gyűjti a Mohács előtti katolikus Magyarországra vonatkozó történelmi emlékeket. S hogy ez az új eszmeáramlat itt-ott mégis kompromisszumokra hajlani kényszerül, annak az az oka, hogy e restaurációs gondolatnak idegen fejedelmi személyek a képviselői. Ezért a Habsburgi abszolutizmus nem is válhatott nemzetivé, viszont a barokk sem készíthette elő úgy, mint másutt: a nemzeti kultúra fázisát. A nemzetiség korai gondolatának egyedüli birto-

kosául a kismemesség tekinti magát, miáltal ez az erjesztő korszak kiesik a magyar fejlődés sodrából. A nemzeti ellenállás, rendi burokban, válogatás nélkül opponál minden olyan központi reformterv ellen, amely a barokk-kor vallásos szociális meggyőződéséből, úc államérdekből is, könnyíteni akar az adózó jobbágyság terhein. Opponál akkor is, ha a központi kormány telepítési politikával, vám- és pénzügyi reformokkal, a korabeli merkantilista törekvéseknek megfelelően az összbirodalmi államterv ekkor már tudatosná vált ideáit akarja megvalósítani. »Az egy állam, egy nép« politikai fikciója, amely nem ismer történelmi és nemzeti tradíciókat, nyelvi különállást, a maga racionalista historizmusával nyílt támadásba megy át a rendi alkotmány ellen. De II. József központosító és germanizáló törekvései amennyire nélkülöztek a nacionalista célzatot, ugyanúgy a reá visszaható ellenállás sem volt a tudatos nacionalizmus műve, hanem a rendi ellenzékiességnek Rousseau és Montesquieu eszméivel való korszerű konfuziója, mely egyelőre még hallani sem akar a XIX. század programjáról, így : a jobbágyság felszabadításáról, az államnyelv kiterjesztéséről. Csak később, midőn a magyar irodalmi megújulás lelkeséget változtató forradalma végigsöpör : érlelődik meg a nemzetiség modern öntudata is, amely ennek az elvnek gyakorlati következeit a rendi konzervativizmussal szemben le akarja vonni. Ennek a politikai-szociális lélekváltozásnak munkáját Széchenyi István hajtja végre, aki az elmaradottságot épen a nemzeti anakronizmusnak tulajdonítja s ereje aszkétikus célbadobásával serkenti kortársait a »magyar Parlag« megmunkálására. Az általa kezdeményezett mozgalom eredményeit azonban nem ő vonja le, hanem Kossuth és a nemzedék, amely Széchenyi katolikus romantizmusával szemben a liberális nemzetállami doktrínéség elvét vallja s aminek következménye, hogy mind a dinasztival, mind a nemzetiségekkel ellentétbe kerülünk. Azokkal a tényezőkkel szemben tehát, amelyekkel a magyar politikai gondolkodásnak, mint Mohács két adottságával, szüntelenül számolnia kellett. Kossuth azonban »visszaköveteli« a nemzetnek azon elvesztett jogait, amiket szükségszerűen fel kellett adnunk a XVI.-XVII. században anélkül, hogy ennek a követelésnek végzetes lehetetlenségét belátta volna. Az ő légiures térben elképzelt liberális-nemzeti állama nem a szociális heyzetbe igazodik, hanem azokhoz az elméletekhez, amelyek a nyugati nemzetállamok esetében valóságokká lehettek ugyan, mert ott a nemzetiségnek az állam politikai határaival való szerves összefüggése kizártta tette azokat az ellentéteket, amik nálunk, e fejlődésben visszamaradt, heterogén összetételű országban csak robbanásokhoz vezethettek. S bár egy Deák réalpolitikai tapintata 1867-ben kiegyenlíteni igyekszik a liberális, öncélú állam s a magyar történet tragikus öröksége közti ellentmondást, a kiegyezés utáni korszak nemzedéke a kismemesi autonomista ideológia és a Kossuth-program sajátzerű eszmetársításával tovább is kitart a jogvisszakövetelés és a közjogi »továbbfejlesztés« perfekcionista dogmája mellett. A parlamenti élet

előterében közjogi kérdések körül folyik a harc. A szociális és kulturális, valamint a gazdasági erő kifejtés kérdése csak annyiban talál megértésre, amennyiben ez a két közjogi párt pillanatnyi érdekeit szolgálhatja. Ebben a huzavonában éri a magyarságot a világháború taglóútja, amely visszavetett minket azokhoz a létproblémákhoz, — súlyosbítva egy felbomló kornak szociális kérdőjeleivel — amelyek a XVI. sz. elejéhez hasonló elhatározásokra kell, hogy kényszerítsenek bennünket...

Szekfűnek ez a nekünk szóló tanítása indokolja azt is, hogy az összeomlás következményei miért kellett, hogy oly súlyosan érintsenek bennünket. Ő mutatja meg a nemzeti narcisszizmus kétes erényvirágai mellett, a mulasztások, az elfogultság szötte téveszmék délibábait is. Keserű érdeme az is, hogy csupán a kimagaslóan egyéni és nemzeti cselekedetek iránt érdeklődő hagyományos szemlélet helyett, romlásunk belső okait terelte a vizsgálódás előterébe. Ez az egészen természetes, új tájékozódást azonban csak azok követhették, kiknek tekintetét az univerzális igazságszeretet alpesi levegője megedzette ahhoz, hogy történeti helyzetünket az aktuális politikai szenvedély hullámzásától függetlenül értékeljék. Szekfű kétségtelenül azok közé tartozik, kik a tisztalátás e ritka adományát teljes mértékben birtokolják s kiknek spektroszkopja a szilárd lelkiismeret és a katolikus igazságszeretet kettős talapzatára épült. Kortársai közül kevesnek sikerült oly átfogó egységbe foglalni a XIX. sz. végének s e század előfoszladozó világképének szinképelemeit. A tudós realitása és az ember erkölcsi meggyőződése így változik egységgé benne s lett a magyarság »vot humana«-jának korszakot átlelő képviselőjévé. Ez az egység kölcsönös oly subjektív jellemvonást az ő élete művének s ettől változik lelkiismerete legbensőbb ügyévé a Tudomány, melyet nagy mesterségbeli készségséggel és írói művészettel ápol.

A tudósi és az emberi magánosság delelőjén állva ő a híd, amely az elsüllyedt multból a jelenbe ível, két nagy, ellentétes struktúrájú korszak fölött. Egy történeti pillanat exponálta őt ott, hol a jelen a jövővel összecsapott s egy történeti romlás igazolta, amelynek előzményeit kevesen látták nálánál világosabban. Nagy kortársai közül, kik ez utolsó három nemzedék történeti életének nagy egészsége mögött a betegségnek csak egy-egy tünetét látták meg, mint szociális téren Prohászka, politikai vonatkozásban ifj. Andrássy Gyula s a két »végzet embere«: Tisza István és Ady Endre, nincsenek az élők sorában.

S mint ahogy önmaga vált kortársi viszonylatban egy egész nemzedéks szintetikusává, úgy a multban, a különböző korszaki rétegekben is megtalálta azokat a reprezentatív típusokat, kikben egy-egy nemzedék mondanivalója, világszemlélete kifejezésre talált. A nagy történeti egyéniségek lelkialkatát átvilágító spektrálanalízis segítségével megpillantotta azokat a színtesteket, amik az egyedet, a korokat, a pártok- és irányok vezetőit meghatározták. A szellemtörté-

neti tények egész sorát fedezvén fel, egyedül ő ismeri ma összefüggéseiben s megállapításaiban szinte irányt jelölő érvényességgel a magyar politikai gondolkodás problémátörténetét — azt a kothurnus nélküli másik Magyarországot. Hazai vonatkozásban nem tett mást, mint hogy levonta az európai szellemtörténet magyar következményeit s kimutatta annak hazai vonatkozásait. Szellemi irányok, társadalmi és politikai jelszavak, fantáziák és illúziók, miknek magyar kivetítődései ugyanannyi emberi tévedésnek és aspirációknak lettek forrásaivá, nem csábítják elnézésre őt, ha magyarokkal ismétlődtek ezek a lelki tények. Ez elfogulatlansága folytán, azokkal a konzervatív-liberálisokkal szemben, akik ép emiatt a »szégyenteljes elfogultság« vádjával illetik még ma is, áll közel a mi korunkhoz és nemzedékünkhöz. Közelebb, mint amennyire kívül állott a századbeli világon, amelyben egymaga állotta a mi mai harcaink egész frontját. Közelebb áll korához s ezen keresztül, ahhoz a nemzedékhez, amely ma Magyarországon egyelőre sok emberi jóakarattal keresi a benső megújulás útját. Ez a nemzedék tudatában van annak az igazságnak, amit Ibsen Rosmertholmja sejtett meg először egy álnok korszak végén, t. i. hogy a benső megújulás tehetsége, amely egy napon az egész környezet átalakítását magára vállalja, kevés embernek adatik meg. De éppen ez a nemzedék, amely ismét megtalálta kapcsolatait azzal a kegyelmi renddel, mely csodát is tehet e törpe korszakban s amely nyugati szimpátiákat keresve magyarsága európai rokonságát is érzi, Szekfű torlaszokat lebontó előmunkálatai nyomán, talán meg is találja majd az új rendszeremtés feltételeit...

Éj és csönd.

Éj van.

Tiszta égen néhány csodálkozó csillag.
A lárna elhal.

Csőnd borul és omlik házakra, utcákra,
mint puha párnába lankadó
fáradt, álmos, szöke gyermekfej.

Csőnd van:

nem merek lépni,

a csöndet nem szabad megzavarni.

Mint a holdnak ezüst sugarakkal rajzolt
képe a Dunában,

oly fehér a csönd;

fájó gondolatokkal nem szabad megvé-
rezni.

Éj van:

valahol a bűnnek piros tüze lángol.

Csőnd van:

valahol vétek zaja szaggatja, téplízekre
a csönd jóságos selyemköppenyét
és áldott, békítő, fehér tisztaságát
förtelmek saráival szennyezi.

Meghalt az éj.

Megtépetten, mocskoltan sír a csönd...

Halott.

űszkösen, rongyoltan, piszkokban
ébred a város.

Kisebbségi magyar értékek.

Kultúréletünk szervezetlen, kultúrpolitikánk, ha egyáltalán beszélhetünk ilyenről, csödbe került tehetségeink magukra hagyva pusztulnak, törnek meg, vagy küzdések, nélkülözések között alkotnak maguknak. Nagy közönségünk nem tud róluik s csak a kulturhisztorikus fogja egykor megállapítani, hogy a kisebbségi magyarság körében nagy tehetségek éltek és alkottak. De az a kulturhisztorikus fog fölöttünk is ítélkezni. Ő fog majd rámutatni azokra a pótolhatatlan mulasztásokra, melyet kisebbségi kultúréletünkkel szemben elkövettünk. Vállaljuk-e a történelem ítéletét, vállaljuk-e, hogy elvesztettünk értékeket, melyek az egész magyar népkollektívum számára gyarapodást, gazdagodást jelentettek volna?

Feleljen majd ki-ki saját lelkiismerete előtt. Adjanánk majd számot azok, akik szellemi életünk bábáinak tartották magukat s éveken keresztül magukra hagyták az életgondokkal küzdő magyar alkotótehetségeket.

Minket lelkiismereti kényszer hajt kultúrunkánknál s nyugodt lelkiismerettel akarunk majd a történelem előtt állani: megtettünk mindent népiünk érdekében.

Ezeket a gondolatokat boesátjuk bevezetőként új rovatunk elé, melyben kisebbségi sorsadottságunkból kisarjadt tehetségeinket mutatjuk be nagyközönségünknek. Célunk ezzel a rovatall felkelteni a egész magyar társadalom figyelmét azokra az értékekre, akik a legmostohább körülmények között, eddig teljesen magukra hagyva alkottak. Azt akarjuk elérni, hogy ne legyenek ezek az értékes alkotások szegényes művészsobák rejtett kincsel, hanem legyenek a kisebbségi magyarság ajándékal az egyetemes magyar kultúrának. Lássá meg az egész magyar társadalom — de elsősorban a kisebbségi magyarság, — hogy élet sarjad mifelénk is, fiatal, de erőteljes élet, melyet szeretnünk, ápolnunk és segítenünk kell.

Az »ÚJ ÉLET« szerkesztősége.

Összeütközés.

Mozdonyok ütköztek össze, feketén kigyózott a füst,
Pirosan csurgott a vér és a meggörbült kerekek
Alatt kormos sapkával izzadt homlokán
Holtan feküdt a vonatvezető.

A lárma elült, kazán kihunyt, a gőz,
Mint pufók, ártatlan felhő szállott, szállott
Az ég felé, ahonnan egy szöke csillag
Reszketve hintette porát a heverő,
Ronszolt tetemre.

és elmaradt az út,
és elmaradt a város,
A sinek hiába nyújtották messze karjukat,
Mozdonyok ütköztek össze: gyorsaság, lendület, sok száz kilométer
S valahol sír, sír a hat gyerek és a feleség...

Tamás Lajos.

Oravecز Imre, a földműves-festő.

Fényes István.

A vonat buzgó vicinális pöfögéssel lelkendezik be Nagy-Idára. Eső utáni friss szagú télutója, az ég mély pasztellkék, itt-ott egy pár fehér felhő-fosztlány, de már takarodnak is el, egy utolsó búcsúpillanást vetve a kis sártavacsákák tükrébe. A lombokon az útmentén még ott remeg a nemrég hult havas eső millió apró cseppje, de a föld már rázza magáról a nedvet, mint egy vízből kikapaszzkodott juhász kutya, már léleki ki magából, üde tiszta lehelletét, él és virúl, majd kicsattan a boldogságtól.

A természet modellet áll Oravecز Imrének.

A templom tέρre igyekszem az állomás felől. A templom téren, szemben a katolikus templommal, egy kis sárgára meszelt házacska ép olyan mint a többi száz és száz ebben a tiszta, takaros magyar faluban. De ebben a házban, az óvatosan bezárt és lefüggönyözött ablakok mögött él és dolgozik Oravecز Imre a »földész-iestő«, ahogy a pesti Ernst katalogus a hivatalos titulusát megállapította. Már jön is az úton velem szemben, messziről széles-meleg mosolyával. Nagyszerű boltozatos értelmes homlok, alatta mélyen bent két örökké mosolygó kék szempár. A többi már talán nem is fontos. A karikatúra embermeqlátó rátalálásában nem is kell, hogy többet levetítsen. Egy masszív, komoran klasszikus homlok, egy parasztfilozófus rendíthetetlenül kemény és okos homloka. És most játékos kontrasztként ehhez a szoborszerűen induló vonalhoz — egy nagy törés és a szemöldököktől szemérmesen függönyözve, messze-messze bent, két csodálatos, naiv, gyermeki kék szempár világít, egy paraszt festő bugyogóan lágy szemei.

Most majdnem arra szaladt a tollam, hogy az üdvözlés szokásos formáságain átestünk. De a toll megáll a kezemben és rádöbbenek arra, hogy Oravecز Imrével kapcsolatban ezt le nem írhatom. Tőle, az ő naivul őszinte emberi lelkétől oly távol esnek a közhelyek, a formáság, a sablon. Ő romlatlan és tiszta. Ahogy két kezébe fogja az ember kezét, hogy »igazán, nagyon megköszönje, hogy eljött«, ez nem a városi ember üres kényszerfrázisa, ez egy becsületes és megfertőzetlen tiszta gondolatú és szívé ember Istenhozottja. Ő ezeket a szavakat még szívvvel, szinte meghatottan ejti ki. Ezek az elkopott, elfakult olcsó kis szavak újra csendülnek, kiszinesednek. Élnek. Élnek, mert szívet-lelket lehel beléjük az, aki kimondja őket. Az ember mikor ezt így mind észreveszi, kicsit elpirul. Szeretne ő is ilyen tiszta,

egyszerű, jó és igaz lenni. Hinni egy kézfogásban, könnyes vidám szemmel nézni egy friss búzatáblára, három hintázó kezű parasztlányra, az Isten kék égére, ezekre az egyszerű és csodálatosan vigasztaló mindennapiságokra, póznélkül, hazugságnélkül, ahogy ezt Oravec Imre tudja. Az ember zavarba jön, nem mer konvencionális dicsérő szavakat hangoztatni. Megdöbbenve néz rá és érzi, hogy sok mindent kell kivetnie magából, megutálni és megszegyelni, amíg bele mer nézni ezekbe a zseniális, forrás-tiszta gyermekszemekbe. Itt hinni kell tudni újra, áhitatos nagy szerető csöndben kell hagynod vezetni magad a kiskapun át a ragyogóan tiszta kis szobácskába, Oravec Imre lakószobájába, ahol a hús zsákba rakott élet áll őrt a rég mult nyár édeskés illatú emlékének. Az egyik pattanásig teli zsákra kemény kartonlapot tesz a mester, arra a támaszlapra helyezi most egymásután vagy husz pasztelljét. A falusi bukolikus élet mindmégannyi remekbe áhitott himnusza ez. Vagy husz kép. Mi a tárgyuk? A falu, az aratás, az ökrös szekér, a munkából hazatérő földmunkások, itt-ott egy kis mulatás, tánc, cigányzene, a falu reggele, dele és estje. Látták és megcsinálta Oravec Imre földműves-festő. A mai magyar pikurának egyik legkészebb embere. Nincsenek problémái, nem küszködik, nem izzad. Már tul van mindezen. Ma már kész, magára talált, biztos lábakon áll. 38 éves, vagy tiz éve fest igazán. Nem volt tanítója, mestere, mintaképe, nem volt, nem is lehetett. Amit ő csinál, azt megtanulni sohasem lehet. Ezt úgy hozta mélyről, a magyar humusz dús mélyéből, úgy nőtt, lombosodott ki belőle mindez. Ő maga is tudja, érzi, hogy ez az ereje, így van ez rendjén. »Nem hagytam én, hogy sokat tanítsanak. ügyeltem, hogy ne hasson rám más festő zavaróan, meg akartam őrizni magamnak magamat«.

Optimista. A képein is látszik ez, csupa derű, napfény, naiv vidámság és ott, ahol alakokkal népesíti be képeit, valami remek öserejű humor, groteszség.

»Én a groteszket látom meg a parasztban, azt is szeretem benne, azt viszem a képeimre. Mindig azt próbálom megcsinálni — csillan a szeme — azt nagyon szeretem«.

És tényleg Oravec Imre rousseauian primitív technikája és alakképbeállítása, valami breughaeeli bájjal, egészséges humorral van fűszerezve. Természetének ez a zamatos, gyerkőcs huncutsága, ahogy egyik-másik groteszkekben meglátott képét mutogatja, ott vibrál a dolgain is. »Ez egy kicsit pervez jegyzi meg félénken elmosolyodva. Pedig dehogy is perverz ez Oravec Imre, csupa egészség minden kéred. Kicsattanó, öserejű, pirosposzsgás egészség«.

De itt van Oravec Imre a filozófus-paraszt is és ez a másik, nem kevésbé érdekes arca ennek az Istenáldotta embernek. Itt tanul, birkózik, becsületos nagy magavivta harcokban ez a harmincnégy éves ember, minden kérdéssel, irodalommal, filozófiával, nyelvekkel. (Az asztalán egy szlovák preparációs füzet, Oravec Imre szlovákul tanul, alatta meg egy másik füzet, abba az idegen szavakat írja ki

sorjában, amiket meg akar tanulni.) Egy paraszt, a kultúrának ősi, végzetes szerelmese, nem iszik, nem dohányzik, egész nap a kocsiszín-mütermében dolgozik, este olvas ez a nagyidai tolsztojánus. Itt a falujában, a mezőn, az ég és föld végtelen síkjai között, itt érintette meg őt legelőször az Isten, itt hőkölt meg legelőször a roppant kérdés előtt, itt viaskodott, birkózott vele és itt simúlt el háborgó lelke e két sík végtelen és nyugodalmat hozó horizontján és ma hívó, mély katolikus.

Paraszt, de már van valami lelki distancia közte és társai közt, együtt él és dolgozik velük és köztük, de ő már figyel és megfigyel.

A szavait mialatt beszél, szintúgy élvezem, mint a képeit. Mennyi remek egyszerű okosság, humor, erő van a nyelvében is. Más képről ritkán beszél, nem szereti kritizálni, de ha mégis megmondja a véleményét, döbbenetes, mennyi izlés-bölcsesség van az ítéletében. Egy vallásos tárgyú képről beszélünk, amit egy kiállításon láttunk a minap ő is, én is. Kifejtem előtte, hogy nem kapott meg a dolog, erőszakoltnak éreztem sokhelyütt, keresek, kapkodom, szavak után, hogy megértessem vele azt a furcsa, üres élménytelen benyomást, amit a kép tett rám. Hallgat, figyel, aztán szinte maga elé ejti a szavakat: »Atheista volt aki csinálta, nem hitt az bizony, nem hisz az egy csöppet se!

Csendes beszélgetéssel múlik az idő, esteledik, lassan indulunk az állomás felé. Utközben sok mindennről szó esik. Filipino Lippitől Prcházka Ottokárig, mindenre van egy-egy megjegyzése, ítélete.

Az est kékje lassan ráhull a tájra és a messzi távolból két tüzes csahas szempár nő felénk, a közeledő vonat lámpái. Kezet fogunk. én a vonat lépcsőjére ugrom és onnan nézek a falu kódébe visszatérő, széles vállú, tempós járású furcsa magyar után, akit kinevet, megszól a faluja, de aki bezárkózik a kocsiszínbe s ott tovább álmodja az ő csodálatos, remekszép szívárvány álmait.

Új ember! . . .

(és ki az Úr?)

Szél dalol a mély földek felett. . .
 érett kalászek puhán meghajolnak,
 már régen járt erre a kikelet.
 Az árok szélén pipacs integet,
 véres nagy könnye barázdás rögöknek,
 az uton — fáradt, gyűrött emberek,
 verejtékesen, hosszú sorban mennek.
 Amott meg túlról dladalmas tüzzel,
 új akarással, új emberek jönnek.
 . . . Mélységes, szép, szent, győzedelmes élet,
 rabszolgánk vagy? vagy — mi vagyunk — Tenéked?

Walthier Eliz.

A hittanórán benevet a Nap.

Vajahol méla ökrök szántanak,
kemény acél hasgatja a rögöt
s a komoly földbe vig bukfeenceket
vet Aprílls a magvető mögött.
A hittanórán benevet a Nap.

Az egyik erre, másik arra néz.
Istén csürjéből búzát pergetek.
(Borsót a falra) Az ábrádozás
rözséje ég. A gyermekek
szórakozottak: búzám kárba vész.

A hittanórán benevet a Nap.
Ez gombozásra gondol gondtalan,
az labdázásra, míg a harmadik
mellében a kis hagyma csintalan:
tán tulipán-bimbói hajtanak.

Most felkiáltom mind és a helyén
tornásztatom, egy-kettő, majd kívül
a padosorok közt zeng az énekük,
egy-kettő, ábránd-rözséjük kihűl:
eggyé, tömeggé lesz mind s mind enyém!

A hittanórán benevet a Nap.
Nótás ritmus nyomán a fegyelem
kicsiny szívük piros kockáiból
utat csinál, min Jézus megjelen
s napos lelkükbe hull az égi mag.

Helmecc, 1934. február 15.

Mécs László.

Menekülés.

Nyikorognak az ajtók, reszket a régi ház,
A gerenda sóhajt a padláson,
A füst, mint megalázott kutya,
Snyítva lapul a földhöz...

Villanyfényben ülsz és cigarettázol,
Konyakos üveg kínálja karcsú nyakát.
A vigadó széles ablaka mögött
Szól a zene, most kérlek fel táncra
A bálkirálynót.

Pincér, — kiáltja a pezsgős vendég,
Pincér, — kiáltja a szél az utcán.
Jön a pincér, fekete frakkja van,
Fekete haja van, fekete az arca,
Akár a közelgő felleg az égen
S mellette az orkán ordítva
Fölkapná a rozzant feledet,
Kilépsz a zivatarba.

Tamás Lajos.

*Oravecz Imre képei.
Fent: Vásári kikiáltó, lent: Lovasok.*

Four girls in the field
Orange Jane paper

A jubiláló hitlerizmus.*)

Nylsztor Zoltán.

A hitlerizmus egyik arcát mindenki ismeri. Azt a kemény, messze jövőbe fúródó, éles tekintetű, amiből egy hetven milliós nép roppant feszültsége és világmegváltó akarata beszél. Azokat a merev, acélosra húzott arcvonásokat, amiknek szánt szándékkal és mindig újra katonai jelleget adnak, mintha ez a nép becsvágyát és alkotó erejét, népiségének legheroikusabb vonásait csak a katonásdiban tudná kiélni. Azt az élesre font, irtózatos haragban, dacban és gyűlöletben összeszorított szájvonalat, amely csak némán befelé tud csuklani, de ha egyszer fölszakad, dörgő, félelmetes átkokkal, vagy a halálra sebzett állat felhördülésével tud csak beszélni.

A hitlerizmus másik arca a nagyvilág előtt még jóformán ismeretlen. A fátyolt csak az lebbentheti fel, aki közvetlenül szem- és fültanúja az eseményeknek. A messze távolból a hitlerizmust elnézni nem lehet. Sem könyvekkel, sem folyóiratokkal, sem egyéni beállítottságokkal, sem történelembölcseleti eszme-futtatásokkal. Akár egy 48 órás jelenlét, együttélés az utca forgatagával, a házak remegésével, a börtönök sóhajtásával, százsor többet mond és revelál az embernek, mint vezető nagy lapjaik roppant újságlepedői, vagy vezéreik kinosan fogant és még kinosabban olvasott, reprezentatív nagy munkái.

Mint minden forradalomnak, úgy a hitlerizmusnak is egyik legfeltűnőbb sajátossága az ön-ünneplés. Ahogy az ember a német határt átlépi, az első kis falvaktól föl a nagy Münchenig s azon túl mindenütt zászlóerdő köszönti. Olyan zászlóerdő, amilyenre nálunk csak a Millenneumkor vagy II. Rákóczi Ferenc hazaszállításkor telt, vagy talán még akkor sem. Van valami kihívó és lázító abban, ahogy ez a vörös zászló-tenger, középen a fehér korrel és a fekete horogkereszttel, ár- és apályként az utcák szelében végighömpölyög. Az ember azt is hamar észreveszi, hogy az ünneplés mégsem olyan általános, mint amilyennek a sajtó harangja diktálni akarná. Talán nagyobbak és rikítóbbak a vörös zászlók, de mellette éppen olyan bőségesen föltűnik a piros-fehér- fekete birodalmi lobogó és a fehér-kék bajor nemzeti zászló. Az avatatlan talán nem érti meg és a lobogók különböző színei neki semmit sem mondanak, a bennszülött számára azonban meg van a maga tolvajnyelve, amit az itteniek ugyancsak figyelnek és számontartanak. A horogkeresztes zászló kitzüzése nyílt

*) A szerző hosszabb időt töltött Németországban s az ott tapasztaltak alapján egy riport- tanulmány sorozatot bocsájtott lapunk és egy előkelő magyar kat. lap részére.

hitvallás a hitlerizmus mellett. A birodalmi lobogó a semlegességet és a pártatlanságot jelenti, azt, hogy az illető még nem foglalt állást s így várakozó állásonra helyezkedik, míg ítélete ki tud alakulni. A fehér-kék nemzeti bajor színek azonban már nyílt szembehelyezkedést jelentenek. Ugy is mondhatnók: nyílt ellenforradalom legalább egy zászló erejéig, eleven és mindenki által érthető tiltakozás a hitlerizmus egyetemesnek hirdetett és mindent felfaló uralma ellen.

Most, hogy bizonyos fáradt lármással halálra ünnepelte magát az egyéves hitlerizmus, nemcsak az idegen kérdi önkénytelenül, hanem szinte minden német állampolgár felveti magának a kérdést: vajjon az egyéves bemutatkozás után egy politikailag valóban szabad választáson győzne-e a hitlerizmus? Nem találkoztam emberrel, őszintén megmondom, aki erre a kérdésre igenlőleg mert volna felelni. Még a legfanatikusabb hitleristák táborában sem! A kérdés különben önmagában véve illuzórikus, mert amennyire követelte és igénybevetté a maga számára a hitlerizmus a választási harc és propaganda teljes szabadságát, épen olyan kevéssé képzelhető el, hogy valaha a maga jóvoltából akár a legcsekélyebb választási szabadságot garantálja. Az utolsó választásokon is, amelyeken két kérdésben kellett a német népnek politikai hitvallást tenni, a kérdések ügyes megfogalmazása mellett, amely szinte nemzeti becsületbeli dologgá tette az igenlő választ, a választási erőszaknak és visszaéléseknek végeláthatatlan esetéről tudósítanak az itteniek. A bajor falvakban pl. kijátsozták a választás titkosságát azzal, hogy a szavazók számára nem rendeztek be külön elkerített fülkét, ahol a szavazó valóban szabadon és láttatlanul írhatta volna meggyőződése igenjét vagy nemjét. A választási helyiségek ajtóiban a szavazónak még belépése előtt a csalogató és fenyegető propaganda minden eszközét el kellett szenvednie, benn a szavazóhelyiségben a háta mögött leselkedő, vagy vállain keresztül szavazócedulájába bámuló spicliket, nem is beszélve az urnalopások vagy a kedvezőtlen szavazatok megsemmisítésének egész tömkelegéről.

Az egyéves évfordulón hivatalos szónokok és méghivatalosabb lapok visszapillantanak a megtett utra, de talán még nagyobb kíváncsisággal, sokszor a harag és szégyen pirjával tekint vissza a szenvedő német nép. Vajjon mit hozott és mit alkotott egy év leforgása alatt az új államrendszer? Az ünnepi szónokok, mint a lapokból közismert, csak a forradalom győzelméről, a kommunizmus letöréséről és az ellenforradalom kilátástalanságáról szavaltak. Az ünnepi cikkek lángolóan vörösbetűs címe ugyanez volt: »Egy év a tények és számok tükrében«, de csak a cím volt ez, a beszámoló — tények és számok híján — elmaradt. Magánbeszélgetésekben, sőt félhivatalos eszmefuttatásokban maguk a vezetők is beismerik, hogy ez az első év alkotásokban még teljesen negatív volt. Egyrészt nagyon el voltak foglalva a hatalom átvételével, az új berendezkedés megejtésével, másrészt nincsenek embereik, képzett, intelligens embereik nagy

tervek kidolgozására, azok törvényes előkészítésére és gyakorlati megvalósítására, pláne minisztereiik jórésze további alacsonyrendű, kisműveltségű emberekből került ki. Egyelőre örülnek, ha a minisztériumokban és a főbb hivatalokban a személyi referenseket tudják a saját soraikból kitölteni, magasabb, nagyobb képzettséget megkövetelő hivatalokra nincs emberük. A régi hivatali gárda pedig, úgylátszik, nem az övök. Még most se, a diadalmas forradalom, a fenyegetődzés és terror egy teljes esztendeje után. Panaszkodnak is már nyíltan, hogy a miniszteri tisztviselők szabotálják és elgáncsolják minden elgondolásukat. Épen ezért szükségszerűen kellett megszületni a most már hivatalos helyről nem egyszer elhangzó, bizony cinikus vigasztalásnak: »a faszizmus is csak 8—10 évi kemény küzdelem után tudott pozitív alakításokhoz, a korporatív állameszméhez eljutni!«

»A tények és számok« kérlelhetetlenül őszinte tükrében csak két pozitívum van. Az állam a munkanélküliség leküzdésére és a gazdasági élet felvillanyozására nagyarányú közmunkákat kezdeményezett. Mussolini példájára hatalmas utakat építenek és monumentális hidak megkonstruálásába fognak. E közmunkánál sok százezer ember talált alkalmazást s így az ipar és kiskereskedelem némi felélénküléséről jogosan lehet beszélni. Ez az, amit a hitlerizmus az ő újszerű szójátékával Ankurbelung der Wirtschaft-nak nevez. Természetes dolog, hogy az államnak erre a közmunkára pénze nem volt és azért a jövő évi költségvetés terhére dolgoznak, ami természetesen a jövő megterhelésével jár; tehát végeredményben egészségtelen alapokon, egy szerencsejátékos vakmerő kockázatával folyik a gazdasági élet fellendítése és a munkanélküliség leküzdése.

A másik pozitívum egy államilag megszervezett, az egész birodalomra kiterjeszkedő nagy pumpolás és koldulási manőver, amelyik a tél kezdete óta »Winterhilfswerk« címen folyik. Nap mint nap pomrás egyenruhába öltözött, 10—12 éves fiatal diákgyerekek csapatostul járnak iskola helyett az utcákat, lármásan és követelődzően rohanják meg a járó-kelőket és a sörházak vendégeit s tartják mindenki orra elé a gyűjtő perselyt. A »sötét reakció«, azaz a nép persze nem hiszi, hogy ezek az összegek a nyomor felségítésére szolgálnak, hanem azzal gyanúsítják a rendezőket, hogy rohamcsapataikat ezekből az összegekből tartják fenn.

A rohamcsapatokkal különben állandóan baj van. Ezeket a fiatalembereket az urallomért való véres küzdés hosszú, kínos éveim át azzal biztatták és vigasztalták, hogy ha ölükbe hull a hatalom, akad majd konc bőven mindenki számára. Egyik-másik közülük valóban karriert csinált, a nagy tömeg azonban még most is kaszárnyákban, kaszárnyakoszon és pricszen tengődik és mind sivárabbá váló lélekkel várja követelősen a nagyhangú ígéretek beváltását.

De még nagyobb baj, hogy a rohamcsapatok nagyrésze selejtes és megbízhatatlan elemekből áll. Az új magyar politikai szótárral élve, csak az »élharcosok«, a rohamosztatok vezérei és parancsnokai

a valódi hitleristák, az eszme fanatikusai, míg a nagy tömeg politikai brávókból, a munkanélküliek lézengő hadából és nem utolsó sorban az egykori harcos kommunistákból került ki. Hogy ez nem ráfogás, a »sötét reakció« mocskos rágalomhadjárata, azt hivatalos nyilatkozatok is elismerik. De nem egy községben hosszú névsorokat tudnak nekem felolvasni azokról, akik néhány évvel ezelőtt még kommunista barrikádhősök, ma pedig hitleri rohamosztagosok.

A szellemi élet, mint az ilyen forradalmi villongásoknál lenni szokott, hihetetlenül összezsugorodik, szinte ájultan dermed meg. Az embernek kétségbe kell esnie, amikor a német ujságok nagy tömeglepedőit a kezébe veszi. Mintha meghalt volna, vagy elköltözött volna a német nyugodtság alaposság, történelmi okosság és szellemi fölény. Mintha valami félbemaradt vagy megrekedt intelligencia írná tele ezeket a lapokat. A német Táncsics Mihályok most élék ki nagy halihóval barbárul gyermekes szellemiségüket. Szinte maga előtt látja az ember ezeket a félművelt, faragatlan harcosokat, ahogy most teszik meg az irodalmi járás első imbolygó lépéseit, szellemi szülőik büszke mosolya mellett, hogy »jár a baba jár«.

Hogy ennek a most már hivatalos Németországgá lett nemzeti szocializmusnak ki a szellemi vezére, nehéz megmondani. Hitler, ahogy pedig mindenki természetsszerűleg várná, egyáltalán nem. Hitler már régóta, szinte azt lehetne mondani: mozgalmának első éveitől kezdve zászló mások kezében, de olyan zászló, akiből tagadhatatlanul zseniális, de még tagadhatatlanabbul ravasz ötlettel környezete bálványt, dalai lámát, budha-istent csinál. Körülveszik a tisztelet minden pompájával s az ismeretlenség és miszticizmus minden homályával. Ő a névleges vezér, a tisztelet és rajongás államilag márkázott, egyetlen tárgya, de az igazi, a valóságos vezetésért, a hatalom pozícióiért öldöklő harc folyik, valóságos egyéni párviadal legszűkebb környezetének alvezérei között. Hitler csak szónok, egy fanatikus, magával ragadó népszónok, az eszme aszkétája és szentje, akinek a hite eszméiben annyira nagy, annyira hatalmas, annyira túláradó, olyan dübörgően vulkanikus, hogy mindenkit magával ragad. A szervező erő azonban már kezdettől fogva nem ő volt. Az, ami a nemzeti szocializmusnak hatalmat adott, ami a mozgalmat kiszélesítette, megacélozta, törhetetlenre kovácsolta és a hatalom birtokába jutatta: a rohamosztagok megszervezése és a vasfegyelme Róhm kapitánytól származik. Ez az ember tipikus kemény, német katona, akit a világháború acélfürdője, a lövészárkok pokla edzett meg halált megvetővé s aki ott és akkor tanulta meg a politikai szervezkedés katonai és harci alátámasztását. Még ő áll ugyan a rohamosztagok élén, de az ambíciója, a lelke már messze afőlé kanyarodott. Hadügyminiszter szeretne lenni, a birodalom hadügyminiszttere, hogy az egész katonaságot, a birodalom minden fegyveres hatalmát, a kezében tartva alapozhassa meg, ígéretükhöz hiven mindörökre, a német nemzeti szocialista államot. Pedig a jelek arra vallanak, hogy terve nem fog sikerülni. Hinden-

burg egyelőre nem enged a német hadsereg fejére náci vezért ülni, s azalatt meg ki tudja, nem veszti-e el Röhms kapitány messze ragadt lelke maga alól a rendszer bázisát: a rohamcsapatok fegyelmét?

Azok is tévednek, akik a nemzeti szocializmus spiritus rektorát Rosenbergnél vélik látni. Az bizonyos, hogy hivatalosan kezdettől fogva ő a mozgalom teoretikusa vagy akár dogmatikusa is. De gyakorlati, tettekre kész irányító nem lett belőle s a jelek szerint nem is lesz soha. Rosenbergnél irodalmi ambíciói vannak s a német filozófusok és költők bacilusát hordozza magában. Álmodozó Schöngeszt az egész ember, aki a hivatalos német bölcselő, költő és tudományos vezér pózában kéjeleg. Boldog, hogy körülrajongják, boldog, hogy szöszékét egy egész birodalom, kellős közepében üthette fel, háborítatlanul és vetélytárs nélkül és még boldogabb, hogy cikkei 100—200 lapban jelennek meg egyszerre hivatalos utasításra és egyetemi tanároknak, tudományos társulatoknak és akadémiáknak adhat az államilag szabadalmazott, megfellebbezhetetlen vátesz szerepében utasításokat és kidolgozandó gondolatokat.

A párviadal a hatalomért tulajdonképpen és igazán Göring és Göbbels között folyik le. Egyedül ennek a két embernek vannak terveik és elgondolásai, akarata és fanatizmusa a hatalom megszerzésére és gyakorlati alkalmazására. Hogy ki fog győzni közülük, egyelőre még nagyon kétséges. Mint az ökölvívó mérkőzések három menetében, úgy itt is hol az egyik, hol a másik látszik felülkerekedni. Gröningnek nagy helyzeti energiái vannak, a világháború egyik legnagyobb hőse. elszánt, rettenthetetlen harci repülő volt, akinek biztosan irányított géppuskája alatt számtalan francia és angol repülő lelte halálát. A hitleri mozgalomban az elsők egyike volt. Harcos és gondolkodó egy személyben. Egyik nap véres kézzel ütött, vert, rúgott vagy ölt az utcák barrikádjain, a másik nap lobogó temperamentumának, zaklatott idegzetének tomboló extázisában fanatizálta hallgatóit. Sokat szenvedett s ezért idegileg nagyon megviselt. Köztudomás szerint szinte összeroppant ember. Már a világháború, a légicsaták borzalmai kikezdték idegrendszerét, amit tovább rombolt a mozgalom 10 éves, véres, élet-halálra menő harca, a svédországi menekülés és üldöztetés, amely még rajongva szeretett felesége sírjánál sem állott meg. Csak aki Göring életének és keserű és fájdalmas mozzanatait ismeri, értheti meg gyűlölettől és bosszútól lobogó karakterét. Pattanásig feszült idegzetű, harcokban és a legnagyobb egyéni sorscsapásokban szétzilált lelke általános jóslás szerint nem sokáig fogja állani a harcot.

Göbbels tehát nem erősebb, de mindenesetre a szívósabb ellenfél. Ragyogó fiatalság, testileg-szellemileg a legszebb férfikorban álló férfitípus. Nem katona, hanem komoly egyetemi tanulmányokat végzett, tudományos pályára szánt, képzett fej. Hitler mellett az alvezérek között ő az egyedüli katolikus. Sőt nyugodt lélekkel mondhatjuk, a katolikus egyház neveltje és istápolója, akinek annakidején a gimnázium elvégzése után a katolikus Görres-Gesellschaft alapítványa tette

lehetővé, hogy egyetemi tanulmányait elvégezhesse. Lelkületére azonban jellemző, hogy amikor tisztázni állásba kerülve, az alapítványi ösztöndíjat, hogy az rendeltetéséhez híven mások képzését is lehetővé tegye, vissza kellett volna fizetnie, csak egy gúnyos, tagadó levéllel válaszolt. Az egyháztól való elhidegülését azután teljessé tette, amikor egy elvált protestáns asszonyt vett feleségül.

A pozitív gazdasági és szociológiai elgondolások és tervek hiánya mellett az alvezérek e szörnyű tülekedése a hatalomért lehet az oka annak, hogy a nemzeti szocializmus nem tud az alkotások terére lépni. A fentemlített két pozitívumon kívül, amit igazán nem lehet a legjobb akarattal sem egy új gazdasági rend hajnalhasadásának üdvözölni, legfeljebb sikerült foltnak egy elnyűtt ruhán, semmi jele annak, hogy itt valami új gazdasági berendezkedés akarná kezdetét venni. A bankok úgy állanak, ahogy Brüning alatt, egy lépés se történt sem leépítésükre, sem megreformálásukra. A kamat elleni szájas harci riadó csak választási kortesfogás maradt, amit tettek nem követtek. Hogy a bankok még sem azok, amik nálunk, az még a Brüning munkája, aki 1931-ben a D.-bankok nagy összeomlásakor az állam tőkájével lépett közbe és szerezte meg a majoritást. Úgy hogy a német nagybankok nemcsak állami ellenőrzés, hanem egyenesen állami vezetés alá kerültek. Ennél tovább még Hitler sem jutott.

Az is még Brüning zseniális műve volt, amikor a nagykapitalisták fellegrárába, az acélmű-konzernbe bevonult s ha nagy áldozatok árán is, de a féltve őrzött részvények egy tekintélyes részét az állam számára megszerezte. Hitler itt sem tett sem kezdeményező, de még folytatólagos lépést se. Sőt ha a jelek nem csalnak, ezek a nagy iparmágnások, Thyssen és társai már prezentálják is Hitleréknek a nemzeti szocialista mozgalom támogatásáért és finanszírozásáért a számlát. Nehéz is feltételezni, hogy Hitler pont azokat sujtsa a legérzékenyebben reformjaival, akik annakidején útját a hatalom felé súlyos pénzügyi áldozatok árán kiegyengették. Ha pedig a nagy német ipari kapitalizmus érintetlen marad, vajjon hol van az az archimedesi pont, amelyen Hitler a régi gazdasági rendet kibillentené állásából és egy új gazdaság alapjait vethetné meg?

A sokat hangoztatott agrárreform és telepítés is egyelőre még az éj homályában borong. Darré, a parasztvezér (ő maga nem az) még élesen fújja a harci riadót és a toborzót, de több nincs belőle, mint amit még annakidején a keletporoszországi telepítésekre vonatkozólag Brüning készített s ami miatt Hindenburg olyan kínos udvariatlansággal menesztette.

Nyugodt lélekkel mondhatjuk, hogy a vajúdó új Németország felett még mindig Brüning árnyéka lebeg, mint egy nagy szemrehányás, mint a sírjából hazajáró lélek halk csuklása gyermeke temetetlen sírjánál!

Epen ezért érthető, hogy a lármás évforduló ünneplése alkalmából a vakmerő és egyelőre még beláthatatlan kísérletnek odadobott

német nép nemcsak hátranéz a megtett útra, hanem lázasan dobogó, torkába szökött szívvel a jövőbe mered. Vajjon mit rejt még méhében a nemzeti szocializmus nagy kísérlete s vajjon mivé kovácsolja vagy mivé torzítja a német jövődöt? Annyi bizonyos, hogy a kísérlet tovább fog folyni. Még akinek hatalma is volna megszüntetésére, egyelőre időt kell adnia a kísérletezőknek. Belső alkotmányos erő — már csak azért is, mert egyszerűen kikapcsolták és lehetetlenné tették — a nemzeti szocializmust meg nem bukthathatja. A helyzet kulcsa azért egyedül és kizárólag Hindenburg kezében van. Jól informált körök egy pillanatra sem hiszik, hogy Hindenburg szimpátiából adta volna át a hatalmat Hitleréknek. Küzdött és vonakodott, szinte kétségbeesett és kétségbeeső sakkhúzásokkal, az utolsó percig ellenük. Akik ezt a komor katonát, a régi büszke, erős német nép utolsó lobogó fátylóját jól ismerik, azt állítják, hogy a Hitleréktől neki ajándékozott, fejedelemségnek beillő ajándék sem szédítette el. És a kormány egyéves uralmára küldött üdvözlő levelét is csak nehezen kicsikart valaminek tartják. Hindenburgnak az árnyékká zsugorodott elnöki hatalom mellett egy roppant ereje még mindig megmaradt: a katonaság a kezében van! A Reichswehr még érintetlen. Hindenburg nemcsak névleg a legfőbb hadúr, hanem féltékenyen vigyáz arra, hogy Hitlerék keze a hadsereget ne érinthesse. Egy jól megalapozott közhit rendületlenül hiszi, hogy ha Hitlerék kísérlete nem sikerülne s tehetetlenségük nyilvánvalóvá lesz, vagy ha olyan területekre csapna át, amely a birodalom létét veszélyeztetné, hadurához hű katonaságával egy 24 óra leforgása alatt véget vethet Hitlerék beláthatatlan időre tervezett uralmának. Hogy ebben a sorsdöntő órában maga mellett fogja látni a hazugul nemzeti szocialistának hirdetett Stahlhelmet, abban senki nem kételkedik.

Vajjon fellobog-e a szürkülő aggastyánban megegyszer a régi merész tettekrezség, mer-e saját miniszterei ellen egy tannenbergi csatát vállalni s ha hirtelen kidülne az élők sorából, ami magas kora mellett aggasztóan természetes, lesz-e, aki szerepét átvegye?

Ez elől az aggasztó kérdés elől kitér mindenki, ellöki magától, mint egy csúnya lehetetlen kísértést és minden görcsös reményével csak ebbe az egy lehetőségbe kapaszkodik belé!

Nagyhefi elmélkedés.

(Egy készülő Margit-legendából.)

„Mindig csak türelem! Meddig tart még, egek, a földi szenvedés, hogy testünk lomha gátja feléd vágó valónk szomjas róptét elállja, és vak billinceit letépnünk nem lehet!

Úgy vágya már szívem szüntelen kínodat szenvedni szüntelen szelíd szivedben veszve tagodban tagjaim verezni zord keresztre, fogadni átkomul a rád-szórt átkokat.

De visszaránt a test! és látva szenvedésed csak sírnom adatott keserves könnyel érted, bús gyötretésedért gyötörni bús valóm,

míg végre életem kialszik elhalón, ujjongó lelkeket lelked magába zárja, s elragad kínjaid sejtelmes, édes árja.

Rónay György.

Karének.

Gyermekek:

Minket kicsi és sápadt
félős anyáink szültek,
felettünk suta és fáradt
apáink keserültek.
Jaj annak, klt elgyötörve
indít útjára a lét,
jaj nekünk, mert senki bennünk
nem találja örömét.

Tömeg:

Jaj az ártatlanoknak!
jaj hogyan sokasodnak!
jaj, hogy mért jó kevésnek
s miért oly könnyű soknak?

Férfiak:

Csak néha emeljük már fel fáradt fejünket,
csak néha legyintjük némán bémult kezünket,
mindenikünk fáradt kutya már, ml nem is rágja a láncot,
mert tudja, hogy vasdarab az, ami könnyű kötélnek látszott,
lapát, kalapács forog kezünkön, tenyerünkön fekete vérjel,
mindegy, hogy égen villog-e a nap, vagy beföd a fekete éjjel,
ruhánk sötét olajjal, lelkünk fekete búval mázoló,
a gép szolgál vagyunk, kiket a kérélhetetlen gép legázolt.

Tömeg:

Jaj a bús férfiaknak!
jaj annyi fáradt rabnak!
jaj mért kell, hogy a szegény így
szolgáljon más uraknak?

Asszonyok:

Mi szép szerelemre születünk,
csupa hév volt gömbölyű testünk,
méhünk a jövőndő gyermek
ágyának, csak neki termett,
most várnak az esteli uccák,
testünknek pénz lesi puccát,
a lelkünk durva, komor váz
és testünk várja a kórház.

Tömeg:

Jaj szegény asszonyoknak!
sok vágytalanul bukkottak!
mért kell azoknak is élni,
kik maguktól iszonyodnak?

Öregek:

A lábam reszket, merre menjek?
a testem gyenge, hol pihenjek?
a fülben ólom, a szemem hályog,

Ifjak:

Éhesek vagyunk, soványak,
kezünk vánnyadt, testünk ösztövért,
esett arcunkig szivüinktől
sokszor utat veszt a vér,
mások könyveket lapoznak,
nyugton ülnek, vágyaiknak nincs határ,
minket vár a sanda műhely
s tátott szájjal vár a gyár.

Tömeg:

Jaj ennyi flatalnak!
hogy ölik vak hatalmak!
mért sok annyi tördéset
s kevés oly sok nyugodalmat?

jaj hol találom meg a mennyet?
Jaj, hol az orvos ki segítsen?
jaj, hol a pap, ki átsegítsen?
jaj oly közel a temetőkert!
és olyan messze van az Isten!

Tömeg:

Jaj a tört öregeknek,
e tétóvaléptű seregnek!
miért nem jut béke azoknak,
kik így megöregednek?

Bénák, koldusok, elesettek:

Kezünket a kórság lemarta,
könyörüljeteK rajtunk!
szemünket a kór kikaparta,
könyörüljeteK rajtunk!
két lábunk csípőből lemetszett,
testünk vad nyavalyáktól reszket,
könyörüljeteK,
könyörüljeteK rajtunk!

Tömeg:

Jaj a bénának, elesettnek!
jaj a rongyoknak, jaj a sebnek!
jaj, künjaik csak sokasodnak
és rongyaik csak kevesednek!

Mindnyájan együtt:

Anyánk kicsi volt és sápadt, apánk veleje kiszáradt,
éltünk fekete odunkban, vártunk tátott gyárkapukban,
vággyal sohase öleltünk, vérrel maszatolt a lelkünk,
bénák vagyunk s elesettek, némák, elemésztett testek.

Nem segít rajtunk az eszme
és nem segít rajtunk a tett,
úgyis a semmibe veszne,
ki értünk tenne hitet,
minket halálra ítélték
nálunk már rosszabb erők,
hajtsunk hát fejet és térdet
a kemény törvény előtt.

Mert mi vagyunk az örök trágya,
az élet örök talaja,
vetések, erdők, fűvek ágya,
lámpások dús olaja,
mert mibőlölünk nő a holnap,
emberség, új-izmű kar,
mi leszünk a létadó holtak,
életté nővé avar.

Visszhang:

Anyjuk kicsi volt és sápadt, apjuk veleje kiszáradt,
éltek fekete odukban, vártak mély bányatorokban,
búval titokban öleltek, vérrel telemocskolt lelkek,
bénák mind, mind s elesettek, némák, elemésztett testek.

Nem segít rajtuk az eszme
és nem segít rajtuk a tett,
úgyis a semmibe veszne,
ki értük tenne hitet,
rájuk már kimondották mások:
nektek pusztúlni kell!
s vár is már rájuk az ásott
sírkert mély gödrelvel.

De ők a trágya, ők a föld,
belőlük nő ki majd a lét
és testük újra testet ölt
és lelkük újra testbe lép,
ki hal ma: holnap újra él,
a vég csak új létet takar,
a holnap: rejtett zöld levél,
mit elborít a holt avar.

I. Szemlér Ferenc.

FRAŇA ŠRÁMEK : Zsilip.

Szenvedek és remegek még,
merre szeretnék járni veled még.

Ballagok utcákon, tereken, partokra török föl,
félek az álarcos gyönyöröktől.

Félek az erdőtől. Délben a rengetegen
súlyos a szívben a bús szerelem.

és ha talán odalépsz küszöbömre,
lépted is ölne.

Arra szeretnék járni veled még zsenge mezőkön.

Ott, ahol önti a rét

szerte a boldog alázatot és megadás örömét.

Ott, ahol egyszerű asztal az élet,

friss kenyeret szegél és a felét odanyújtod a hű feleségnek,

föld szaga leng a kenyérből, messze dereng derűs ég,

sírni lehetne, virágkoszorúkon oly édes az egyszerűség,

s felhők menetelnek az égen, a fénye, homálya rohan:

férfi szerelme magot vet,

s nőnek a méhe fogan. . .

Erre szeretnék járni veled még zsenge mezőkön. Elédbe repesnek.

Esteledik, tovatűnsz és

arcomat elfeleded rég,

mégis a hangomat érzed örökre, tehozzád úgy gagyogott remegőn,

mint a zsilip, ha megárad,

melynek gyönyörű dalait hallgattad e zsenge mezőn.

Horváth Béla fordítása.

Bűn és élet.

Horváth Richárd.

Olyan szép, olyan érdekes, olyan sokatmondó neveket találunk ki egyéni és társadalmi bajaink és betegségeink okainak megjelölésére. Ezek kavarognak és keverednek életünkkel, napjainkkal, darabjaik le-leválnak ajkunkról, rá-ráragadnak egy-egy eseményre, amely velünk vagy körülöttünk zajlik le vagy történik csendesen, hozzátapadnak egy-egy állapotunkhoz. Apránként beléjük költözik egész gondolkodásunk, formát csiszolnak érzéseinkre, hangulatainkra, de hol itt, hol ott lóg ki valami közöttük abból az őschaoszból, ami az emberi élet magvát, bensejét jelenti sokszor s mi ijedten kapunk új szó után, hogy a repedést befödözzük. Vagy talán már odáig jutottunk, hogy nem is izgatnak ezek a folytonosság-hiányok, önmagunkban és a világban, megszokjuk őket észre nem venni, illetőleg úgy viselkedni, mintha nem lennének. De mi van alattunk? Elég nekünk az a sok napról-napra való élés bensőleg, elég nekünk az a sok seb csak félig begyógyultan, még genyesen és az időtől kikezdeten, aminek a nyomai kiverődnek egész arcunkra, minden mozdulatunkra, minden szavunkra, cselekvésünkre? Jó, hogy nem veszik észre őket, mert megszokták már bennünk és velünk együtt ezt és ezt az állapotot, ezt és ezt a szokottságot, ezt és ezt az életmódot, viselkedést. Ez azonban lehet kifelé-megoldás és igazolása magunknak, elhelyezkedés a mindenségben, de mit ér mindez, ha bennünk nincsen rend, ha bennünk nincsen feloldódás, eligazodás? Végül is, legtöbbet vagyunk önmagunkkal, sőt ritkán, alig szabadulhatunk önmagunktól. Mi magunk hűségesen kísérjük magunkat és lehetnek akármilyen izgalmas, akármilyen lefoglaló, akármilyen kényes helyzetek, elfoglaltságaink, ezekben, ezeken keresztül is átsötétedik, átvigyorog lelkünkben a chaos minden kínja, minden vajúdása, minden piszka és förtelme. Hiába a ragyogó név, ha szemetet takar, hiába a fényes sírkő, ha a művészet rothadást rejt. Ez a rothadás rothaszt, ez a szemét büzlik s ha mások nem érzik is, de önmagunk mindig érezzük. Hátha mások is csak azért nem érzik, mert ők is hasonló terhet cipelnek magukban. És az sem lehet megnyugtató, hogy a túlnyomó többség ugyanúgy fut, ugyanúgy farizeuskodik, ugyanúgy él, ugyanúgy felületeskedik, mint mi. Ez még nem igazolás, ez még nem cél, ez még nem megoldás és értelem a számunkra. Legfeljebb teher, mely akadályozza bensőnk kristályosságát.

Nem lenne méltóbb nevével nevezni a gyermeket? Nem lenne jobb a hit bámulatosan egyszerű nyelvén nevezni meg magunkat és körülöttünk mindent? Hiszen ez az egyszerűség a monumentalitás egyszerűsége, ez a naivság a csodálatos egyetemesség naivsága, melynek reflektora előtt megszűnik minden rejtekhely és elsötétül minden emberi bölcsesség. S tekintete előtt csak a tisztaság állhat meg és szavában csak az igazság harangozhat nekünk. Nem volna boldo-

gítőbb megmondani, alázatosan megmondani, hogy ez bűn és ez is bűn? Mert mi minden következne ebből? Ebből az alázatból? Ebből a komoly megmondásból? A komolyságból? Tegyük fel például: ez önzés, kapzsiság, irigység, gőg, bírvágy, egyoldalú hatalomvágy. És nem égetem el a búza, a kávé ezer és ezer mázsáját. És visszaadom a szegény özvegyasszony árverésen potomárért megvett malacát, amikor hozza az összekoldúlt árverési árat és ennek a fejében kéri vissza tőlem. (Ez is az életből vett eset, nem szentimentális fantázia.) És én gazdag is vagyok még hozzá. Az is maradhatok.

Francois Mauriac mondja :

a keresztény fiatalságnak a hitben való életéről.

Úgy kell Krisztusra gondolnotok, mint valakire, aki él- és a mában él- aki itt van a világban és aki e sok millió közül titeket választott: mert az ő ismerése is választottságot jelent.

Úgy kell Krisztusra néznetek, mint egyetlen barátotokra, akinek pillantása életetek legrejtettebb titkait is átjárja, aki jobban ismer, mint bármely más teremtmény a földön, jobban ismer talán titeket, mint ahogy önmagatokat ismerhetitek.

És szeme rajtatok van, akármilyenek is vagytok is. Ő ismeri a Szentet, aki különbözik mindeh más szenttől, akinek csíráit magatokban hordjátok és akiket létre fog hozni összes jó és rossz tulajdonságaitokból, ha nem álltok ellent az ő szerelmének.

Életetek drámája abból az ellenlásból fog fakadni amivel szembeszálltok Krisztus sorsotokra gyakorolt türelmes munkásságának.

Ő tiszta képet fog elétek tárni magatokról: megmutatja, hogy hallhatatlan lelkek vagytok, akik nem álltok egymagatokban, mert sok lélek támaszkodik reátok, akik fölött hatalmatok adatott úgy a rosszra, mint a jóra. Ha a kegyelem bennetek csökken, sok más emberben is megfogytokozik, akik mind reátok támaszkodnak.

Ha Krisztus baráti vagytok, sokan melegednek majd ennél a tüznél és kivesszék részüket világosságotokból. A bennetek lakozó bűn éjszakája azonban elsötéti majd azokat is, akiknek most világítotok. És amikor már majd nem lángol bennetek a szeretet tüze, sokakat fog megvenni körülöttek a fagy hidegsége.

Ne féljetez attól, hogy Krisztus álmos tétlenségre ítél benneteket, Felébredteké és virasztókká választott ki benneteket a magatok korabeli fiatalok közül. Arra kötelez benneteket, hogy helyén legyen a szívetek. És hogy ne szenvedélyeitek vezessenek benneteket, hanem ti vezessétek őket, ezeket a kapálódzó, megfélemezésre váró paripákat.

A bűn az, ami igazi egyhangúságot hoz, ő gépiesíti el az életet. Krisztus szerelme pedig megtöri a Rossz komor bilincseit kezeiteken.

Aki megátalkodik egy bűnben, az egyhangúság áldozata lesz.

Ti, akikhez én fordulok, nem kívánjátok a nyugalmat. A szeretet az, ami sohasem hagy nyugtot.

Vagy pld. őszintén akarom a békét, az igazságosságot? Aminek az ellenkezője megint bűn. Olyan egyszerű így neveket adni a dolognak és mégis milyen egyszerű következményeiben. Ami ezen túl van, az mind szálnalmas öncsalás, beteges nagyképűség.

Nem volna jobb belülről világítani és a kiporolt, a kitisztított, a meleg életre galvanizált mélységeket, erőket, a lelket hagyni nőni, hagyni fejlődni? Majd kialakítják ezek maguk az élettől duzzadó formákat és azt a természetességet, azt a boldogító egyszerűséget, ami egyedüli gazdagság e földön.

Egy amerikai leány.

Balla Borisz

Salzburg után Jane átveszi a volánt. A beszélgetés tempója ezután sem akadozik, pedig ötven autómérfölddel viszi most a kocsinkat a német határon túl Reichenhall felé (ami valamivel több kilencven kilométernél). Szemének csak ép hogy egy világoskék sugara figyelni az országutat, egyébként mimikája ugyanaz, mint bármikor: nyugodt, kicsit lassú és laza. Egyenletes profil fogadja a vágató tájakat és a komplikált témákat. Miss Jane az angolszász kategóriában teljes raszt képvisel. Valószínűleg az a vonzóereje, hogy fel-felvillanó, szerény, meleg mosoly mögött megingathatatanúl érezni a karaktert és a kitartást. Bizonyos, hogy itt mindennek fedezete van. Miss L.J.C. nevéből a középsőt, a Jane-t veszem ki. Anyai ágon Cleveland amerikai köztársasági elnök unokája. Négy generációval visszafelé az angol Duke of Cleveland-ot találjuk, de mindezen annyi hangsúly nincs, mint egyetlen könnyű platinagyűrűjén, amely szinte összemosódik és egybeolvad karakteres, vékony kezének színével. Édesapjának tizenkét gyárból álló telepe stagnál a krízis óta Georgiában — és Jane a nyáron két kocsiját tovább adta Baltimoreban. Maradt egy kis Stutz versenygépe. Az intimebb adatokat nem tőle, hanem a fivéremtől tudom, akivel már egy év óta a John Hopkins-egyetemen barátkoztak össze.

Az első, ami feltűnő és kiugrik abból az acélkék pasztell-portréből, mely Miss Jane-t, a rossz-amerikai lányt jelenti, minden színházias beállítottságnak kerülése. Önmaga testi vagy lelki hangsúlyozásától való irtózás. Párhuzamos ezzel a tökéletes ignorancia aziránt, hogy az emberek mit gondolnak, mit beszélnek, mit következtetnek róla. Amióta nyugodtan vakmerő belső szabadságuknak és elhatározásaiknak, amelyek azonban minden nagy zaj, bármiféle hősis csörömpölés és gesztusok nélkül mennek végbe. Viszont nem törődve semilyen hatással, meg is mondja szépen azt, amit őszintén érez, vagy gondol — csak hogy egyszerűen mondja. Európában mindenféle félelem teszi boldogtalanná a fajokat, meg az embereket. Egyrészt esküdöznek, lángolnak és olcsón árúsítják megbízhatatlan érzelmeiket, másrészt sokan úgy tartják, hogy a karaktert, egyenességet ez az érzelm jelenti, amelyről nem beszélnek. Miss Jane ezt az utóbbi tipust is megmosolyogja. Mert Jane ezen is túl van. Ez, ha valamit meg akar mondani, megmondja. Csak önmagáról nem akar beszélni. Száz kilométerrel hajt és nem liheg hozzá.

Szép? Az a típus, amely vonásról-vonásra harmonikusabbá rajzoldódik, minél hosszasan és közelebből vagyunk vele együtt. Hány nőt ismertem, akik, amikor felbukkannak, belénkdőfnek és a szemün-

ket mindjárt tágra rántjuk; egy bizonyos pózában, bizonyos mozdulatoknak bengálifényes hangsúlyozásával s bizonyos felvillanyozott, fel-lekesült órákban legázolnak minden konkurenciát; akiket félművelt nyelven »ragyogó nők«-nek szeretnek nevezni, akikre valóban nem lehet mást mondani, mint hogy: szép. De az egész megjelenésük a testi és lelki higiéniájuk óriási erőfeszítéssel van gyakran összemarokolva, a vonások időnként szétesnek, a mozdulatok bája összekészülődik és kifárad, a szépségük szép akar lenni és az akarás állandó feszültségében belülről rontó diszharmonióba ernyed; fokról-fokra több hibát, előnyteleniséget, dult kuszaságokat és lihegő küzdelmet fedezel fel; apró romlások kis foltjai, megbízhatatlanságot, rejtegetett hiányokat, rengeteg fedezetlen testi és lelki váltót kiábrándultságot... Miss Jane-nek testi és idegélete más — neki semmit sem kell erőszakkal összedrótoznia. Egész egyénisége sima, magátólértedően keskeny, higiéniakusan egyenletes és acélosan tiszta. A Johns Hopkinsen, Baltimoreban, hónapokig csak egy fehér laboratóriumi köpeny volt s Miss Jane a nyáron biológiai doktor lett. Hét évig koncentráltan dolgozott. Nem beszél — mintha úntottan érintené ezt a témát. A koncentráltóság könnyedén folyt. Hogy félparadoxonban fejezzük ki magunkat: Miss Jane-nak kevés koncentrációjába kerül, hogy koncentrált munkát folytasson.

Amellett ráért, hogy éljen. Nem fogja görcsösen most sem a volánt, nem autózik az autóért. Valóban csak, aki nem az autóért utazik, élvezi az autót — gondolom — és így állunk olykor az étellel. A száguldást a nagy hegyek felé, azt a sima, könnyű tovasiklást, mely nem mindig a nagyobb problémák elkerülését, csak sok mérgező kicsinyességnek ignoralását jelenti. Az amerikai leány két karjával ráfekszik a volánra — a kezei pihennek a keréken, mely alatt a kocsi ötven mérföldről ötvenötre ugrik. Mert a gáznak egy könnyű nyomásával Jane megelőzte és pillanatok alatt lehúzta az előttünk zakatoló, kétszer olyan nagy Austro-Daimlert. A hatalmas luxuskocsi elmaradt mellettünk aztán óriási, mérges robajokkal igyekszik utánunk kerekedni — eszembe kell, hogy jusson az a külsőségekben kijátszott amerikai »energia«, amellyel annyi európai akar olyan nagyon amerikai lenni... Miss Jane arca nem változik, nem veszi tudomásul a győzelmet, nem tekintget hiún, fészkelődve jobbra se balra; nyugodtan, olajosan és könnyen szállunk tovább; Reichenhallt már elhagytuk, a hosszú szempillája kicsit leeresztve. S ajka fölött a hófehér fogak látszanak most, ahogy mind vakmerőbben veszi a mérföldeket.

Szempillái alól, előre a felénk repülő hegyek, utak és ég felé, olyan tekintetet látok ragyogni, melynek színe mélyen kék; mint a Csendes-Oceán nyugodt tükreé lehet a nyugatamerikai partokon túl. Arrafelé, amiről Jane sokszor mesélni szokott, rövid szavakkal sokat s kevés jelzővel mindig jellegzeteset.

Ha az angol fegyelmezett tud lenni, úgy az angolszász fajtának e szabad hatásáról olyan benyomása van az embernek, hogy önfegye-

lem nélkül sem sérti a fegyelmet — könnyedén van tele gyorsan szabályozható energiával, egy sirályhoz hasonlóan. Néha irónikusan hangsúlyoz, de nem egyenesen személyeket, inkább a kifogásolt lényeket kritizálja: »Minél keletebbre megyek, de általában egész Európában azt látom, hogy az emberek külön magukra szednek furcsa köpenyeket, autósizakokat és egyebeket, még ha rövidebb túrákra indulnak is — úgy szállnak rá a gépre, mint nálunk az óceánrepülők. Ugy-e, ezek figyelmeztetik a világot, hogy ők autóznak? Amerikában 1910-ben lehetett még ilyen zord autósokat látni. Ez a megjegyzése jellemző. Halleinban, a Thun-kastélyban, Jane tökéletesen szép estélyi ruhában jelent meg vacsorán (nappal olykor ép csakhogy lóg rajta egy egyszerű sportruha. Bár akkor talán még kedvesebb.) Vacsora után a nyitott sportkocsira szállunk, vezetni kezd, messze a holdfényes éjszakába ugyanabban a ruhában. Valahogy úgy jött, hogy ép oly tisztán szállt ki a kocsiból, mint ahogyan beléje ült. Ez már az ő titkuk és ösztönük...

Mi van azonban ezen a vonalon túl — kérdezzük — és mint az európai fölény utolsó fellegrárában őrizzük azt a fogalmat, hogy »lélek«. Ezzel lehengethetjük Miss Jane-t? Egy idő óta bizonytalanul gondolok régi fölényünkre. Most Jane személye is csak erősít bennem egy ébredő érzést, mely azt mondja: Nemsokára Amerikában több igazi európerrel találkozhatok, mint nálunk.

Jane nem hordja orrahegyén a »lelkét«. Ezekben azonban több idealizmus van — az a gyanum — dolgoznak, megteremtik, mint magától értetődöt az élet materiális feltételeit s szívesebben segítenek a másikon, jobban bíznak az emberekben, mint mi, valahogyan kevesebbet gyanakszanak és írgykednek, naivabbak, idealistábbak és üdőbbek. Hogy nem olyan materialisták, mint az európaiak — ez nem gyanú, ez bizonyosság s tegyük hozzá, pszichológiailag véve nem azok. A lelkük tisztább. A külső életritmus nem számít, hiszen Európa: a »lelkiek«, a »mélyek« világa, amely a fenkölt érveket állandóan szereti hangoztatni; titokban írgyven pislog erre az életritmusra és halálra marja magát anyagiakért. Csak tehetetlen, cinikus romlott és szétesett ahhoz, hogy elérje azt, amit Amerika elért. Valószínű, hogy nincs mindenben igazam (szinte árúlónak érzem magam), de amikor látom, hogy Miss Jane is titokban mindenkinek ad s mindenkin segít, érvek, filozófia és lelkesedés nélkül, zárt szájjal és nyitott kézzel, amikor pátosznélküli hangon mesél a virginiai tengeréről, ahol az albatrosz fehéren száll a mozdulatlan vízmasszák fölött és a néger dalokat idézi, a mérőföldre elszórt, magányos kunyhókat, ahonnan a rizsföldeken és az ültetvényeken keresztül monoton fájdalom zümmög a néger gyermekek ajkán, ahogy Thornton Wilderről beszél vagy a Colorado Canon-jairól, úgy egy új szintézist látok új embertípust s igazi nagy lehetőségeket a jövő felé. Ilyenkor fog el a gyanú, hogy Miss Jane közelebb került egy lépéssel a lélek birodalmához is, mint sokan errefelé. Talán nincs igazam; hiszen nem ismerem még annyira. Mert Jane nem beszél sokat magáról...

Serédi Jusztinián a kat. tudósról.

A katolikus tudós alázatos, szerény és őszinte. Alázatos Istennel szemben, mert tudományos munkássága során is egyre jobban megismeri Isten nagyságát, fenségét, hatalmát stb. és ezzel szemben látja a maga semmisségét; de látja azt is, hogy minden tudományt, minden tehetséget, egész valóját Istennek köszönheti. Azért, mikor az istentelen tudósok Istentől függő tudományát ócsárolják, azt kiáltja feléjük, amit egykor Tertullianus a hitetlen rómaiaknak mondott: »Apud vos quodvis colere ius est praeter Deum verum«. Ti bármely tudós embernek hisztek, csak az igaz Istennek nem! Sőt az istentelen ellenvetéseit is saját tudományának tökéletesítésére használja fel, mert tudja, hogy ellenséges támadások alatt, mint Szent Agoston mondja, igazságaink »et considerantur diligentius, et intelliguntur clarius, et instantius praedicantur«. A katolikus tudós szerény az emberekkel szemben, mert másokban sok olyan képességet tapasztal, amelyekben ő maga szűkölködik és mert lépten-nyomon érzi saját gyarlóságát, mikor szinte rajtakapja magát, hogy nem tudja, vagy biztosan nem tudja, amit valamikor tudott, vagy mikor a tudományokban elmélyedve látja, mennyit nem tud abból, amit pedig természetes észszel is megtudhatna, hát még abból, amit kinyilatkoztatás nélkül nem is tudhatna meg soha. Jól mondja Kempis Tamás: »Há nem érted s nem fogod meg, amik alattad vannak, hogyan érthetnéd fel észszel azokat, amik fölötted vannak?« A katolikus tudós továbbá őszinte. Jelmondata az, hogy »in ore simplex veritas; in corde regnet caritas«. Nem állítja sem azt, aminek az ellenkezőjéről van meggyőződve, sem azt, amit nem tud, vagy biztosan nem tud; nem állítja biztos igazságnak, tézisnek a pusztán tudományos vélekedést, a hipotézist, mert azt vallja, hogy aki eltér az igazságtól, eltér az Istentől; viszont aki Istenre támaszkodik, az a tudományokban is gyarapodik, mert Szent Agoston szerint: »Qui Scientiam cuncta sciunt, quid nescire nequeunt?« Végül a katolikus tudós nem kapkodó, nem felületész, hanem alapos lelkiismeretes és szorgalmas, aki nem azért tanul, hogy tudjon, nem is azért, hogy tudományát fitogtassa vagy vele üzérkedjék, hanem, hogy építsen és ő maga is épüljön és tudományos munkássága nyomán a tökéletesség útján embertársaival együtt jobban előrehaladjon.

Róma szava

nagy és mindig nagyobb nyomatókkal hangoztatja a papi utánpótlás és a papképzés fontosságát: akár minőség, akár mennyiség tekintetében. Tíz éve sincs, hogy a papképzés a középiskola elvégzése után programszerűen általában csak négy esztendeig tartott. Tényleg azonban a papság számában fellépő hézagok pillanatnyi gyorsabb kitöltése miatt ezt a 4 esztendei tanulmányt is nem ritkán lezsugorították 3 és $\frac{1}{2}$, sőt egyes esetekben csak 3 esztendőre. Nem egy teológiai főiskolából hiányzott a hit és a vallásos világnézet észszerű megalkotására multhatatlanul szükséges komolyabb bölcséleti tanulmány; vagy, ha meg is volt, akkor is ezen kiváltképen az értelemre, a megértésre, a logikai egymásbaszövésre alapított tanulmányág is értelmetlen, felnőtt diákhöz teljesen méltatlan bemagolássá és gramofonszerű eldarálássá alacsonyodott. (E vád természetesen nem kíván általánosítani! Nem kíván a multa nézve sem ott kritikát gyakorolni, ahol az indokolatlan!) Sőt akadt »papképző« intézet, ahol középiskolai tanárságra készülő szerzetesnövendékek egész napi egyetemi profán szokos tanulmányaiktól elcsigázva csak az esti órákban nyertek némi teológiai kompedium-anyagot.

Ma, hála Istennek másképp van. Róma a főiskolás papképzést 5. illetőleg 6 évre emelte fel és ennek a valóságban történő kivételét világszerte a legnagyobb nyomatékkal szorgalmazza. Különösen kívánja az egész hittudományi ismeretkörnek erőteljes logikai és általában bölcséleti megalapozását. Hisz enélkül az iskolák felsőbb osztályaiban az eredményes, az ifjúság szellemileg meggyőző és megnyerő hitoktatás lehetetlen; a templomi hitszónoklat pedig azon veszélynek van kitéve, hogy gondolatüres frázishalmazzá süllyed le. Ma homogén, lelkileg könnyen és egy séma szerint kezelhető hívó seregére már a legkisebb faluban sem lehet számítani. Manapság a legeludgottabb falu földmunkás-iffja is ki van téve a fél- és negyedtudomány frázis-sallangjaival felcícomázott hitellenes propagandának. A hit megvédése terén a pápai előírások szerint történő sokkal alaposabb és emellett korszerűbb papképzéstől rendkívül sokat várhatunk.

Róma azonban nemcsak szellemi, tudományos és lelki tekintetben gazdagítja lényegesen a papképzést. Ahol szükség van, új papnevelőket állít olyan helyeken, ahol eddig nem volt, vagy ahol a követelményeknek már az épület meg nem felelt. Így többek közt ép Olaszországban tucatszámra épülnek hatalmas új, modern, a mai kor egészségügyi és egyéb követelményeinek megfelelő tágas és világos papnevelő intézetek.

Az Egyház az öskeresztény idők óta vallotta és gyakorolta azon elvet, hogy a hírhirdető és lelkipásztori munka valódi sikerének egyik kulcsa az, hogy az egyes lelkipásztor azon népek, melynek kebelében működik, a lehető legteljesebben ismerje nyelvét, szokásait, egész gondolkodásmódját, egész lelkét. Ennek pedig a legtermészetesebb, legbiztosabb, magától értetődő megvalósítása az, ha a mindenkori lelkész annak a népek a fia, amely között működik.

Ezt az elvet Róma ma, a feltörő, sokszor túlszapongó nemzeti és a faji öntudat korában az eddiginél is nagyobb nyomatékkal hangoztatja szóban és intézkedésben egyaránt. XI. Pius pápa sok nagy intézkedése egyik legnagyobbika a jövőbe néző történelmi és világperspektívából tekintve ép az, hogy a tengerentúli népeknek is nem ötletszerűen és esetlegesen, hanem intézményszerűen megadja a saját bennszülött papjait és püspökeit. Így az Egyházat ott függetleníti az egyoldalú európaiság korlátaitól, az európai imperializmus járszalagoságának vádjától. Ezért Róma világvézéri gesztussal a legutóbbi egy-két esztendő alatt a céltudatosan odairányított missziós alamizna csépp-tengeréből százzal emelt új papnevelő intézeteket a tengerentúli missziós országokban: Japánban, Kínában, sőt a legsötétebb Afrikában és ausztráliai szigetvilágban is.

Minden nemzetnek, minden nemzetiségnek és népnek nemcsak a nyelvét valahogy ismerő, de magából az illető nemzetből, nemzetiségből és népből származó papokat! Ez ma Róma törekvése és gyakorlata.

Méltán is. Hisz enélkül a nép papjában idegent lát. Sőt, ma, a túlfűtött nacionalizmus és az áldatlan nemzeti ellentétek korában, sajnos sokszor nem is csak idegent, hanem — akár okkal, akár ok nélkül — nemzeti ellenfelet is. Tehát bizalmatlan, sőt ellenszenves szemmel nézi. Tegyük ehhez hozzá, hogy az embernek túlnyomó része az egyházat mindenkori papja szerint ítéli meg. Ha a papban idegent, sőt nemzeti ellenfelet látja vagy képzei, ezt fogja látni magában az Egyházban is. Ez pedig vallási és egyházi téren mérhetetlen katasztrófákkal járna.

Róma kívánsága praxisában — minden népnek saját nemzetbeli papokat! — a csehszlovákiai kisebbségnek sem szabad kivételt tenni. A csehszlovákiai katolikus magyarságnak is joga van a saját nemzetbeli papjára. De akkor a csehszlovákiai katolikus magyarságnak is kötelessége e cél érdekében minden tőle telhetőt megtenni. Ezt hangoztatni ma, midőn az 1933-34. iskolai évi statisztika szerint Szlovenszko 354 szlovák nemzetiségű papnövendéke mellett csak 74 magyar nemzetiségű papnövendék van, ma, midőn egyes erős magyar hívőszázalékkal bíró szlovenszkoói egyházmegyékben a magyar papnövendékek száma szinte kétségbeesetten csekély: valóban nem időszerűtlen. Ha egyes neojozefinisztiikus törekvésekkel együtt mi is nem akarjuk, hogy az egyházi élet és mű-

ködés az elnemzetietlenítés méltatlan szolgamunkájára alacsonyították, ha nem akarjuk, hogy magyar hiveink automatikus szükségyszerűséggel idegenitessenek el Egyházunktól, akkor mindent meg kell tenni itt Szlovénzkón is a kellő számú és kellő minőségű magyar papi utánpótlás érdekében.

Itt elsősorban magán, a csehszlovákiai katolikus magyar diákságon a sor segíteni! Rajta a sor Isten és saját lelkiismerete leött a pályaválasztás nehéz idején fontolóra venni, nem hivta-e lelkében őt is egyénileg Isten arra, hogy majdan mint pap szegje szeretett véreinek, de általában minden hívőnek az örök élet kenyerét?! Vagy, ha leány, hogy mint apáca szolgáljon Istennek és saját és mások üdvösségének?! És ha az ifjú lelkében ily hívó szót hall, akkor kétszerezze meg vallásos buzgalmát és akaraterejét, hogy az Isteni hívás kegyelme el ne aludjék és kétszerezze meg tanulási szorgalmát, hogy e tekintetben is alkalmas legyen a nagy lépésre.

Cortesi Fülöp érsek, paraguayi apostoli nunciusként indítványára a, harcban álló Paraguay és Bolivia elhatározták, hogy rokkant hadifoglyaikat kicserélték.

Látszólag csak szerény eredménye ez a pápai diplomáciának. De száz és ezer embert hoz vissza a fogság sivár hónapjai után otthonába, hozzátartozói gondozó körébe. Ez is valami.

Parasztok Nagyasszonya.

Májusban,
ha a réten a harmat reszket,
szép ősön,
ha leszedtük a dús gerezdet,
ha hóban
vískóinkban fillünk bezárva,
ha nyáron
munkában égünk, néped árva
bús fia
csak Hozzád eseng, ó Mária!..

Kék égen
ha kibuggyan ezüstje a holdnak,
Te tudod:
jó anyáink Neked dalolnak.
Igy szokás
őslődöktől: anyáink ha ringat,
neveddel
hogy édesíti álmainkat:
kis fia
hogy Benned nőljön, ó Mária!..

S a férfi
mord nyara hogyha eljő,
s rogyanó
lábunk alatt csusszan a lejtő,
száz szomszéd
százfelől ha megtámad orvul,
s vétkünkért
még Isten is ostorért fordul,
ó ki a
mi védőnk, ha nem Te, Mária!..?

S mikor az
ősz sápadt berkeibe érünk,
és minden
nagyobb fából koporsót mérünk,
görbülő
mellükön mély halál völgy horpad,
a reményt
szívünkbe belopni Te szoktad,
s várni a
szép halált, Te tanítsz Mária!..

Ó azért
kalászból fűrdő földjeinken,
szerte szét
Neked dalol, ragyog minden.
Bús dalunk,
víg énekünk, szerszámunk ha cseng,
fől zúgva,
harsogva az égre így eseng
az ária:
Üdvözlégy Anyánk, ó Mária!..

S Z É M L E

AZ AUSZTROMARXIZMUS BUKASA.

Annak a marxi-szocialista hullámnak, mely a háború után Európa testén végigfutott s a kommunista és szociáldemokrata pártok alakjában ülepedett le Európa egyes országaiban, egyik legérdekesebb és legveszedelmesebb válfaja volt az ausztromarxizmus. Megalapítója Bauer Otto, zsidó gyárca s szellemi vezérei pedig csaknem kivétel nélkül abból a zsidó értelmiségből kerültek ki, amely nagyszerű ügyességgel tudta végezni a tojástáncot a zsidó liberális burzsoázia és a munkásság bizalma között. Az ausztromarxizmus külső megjelenésében a szociáldemokrata párt és szakszervezetek formáit vette fel, de lényegében sokkal közelebb állott az orosz bolsevizmushoz. Ez a belső egyenlőség a bolsevizmus és auszromarxizmus között tudta a marxizmus pártegységet az egész világon egyedülállóan megőrizni. Mert míg más országokban — főleg a nemzettestvér Német Birodalomban — a munkásság éles határvonalat húzott a szociáldemokrácia és bolsevizmus között, addig Ausztriában egy egységes marxista front terjesztette a marxizmus csiráit mely határonkívüli megnyilatkozásaiban kultúrbolsevizmus néven ismeretes. Ez a zsidó vezetőiéteg szívós kitartással és bámulatos agyafurtsággal építette ki erősségeit. Fő fellegvára Bécs volt. Itt, ebbe a kétmillió városba ágyazták be magukat, itt építették fel mammutkaszárnyaikat, melyek valódi rendeltetése csak a februári polgárháború napjaiban lett közismertté. Bécsben alakultak a híres vörös iskolák, melyek a kultúrbolsevizmus jövőjét voltak hivatva biztosítani. Az ausztromarxizmus vezetői jól tudták, hogy a törvényhozói joghatósággal felruházott, szövetségi államjellegű, kétmillió Bécs megszerzésével a hatmillió Ausztria urai lesznek. Szívós munkájukkal ezt elérték s éveken keresztül innét irányították azt a romboló vallási és erkölcsi ellenes propagandát, mely Ausztria határain túl, egész Középeurópa kultúr bolsevizálódását irányozta.

Csak ezeknek a tényeknek ismerete igazolja előttünk teljesen a személetes Seipel prelátus állásfoglalását, aki esz-

tendőkön keresztül megtagadta a keresztény szociális és vörös koalíció kiépítését Seipel, ez a mélylátású tudós és éleszemű politikus egy személyben tisztán látta az ausztromarxizmus lényegét s romboló csiráinak megölését csak az osztrák alkotmány megváltoztatásával látta elérhetőnek. Mélyen a moralitásból táplálkozó egyénisége azonban irtózott az erőszakos megoldástól. Így azután az ausztromarxizmus vezetői fokozatosan építették ki erősségeiket, melyről a másik zsidó vezér, Deutsch Gyula, büszkén hirdette, hogy legyőzhetetlen.

Amit Seipel megfontolt és higgadt logikával megindított, azt folytatta Dollfuss is: fokozatosan szorította ki az ausztromarxizmust védállásaiból. Midőn pedig az alkotmányreform (szmjeje is küszöbön állott, az ausztromarxizmus vezetői a lázadás és strájk utolsó ütközését dobták a részükre csak a hatalomért folyó harcba.

Mit jelentett ezeknek a minden moralitás nélküli, csak hatalomra törő embereknek, hogy ez a harc ártatlanul félrevezetett munkásleleteket fog követelni? Mit jelentett számukra, hogy az ezer bajjal küzdő Ausztria érdekei ellen van ez a polgárháború? Egyetlen szempontjuk volt: kiépített hatalmi pozíciókat minden áron, a vér és az államérek árán is védeni.

Mindezt vegyük számításba azok, akik a bécsi véres napok után Dollfussot hibáztatták. Egy másfélvezides rombolási folyamat végére tett pontot Dollfuss s a kiontott embervér azok lelkén szárad, akik az alatt, míg a cancellár a német nemzeti szocializmus elleni harccal volt elfoglalva, lázasan szervezkedtek s előre készültek a vérontásra, ma az osztrák határokon túl élvezik másfélvezides »szociális« munkájuk kimentett gyümölcseit.

Minden szimpátiánk Dollfuss és ha a pusztító csirák kiölése után a pozitív építőmunkával megvalósítja a hivatás szerinti érdekképviseletek új szociális rendjét, Közép európa egyik legkíválóbb államférfiát fogja benne a jövő igazolni.

Rády Elemér.

ALPACIFIZMUS ÉS KERESZTÉNY BÉKESZERETET.

A világháború befejezésétől számított 16 esztendőben a sokat hangoztatott — és csak hangoztatott — pacifizmus napjaiban rohamosan közeledik a teljes csőd felé. Profétái félszeg humanisták, életükért remegő hypochonderek, az erőszak uralmának béreltjei, börtönök vagy gázmentes pincék lakói lettek, a béke ol só árulója és előadója. A hibbantak és gazemberek alpacifizmusával most azután belebukik az a homályos humanum ideál is, mely az emberiség jelszavával földi félszeren egy felé életet hirdetett és másutt megtagadta azt. Az a reálpacifizmus, melynek erőszakba vetett hite a legnagyobb irrealitás.

A bűnösebbik, mert még tévedéssel sem exhumálható, farizeuskodó hivatalos pacifizmus gyérülő megnyilvánulásait régóta a békét élvezők jaja nyújta el. Ennek a kedettől hűsödött békének látszólagos csődjét Európa egy hamadának szenvedése a vérből születés pszichózisában még nem zavarhatta. Ma, hogy megnőtt, a torz, a hadiipar gyárainak embervérre szomjazó vonításában, költségvetések kiáltó számaiban, hadgyakorlatok zajában vész el minden békeszeret — még az igaz is.

Mert — mondjuk mindazoknak, akik előtt járta már magát ez a nagy eszme, akik undort és csömrét éreznek ettől a sokat hangoztatástól — van igaz pacifizmus is. Forrása nem tizenhat év romlott politikájából ered, hanem a kétezeréves keresztény békeideálból. Szent Ágoston szavai szerint ez a béke »tranquillitas in ordine«, a rend nyugalma. Mögötte nem szünyverdő, tankok hadserege áll, hanem az Igazság. Benne megnyugszik a közösségre utalt egyén, mert itt nyitották előtte az Isten rendelt hivatás útjai és mert ebben a közösségben saját lényének értelme is megvalósul. Csak ebben a rendben nyerhet értelmet a nemzetek élete is. Szabályozója a Ius perenne: nincs külön erkölcsrend és külön jogrend és a világ örömelem eseményeinek ugyanazok az erkölcsi pusztulátumok a mértékességei, melyek az egyén életét kell hogy irányítsák. Mert a bűnök skálája még rettenetesebben sorakozik fel a világeseményekben.

A pacifizmusnak ebben a keresztény értelmében ma nincs békeszerető Európa és a kereszténységnek békeszerető értelmében nincs keresztény Európa sem. Az összefüggések végtelen kuszaságában csak meghasonlott lelkek, megosztott nemzettek és megosztott államok vannak. Szeretet helyett a félelem irányít mindent és ahol a félelem, ott nem lehet jó a lelkiismeret. És ennek a félelemnek jegyében tovább tart a háború. . . Csak a taktika és fegyverek változtak. A taktika, mely most nem közvetlenül, hanem indirekte tör védtelen milliók életére az álhumanus gazdasági háború nem kevésbé barbár formájában és a lélekyilkolásban. Nem berták és tankok, nem bombák és yperit-gáz: hanem a mindennapi kenyér kiütése, a lélek zsarolása, jellemrontás és lélek-bővítés a világháború mai folytatása. Ezt a háborút munkanélküliség légió manifesztálják és éhező-százezrek cserélnék el szívesen a fronttal. Karakterüket eladották hirdetik és a testi vagy lelki nyomor alternatívája elé állították panaszolják. Ujságok hasábjain át pertraktálják, idézik a félelmet és szitják a belőle fakadt gyűlöletet. Politikusok tudatos cinizmussal ismerik el és diplomataik hamis mosollyal tagadják. És amint nő a munkanélküliség, éhség, félelem, gyűlölet, cinizmus, úgy nő a hadügyi tárcák költségvetése, a hadiipar jövedelme és fogy a bizalom, biztonság, jogtisztélet és erkölcs.

Ebben a Krisztus tanítását, az evangéliumot, emberi jogokat megcsúfoló helyzetben egyetlenegy katolikus egyetlen igaz keresztény sem vonhatja ki magát a keresztény békéért vívott küzdelemből. Legeőszir is az alpacifizmus ellen kell felvenni a harcot. Le kell leplezni és fölfedni a háború bestiájának mögötte rejlő arcát. A keresztény pacifizmusnak nem szabad kimerülnie a jövő háború racionizált technikájának szörnyüségére elleni tiltakozásban és nem szabad megfedekeznie a jelen háborújáról, mely afelé a világhatalmasztrófa felé vezet. Ma nincs béke: ebből a megállapításból kell kiindulni és akkor ez a pacifizmus reális is lesz. Mert nem elég az ideálok megfogalmazása, aki a béke útját akarja törni. — és ez az út csak az igazság útja lehet. — annak irányt, közelebbi célt kell választannia.

Hogy mást ne mondjunk, a ma égbekiáltóan megoldatlan nagy problémái közül az igazi pacifistának habozás nélkül a teljes szellemi és valóságos lefegyverzésre, a nemzeti egyenjogúságra, az örendelkezési jog érvényesülésére, a gazdasági együttműködésre kell felesküdnie és ott, ahol az emberi jogok fejlődése ezt lehetővé teszi minden erejével nyíltan az igazságért harcolnia. Így lesz ez a pacifizmus őszinte és heroikus. Az igazságért folytatott harc mindig rendkívüli morális erőt feltételez. Mikor azonban védtelen, kiszolgáltatottak vívják fegyvertelenül állig fegyverzett jogtalanság ellen, vagy mikor az erő vívja önmaga ellen: ez a heroizmus csaknem a szentség határára hatványozódik. Mert van benne meggyőződés: az Istenhez mért jogban, a történelem erkölcsi céljában, hogy ez a jogrend szellemi segítséggel, az erkölcs eszközeivel megvalósul és mert van benne áldozatkészség.

Így esik egybe keresztény erkölcs és keresztény pacifizmus. Így egyszerűsíthető le a béke problémája — akár mint filozófia vagy politika, akár mint gazdasági vagy jogi probléma — az erkölcsre, mely a kérdést oldók, csomók bogozók közt ma ismeretlen. Pedig mindaddig, míg nem a keresztény erkölcs irányítja ezeket, akik ma oly farizszeptikusan árulják az igazságot: a béke probléma örökké megoldatlan marad, a háború pedig — véres valóság.

Sz. Gy.

A MODERN MAGYAR IRODALOM PROBLÉMAJA.

A magyar katolikus irodalom 25 éves jubileumához.

Sok szó esik manapság az új magyar irodalmi típusok kialakulásáról és így a magyar kat. irodalomról is. Ezek az írások azonban a kat. irodalmat önmagában a fonalomban jelölték és vitatták meg a magyar viszonyokra alkalmazni legtöbbször elfelejtették. Pedig ebből a szempontból való tárgyalása ép oly fontos, mint amaz, mert valamely irodalom létjogosultságát és fejlődését népi, vagy tudattalmi forrásból legbiztosabb dolog következtetni.

A magyar irodalmi eszme a népies nemzeti irány elhalványulásával gyökeres változáson ment át. A modern

irodalmi tendencia leglényegesebb jegetől, az egységtől fosztotta meg és osztály-, vagy pártharc irodalmává tette. Az addigi írók, Eötvös, Petőfi, Jókai, Arany stb. a nemzeti közösség jegyében írtak és ez az alap elég volt ahhoz, hogy vele az összmagyarságról az összmagyarságnak írjanak. A 67-es kiegyezéssel azonban ez a közös alap elveszett. Az akkori generációnak új irodalmi ember-ideált — mint élményterületet — kellett előlennie és teremtenie, vagy pedig külföldről importálnia. Ez a második eset történt. Mint beviteli cikk pedig három irodalmi forma állott rendelkezésre: az orosz realista írásművészet a maga nihilizmussal, a francia naturalizmus és a német biedermeier polgár-típus. A választás az elsőre esett, átvették belső szellemét és mint divatos művészi formát, a francia analízist is hozzá vették. Ennek az új művészetnek az iránya művészi volt ugyan, de súlyos következményekre vezetett. A típusal ugyanis bejött a magyar nép előtt ismeretlen nihilizmus és forradalmi szaga negatívizmus. Betetőzte ezt a szubjektív kritika egyedül üdvözítő normája, a dekadenciáimádát, a nemzeti hagyományokat megvető külföldieskedés mint a beérkezés egyedüli eszközei. Ez a kritika terrorizálta az irodalmat és vele együtt az írókat is. Forrása ennek az irodalomnak csak a középosztály lehetett, vagy pedig elszigetelten valamegyik más társadalmi réteg. A magyar irodalomból három évtized alatt osztályirodalom lett. Ennek meg az lett a legtermészezebb következménye, hogy az írók hamar kiírták magukat és az esetleges új problémáik megtestesítésére is csak a megengedett és ismert területet használták. Ennél nagyobb csapás volt a közönség elfordulása és így a magyar könyvnek válságba jutása. Ugyanis a magyar közönségnek kispolgári, sőt még polgári része is, csak civilizált és nem művelt, neki ennél, a lelkiségnek meg nem felelő könyvnél többet jelent a film, az újság, a színes regénytár stb. A közönség másik, mondjuk «úri erényű» része, mely hajlamos a külföld utánzására, most már teljes joggal fordúlhatott kifelé. Itt ugyanis, ha a téma és a felfogás meg is egyezett a magyarral, legalább új szint és környezet-rajzot kapott.

Prohászka ennek a generációnak irodalmi felfogását a »századvég életunalmanának« nevezi és fonák helyzetéről így ír: »meg vagyunk győződve arról, hogy ez a művészeti »rumlik« is, melyet felhevült és exaltált idealisták jelenleg végeznek, a szép szavaknak s a széceszionista szörnyalkotásoknak izgalmas benyomásaival együtt eltűnik.« (Az igazság napszámában: Magyar stílus.)

És el is kell tűnniök, mert ez az irány ellentmondásban van az irodalommal. Az irodalom ugyanis szociális értelemben — mert első sorban társadalmi funkció — egy bizonyos emberi közösség tudatállapotának művészi megmondása. Ez a tudatállapot az az ösforrás, melyet az idő szelleme és a hagyomány formál és amelyből a költőnek megítélnie kell, mert hisz »az író világképlete fájának.« (Szabó Dezső.) Ezért az irodalomban szoros értelemben vett fejlődés nincs, csak új képek és élmények halmozódása az autonóm öntudatban. Homéroszban a görögök művészi vallása testesült meg, Dantében a középkor misztikus lelke, Claudel a francia nép mély, de eddig elrejtett istenfelfogását gyónja meg, vagy náinuk Arany János a magyarság tudatállapotából merített legzseniálisabb alkotásaihoz: A nagyidai cigányokhoz, vagy lírai verseihez.

Ha már most a magyar nép jellembeli tulajdonságait és irodalmi tudatát elemezzük és a két irodalmi típusal — a katolikussal és a »modernnel« — könnyen megtaláljuk a kat. irodalom talaját és létjogosultságát. A nyugatos, modern írók — kevés érték kivételével és a zsidók csinálta üzleti irodalom nem a népből merített. A válság is megvan, az bizonyos. Új levegő, szellemiség kell. És itt nyílik útja a magyar kat. irodalomnak az alkotás számára. Helyzete nem nehéz, mert csak az igazságot kell megírnia és ebben az igazságban — valóságban — a magyar nép vallásos beállítottsága is megvan. El kell dobni a szubjektív kritika előítéleteit és a maga szemével nézni az ember. Az irodalom kezd is már erre az útra térni és itt is beigazságotlódik Prohászka: »A föllobbanások és kitűzesedések után beáll az éj, melynek egén az örök keresztény gondolatok és példák új hajnalokként hasadhatnak.«

A magyar irodalmat újból egységessé kell tenni és erre a vallásos alap elsőrendű eszköz.

Ennek a gondolatnak a jegyében indította útján Harsányi Lajos 25 év előtt az első modern kat. művet és nyitott utat új skálájú művészi értékeknek. Ezt a nagy missziót szolgálja a licában Mécs, Sík, Bárdosi, Német László, Kocsis László, Lendvai I., Vámi I., Tanács Lajos, Magon Artúr, Horváth Béla, Mihályi stb. A prózában Balla Borisz, Kincs István. Itt nem divat többé Nietzsche romantikus Enje, a cinizmus, hanem megjelenik a metafizikai ember. A fejlődés arra mutat, amit Claudel mondott a francia irodalomról a detroit-i egyetemen: »Az írók felismerték, hogy az irodalomnak erős alapokra van szüksége, etikai elvekre, melyet a kereszténység nyújt.«

Vajlok Sándor.

A POZSONYI MISSIÓK. A katolicizmus tömegeket mozgató erejének és univerzalizálásának (vagy ahogy bizonyos vezércikkek írják: a katolicizmus végtelen alkalmazkodóképességének) újabb bizonyítéka volt a pozsonyi magyar népmissió, melyet társadalmi megmozdítással avatott azoknak az ezreknek áhitata, akik tíz napon keresztül zsúfolásig megtöltötték Pozsony három plébániatemplomát, hogy feleletet kapjanak nagy problémáikra. Tényleg »Pozsony nagy napjai voltak« — mint ahogy a plakátok és meghívók hirdették — mikor a társadalmilag legheterogénebb tömeg ott szorongott a templomokban, hogy meghalgassa Annak szavát, Aki így hívta őket: »Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik fáradtak és terheltek vagytok és én megenyhítek titeket!«

A missiók derekán este kivonult a missiók nagy tömege az utcára, hogy ott is nyíltan színt valljanak katolicizmusuk mellett. Jó volt látni ezt a boszszan kigyózó lelkes tömeget Pozsony utcáin és lehetetlen volt benne nem megérezni egy új, spirituálisabb kor ígérteit.

Mikor a Te Deum felhangzott az ajkakon, a hálaének a kapott természetfeletti erőért, egy más hálamotívum is belecsengett ebbe az örökség egyházi énekbe, az, hogy a katolicizmus tömegetmozgató, társadalommentő, kultúraalakító ereje egy szomorú, liberá-

lis, hitközműös kor után újra impozáns erővel tör magának utat. A katolikuság legyűre Minderwertigkeitsgefühljét és ma már nem vagyunk quantitá negligéable!

Ezt jelentette ez a szép, magasztos, kegyelemdús, láogatott pozsonyi magyar népmiszió!

Még valamit jelentett. Epen a magyar misziók alatt hozák nyilvánosságra a népszámlálási eredményét, azt a szomorú statisztikai adatot, amely szerint Pozsony kvantifikált magyar kisebbsége 16%. És a túlzásfelfélt templomok (a német és szlovák misziókon nem volt enynyi résztvevő), mintha épez az ellenkezőjét bizonyították volna. I. J.

A SZÖVETKEZETI MOZGALOM nagy fontosságát kisebbségi életünk szempontjából, lapunk megindulása óta hirdettük. Többször rámutattunk arra a fontos kisebbségi munkára, amit a Hanza-szövetkezetek gazdasági téren kifejtettek. Most egy statisztika jutott a kezünkbe, mely ennek a szövetségi munkának fejlődését mutatja. Minden egyes adata a tervszerű és fáradságot nem kímélő munka diadala. A mozgalom, mely 1925-ben 72.461 koronával indult, ma 691.700 korona alapítókével és 2.769.050 korona tartalékalappal rendelkezik s biztos védője a kisebbségek vagyonának s így a kisebbségi magyarság nemzeti vagyonának. A Hanzának 1925-ben 213 tagja volt 2884 üzletrésszel, ez a kezdő szám évről évre nőtt s 1933. dec. 31-én a Hanza szöv. központnak 792 tagja van 6937 üzletrésszel. A központ 1925-ben 7 alkalmazottal dolgozott, 1933-ban már 87-tel. Önkéntelenül idézzük a kérdést, nem lehetne ebbe az igazán nagystilű munkába intenzívebben bekapcsolni az egyetemi fiatalságot. Elvégre kisebbségi életünk jövő vezetői innét fognak kikerülni. Miért nem választják meg a Hanza vezetői **Galampos Béla** hidaskúrti plebánosnak a Hanza közgyűlésén előterjesztett indítványát a végzettségi állás nélküli magyar diplomások szerény dotációjú elhelyezésével. Szerény kérésünk, hogy fontos kisebbségi munkájukban erről se felejtkezzenek meg. És még valamit: főiskolási ifjúságunk egyre kevesebbet hall kisebbségi helyzetünk reális valóságairól. Egyre sürgősebb követelménye kisebbségi közéletünknek, hogy a fiatalság elvont egyetemi szaktanul-

mányait a kisebbségi élettel vonatkozásba hozza. Egyik fontos teendő volna ezt az ifjúságot megnyerni a szövetségi mozgalomnak. Ismeretető előadások erről a kérdésről egyetemi városainkban sokat jelentenének. És ne gondoljuk, hogy ez inproductív erőpazarlás. A szövetségi mozgalom mostani vezetői lelkes segítséget nyernének így. A magunk részéről ennek a programba vételét is kérjük s szerkesztőségünk a közvetítés szerepét szívesen vállalja. R.

MAX VAN DEN BERG, zsidó konvertita író Bredaban (Hollandia) egy külön íróját állított fel a zsidók megtérítésére.

A KOMÁROMI PROHÁSZKA KÖR

III. munkajelentése. Mint második beszámolóknkban jelentetük, elhatároztuk, hogy a Komárom Partos Újfalu iskoláját, mely egyelőre csak tervezetben van meg, a megvalósítás stádiumába segítjük. Az általános tájékoztatás végett röviden leírom »Kabátfalva« szociális viszonyait. A falu Komáromtól mintegy öt kilométerre fekszik, de összekötő útja Komáromba nincsen. A falu lakosságának mintegy 80-80%-a munkanélküli. Ebben jellemezve vannak a szociális viszonyok, melyeket közelebbről a legkétségbeesettebb nyomor, betegségek és leromlott erkölcsi viszonyok determinálnak. A legrosszabb helyzet mégis csak az elemi iskolás knak van, egyrészt azért, mer az iskolakötelesség behajtja őket naponta a feneketlen sártengeren keresztül az 5-6 kilométerre fekvő iskolába, másrészt azért, mert gyenge szervezetük nem állhat soká ellen a betegségeknek ekkora fáradsalmak és a legsilányabb koszt mellett. Így érthető a komáromi P. K. akciója, mely út és iskola építést követel Kabátfalvának. Az úgy a haladás stádiumában van, ugyanis az iskolaépítés már elhatározott dolog, csupán a földművelésügyi minisztérium jóváhagyása késik, hogy a városi közlegelő területből, melyen a telep épült, telek legyen kihaltható az építendő iskola számára. Kérvényünk ez ügyben mar a földművelésügyi minisztériumban van. Amint értesülést szerzünk a dolog elintézéséről, további lépéseket tesz a komáromi P. K.

Amellett, hogy vitaestjeinket tovább tartjuk még január végéig ebben a fél-

évben elhatároztuk, tekintettel arra, tagjaink nagyobb része vizsgák előtt áll, hogy február és március elején a gyűlések tartásától eltekintünk. Mint a múlt számunkban említettük e sorok írójának filozófiai témakörből vett előadását, **Neuwirt Béla** előadása követte, aki a »Háború és gazdasági vonatkozásai általában« címmel tartott érdekes előadást, melyet bőséges statisztikai adatokra támaszkodva vezetett. Előadásának első részében a háború gazdasági vonatkozásait ismertette és elemezte, míg a második fele előadásának a háború későbbi következményeiről szólt. Rámutatott, hogy a háború semmiféle hasznot nem jelent senkinek sem, csupán a háború szitóinak, a fegyverkezési iparok concernjeinek. Az előadást két estére terjedő vita követte, melyhez **Maurer Imre**, **Zombory György**, **Szendi Bálint**, és **Alapy Gyula** szóltak hozzá bővebben. **Neuwirth Béla** előadása és a viták végeztével értékes konkluziót olvasott fel, melyet a jelenlevők elfogadtak.

Második előadásunkat **Ringhoffer Ferenc MÜC.** tartotta, aki hosszabban számolt be a rákóról, mint népbetegségről és ismertette az ellene való védekezésnek és gyógyításának módjait.

A karácsonyi ünnepek előtt a helyi moziban »Gothak« címmel előadást rendezett a P. K., mely azonkívül, hogy körülbelül 1200-an nézték meg a filmet, bizonyos anyagi sikert is jelentett az egyesületnek. Bevételeink egy részét a helybeli Máriakongregációkkal karöltve karácsonyi segélyakcióként szétosztottuk az arra leginkább rászorulóknak között.

A helyi katolikus akciónak a P. K. szerves tényezője. A városban megismerték már a P. K. nevet, működését.

Doma Ervin.

A PRÁGAI PROHÁSZKA KÖR FEBRUÁR HAVI MUNKÁJA. A prágai Prágai Kőr a nyári szemeszter első hónapjában is folytatta munkáját, bár a szemeszterünnet és a félévi vizsgák miatt észrevehetően lassúbb tempóban. Február havában hét folytatélagos előadást hallottunk **Zsilinszky Kázmértól.** Február hó 3-án »Apogetikából — a vallás elmen adott elő. Február hó 24-én pedig »Antologia« címmel olvasott föl. Ennek a hét filozófiai előadásnak kettős jelentősége volt: egyrészt beve-

zetőül szolgált a közeljövőben megtartandó filozófiai kurzus számára, másrészt a filozófia csodás értékeinek feltárásával indítékot adott a lelkiismeretesebb filozófiai tanulmányokra.

Március hó 3-án hatalmas érdeklődés mellett tartotta meg csehnyelvű előadását **Dr. Fuchs Alfréd** a cseh katolikus élet egyik vezető egyénisége »A jelen cseh katolicizmus történelmi kifejlődése« címmel. A kitűnő előadó, akit különben az új élet hasábjairól már jól ismerünk, érdekesen vezette le a cseh történelmi katolicizmus fejlődését, szerepét és mai állapotát. Rámutatott a cseh kereszténység szentváclavi és cyril-methódi tradícióinak sajátosságos keveredésére, valamint arra a körülményre, hogy Csehország az európai szellemi áramlatoknak mindig fölszívója volt, amik a cseh szellemiség differenciálódását eredményezték. A katolicizmus azonban mindig megtartotta szerepét és az ország életének mindig jelentős faktora volt. A történelmi bevezetés után hosszabban foglalkozott a mai cseh katolicizmus belső irányával, munkájával, irodalmával, építészetével, politikájával és a jövő céljaival. Az előadás jelentős pontja volt a katolikus alapú cseh-magyar kultúrkezeledésnek. **S. P.**

Könyvek — írások.

SZÉKELY LASZLÓ: És a mi lelkünk nyugtalan. Versek. Székely e kötetének alaphangja a nyugtalanság, a világgal való elégedetlenség. Az Isten után vágyódik, de érzi, hogy vonzza az élet, a világ minden tárgyával, amelyhez nagyon hozzá tud férközni. (Pacsirtaszó ciklus: Az ember jobb a fáknál, Cédrusok közt, Csodálkozom a fákon., Fák beszélgetnek.) Belehatott a dolgok legbelső életébe (A szikla dicsérete.) Prófétaóra c. ciklusában a bibliai kiáltók komor szava csendül fel. (Az én jámborságom, Kiáltás tiszta férfi után, Legenda, Nyelvzavar.) A ciklusból kiűt az »Analfabéta« című bájos vers. A kötet legkomolyabb versei a »Hallgatás szigetén« c. ciklusban vannak, (Mementó, Az örült halála.) Viszont itt lendül legmagasabbra a költő és az ember egyaránt: (A pap karácsonya.) Formailag kiforrott, túl van a küzködés korán. Nyelvén meglátszik, hogy benne él az Egyház költészetében.

FARKAS GEISA: A fejnélküli ember. Kalangya könyvtár kiadása. Szabadka. A jugoszláviai magyar irodalom küldi üzenetét ebben a regényben. A három utódállam magyarságának leg-halványabb és legkésőbbben ébredő kulturális öntudata jelentkezik Farkas Geiza művében, melyet ebből a szempontból is örömmel kell üdvözölnünk. Csak nemrég gyászolta az egész magyarság az ottani irodalom finomlelkű vezérének Szenteleky Kornélnak halálát, akinek nevéhez fűződik az irodalmi vérkeringés megindulása a mostani Vajdaságban, ahol különösen mostoha lehet a magyar író sorsa. Fekete Lajos és Csuka Zoltán példája mutatja ezt, akik kénytelenek voltak otthonukat elhagyni és most új környezetben nosztalgias fájdalommal írják verseiket, amelyeknek első ihletője a kisebbségi élmény volt.

Farkas Geiza «A fejnélküli ember»-ben pszichológiai problémát boncol. Különös érzeke van a fantasztikum iránt, amelynek éles színei beárnyékolják a cselekményt. A történes mögött azonban amelynek lényege az én és a nem én lelki problémája, ott vannak a bácskai kis városi élet reális szemmel látott körvonalai és a környezet rajzából megcsap minket annak a vidéknek sajátos illata, mely Farkas Geizát adta az irodalomnak.

A szerző nemcsak író, teremtő művész, hanem tudós is és sokszor az utóbbi kerekedik felül benne. Ez pedig kár, mert csorbát üt művészetén a logika túljózan és értelmes fénye. A regény cselekménye el-el akad és bizonyos zökkenőkkel és kanyarodásokkal jut el a végkifejlédség, amikor a regény főhőse, Nagybáti György gazdag fakereskedő tragikus körülmények között meghal. A történes nem egyébb, mint ennek a végnek fokozatos kifejtése azoknak a tanulmányoknak és tapasztalatoknak alapján, amelyekre a szerző elsajátított. A már betegesséig fajuló lelki élet mélységeibe veti horgonyát és a helyes emberismeret kormányozza őt, hogy ezen az igen veszélyes terepen el ne tévedjen. Mégis sokszor az elmélet győz az élet természetességének rovására. Az üde színek elhalványodnak, helyüket kulisszák foglalják el, s ezeknek merev gerendázata

kissé szürke és kopár látványt nyújt az olvasónak.

A regény mégis érték és Farkas Geiza nevét meg kell jegyeznünk a kevesek között, akik ma a jugoszláviai magyar irodalmat jelentik. Az ottani irodalmi életnek kifejlődése és akadályokon való bukácsolása sok rokon vonás mutat a mi szellemi életünkkel és ha egy boldogabb kor krónikása megfogja írni délen élő testvéreinknek kultúrtörténetét, akkor nem szabad kifelejtteni belőle Farkas Geiza irodalmi munkásságát sem.

Tamás Lajos.

HÁROM PÁR SELYEM HARISNYA. Regény. Pantelejmon Romanov, Oroszország egyik legismertebb írója, szellemes és könnyed elbeszélő, az orosz középosztály tragédiájának élesszemű meglátójaként mutatkozik be ebben a nagyszerű és már a legtöbb világnyelvre lefordított művében. Egy orosz tudós fiatal feleségének furcsa és tragikus szerelmi játékait és megpróbáltatásait írja meg főtlenül virtuózitással regényben, de mi lélekzetviisszafojtó izgalmal bontogatjuk és vizsgáljuk a mesekereten túl a mai kaotikus orosz élet vetületét a kitűnően megfigyelő író lélektükrében.

Az író az orosz intelligencia tragikomikus arcát festi le és a könyv pikanteriája, hogy azokat a köztudomású dolgokat, melyeket az európai közvélemény eddig csak az Oroszországot járt európai író leírásából ismert meg, most egy szovjet-orosz író mély meglátású regényben látja viszont, itt-ott igaz, csak egy félbehagyott mondat, vagy egy ijedten félrefordított arc sokatmondóan keserű grimaszában.

Eivonul előttünk egy moszkvai öt emeletes bérház egyik lakásának élete, egy lakásé, amelyben tíz család; 27 ember éli a maga egymást irigylő, egymásba maró, egymástól riadozó életét. A főhős Kisljamov Ippolit, volt mérnökember és ma Moszkva egyetlen csöndeszavú és a forradalmi idők zajától távolnak »szigetének«, a Központi Muzéumnak hivatalnok. Ennek a kettércpant gerincű orosz intellektuelnek festi le életét, lavirozásait az új urak és a régi intelligencia, az elv feladás és mártír elvhűség, a barátság és családok örülő malomkerekei között. A könyv né-

hány passzusa oly velőkéig rázó felsikoltása egy jobbsorsra érdemes csztálynak, hogy az ember oldalakat szeretne idézni belőle.

Idézzem-e az intelligencia utolsó mentsvára, a Központi Múzeum »gleichsaltolásának« tragikomikus históriáját, ahol a kirendelt új múzeumigazgató »az új ember« a muzeumból ki akarja dobálni évszázadok gondosságával felhalmozott értékeit, aki az utca számára akarja kiszolgáltatni a tudományt, aki érdemes, jólbevált vezetőket dob ki állásukból, hogy rövid idő múlva a rosszindulatú és írgy sejtsszervezet ifjú kommunistái ötmagát turják ki állásából? Idézzem-e azt, amikor 6—13 éves suhancokból álló tásaság egy Budjonnij nevet viselő különítménybe tömörül, hogy gonosz indulatú terrorjukkal végig keserítsék e szomorú ház végtelenségig feszült atmoszfériáját és akik ellen semmit sem lehet tenni, mert »mi kötelesek vagyunk a gyermeki szervezkedéseket támogatni és nem akadályozhatjuk meg törekvéseiket«, hangzik a hivatalos válasz? Vagy vessünk-e előbb egy pillantást Kisljakov Ippolit szobájára melyben feleségével és egy spanyolfal mögött megbújó nagynénjével lakik együtt, de akinek még így is »ültágas« szobájába az imént teleptettek be egy polgárnő, ki egy frissen emelt, de plafonig se érő deszkapalánk mögül részesévé válik egy idegen családot legintimébb életének? Ragadjam ki a remekül megfogott portrék gallériájából Viktorovna Jelena asszony, az 50 éves elhízott, beképzelt, házsártos feleség ellenszenves arcéjét, Tamarának a tudós fiatal élni-vágyó, rohamosan zülölő, magát 3 pár selyemharisnyáért (innen a regény szimbolikus címe) eladó »modern« asszonytipusát, vagy a regény egyetlen nemesebb színekkel megrajzolt profilját, a tudósét, aki lombikjai közé visszavonuló élete lassan beletorkollik a vallás végtelen és mindent átölelő síkjába.

E hirtelenül odavetett néhány sor nem akar értékmérő kritika lenni, csak föl akarja hívni az érdeklődést egy könyvre, mely sokaknak, akik a sorok között is tudnak figyelmesen olvasni, megdöbbenően lesújtó korpékép nyújtja a mai szovjet-élet holbeini haláltáncának.

F. I.

BALLA BORISZ: A lélek útja. — Tanulmányok, úti jegyzetek, Magyar kultúra kiadá a. Bp. 1934. ára 2 p. Balla Borisz irói erényiségét nem keletbe mutatnunk lapunk olvasóinak. Első szájunktól kezdve állandó munkatársunk s a szlovenszkói magyarság is ép úgy ismeri már őt, mint az a. y. a. o. s. z. g. l. Írásaiban annak a finom francia léleknek a megszólaltatója, melyet az ő felépüléséig a magyar közönség alig ismert. Legújabb könyvében, mely megjelent tanulmányainak gyűjteménye, szintén foglalkozik e lélek csodálatos útjával Nyugaton, Martin Teréz, a kis Anne de Guigné lehellet finom alakjainak Balla Borisz-i rajzából érijük csak meg az igazi francia szellemiséget, mely egy Lisieuxi szent Terézben a szentség és szellemiség ily csodálatos magasságig tudott eljutni. Irodalmi vonatkozású tanulmányában Sigrid Undsettel, Werfellel, Tolsztoj-zsal foglalkozik. A katolikus irodalomról írt tanulmánya (mely nálunk is megjelent) a fehér irodalom giccseivel szemben a mindent felölelő, igazán átfogó, tehát katolikus irodalom lényegét adja. A Magyar Részüké cikk sorozat a szellemi ember harca a magyar élet nagy hibái ellen s lesújtó kritikája azoknak, akik egy »nagy« életet építettek az eszménytelen kor fölé. »A szük kutyaól fölé, a háztetőn felül odaüttek egy képezetbeli, óriási és nemlétező kolbászt«. Nyugati jegyzetei és útibenyomásai után az új világ fel-fel tűnedező új emberének kontúrjait húzza meg. — Balla Borisz tanulmány kötete annak a felébredt új magyar katolikus szellemiségnek a legszebb dokumentuma, mely fokról-fokra építi ki a magyar katolikus jövőt. Balla Borisz könyvét minden intelligens magyar katolikus embernek el kell olvasnia s finom és eredeti nyelvezetével magába kell szívnia a nyugati katolikus újjászületés lelkületét.

Rády.

TÜKÖR címen a Franklin társulat kiadásában új képes hetilap indult. Az új lap eddigi számai gazdag tartalommal jelentek meg, képillusztrációi is művészi értékűek. A lap a háború alatt megszűnt s tradíciókkal bíró Vasárnapi Ujság utóda. Tartalmilag legtöbb pesti képeslap fölött áll.

SZÉKELY TIBOR: Örök szövegség. Regény. Új Idők kiadása. A magyar fiatalság keserves helyzetének megvan a városa visszhangja a szépirodalomban is. Mint frappáns példák kell felemlitnünk Berceli Kárclynak jelen számunkban ismertett keserűjátékát a »Fiatalok«-at. Ugyanezt a problémát, melyet Berceli irrális sikra vetít, Székely realisabb keretek között nem kisebb művészi erővel bogoz: a mai fiatalság, mely kikerül a középiskola padjaiból, nemcsak a társadalomnak, hanem egymásnak is ellensége lesz. Azok az érzelmek és vágyak, melyek normális körülmények között természetesen, most rombolnak, állás, életet dontenek össze. A négy hős tragikus sorsán keresztül érezzük, mennyire lerántja a mai fiatalságot a társadalom erkölcsi és anyagi berendezése — helyesebben rendezetlensége. A hősök természetesen metafizikával nem igyekeznek problémáikon segíteni, de ez művészi szempontból itt nem helytelen, hiszen ez a regény nem útmutatás, hanem rámutatás. Nem nagy lelkek küzdelmét, hanem hétköznapi emberek sorsát rajzolja. A probléma megoldása formai szempontokból is tehetséges íróra vall, akitől még sokat lehet várni.

DR. ESZTERGÁR LAJOS: Gyakorlati szociálpolitika. (Pécs város szociálpolitikai beszámolója) 1933. — Száraz, lélek nélküli »bürokrata« beszámolót vártunk s amit kaptunk: érdekesítő olvasmány. Esztergár dr. Pécs város tanácsnoka s lelkes megteremtője annak a példás szociálpolitikai munkának, mely Pécs városát néhány esztendő óta jellemzi. Könyvébe bevettől pár oldalas elmefuttatást iktatott a szociálpolitika fejlődéséről és lényegéről. Néhány megállapításával vitába szállhatnánk, ha ez a rész volna a könyv lényege. Ami minket érdekel, az a könyv vaskosabb fele, mely példát mutatott arra, hogy egy teljes társadalmi reform elkészítéséig miként lehet a társadalmi viszonyokat rendezni, miként lehet a nyomor mérőjének higányát nulla felé letolni. A könyv nagy része erre ad példát s nem érdektelen néhány kiragadott adatát ismertetni. — Esztergár dr. szociálpolitikai működését a munkanélküliek összefűzésével kezdi, 1930-ban rend-

szerezti 800 gyermek állandó iskolai ebédeltetését s ugyanabban az évben 320 gyermek részére megteremti a Balatoni nyaraltatás lehetőségét. A koldusügy rendezésénél is egész modern elgondolás vezetett: könnyebb munkával foglalkoztatni a koldúsokat. Erre a célra foglalkoztatót létesít s így elejét veszi, hogy a munkanélküli segélyek parazitákat, élősdieket neveljenek. Hasonló — s lényegében még fontosabb — intézkedéssel oldja meg a munkanélküliek segélyezését is. Pécssett, mint ipari és bányá-központban meglehetősen nagy a munkanélküliség. A munkanélküliek részére 1931. végén szintén foglalkoztatókat rendezett be, ahol a munkások kézimunkával maguk keresik meg kenyérüket. A telepítési, építkezési tejesztöröző munkánál is őket alkalmazták. Így a munkás nem veszti el bizalmát, életkedvét. — Folytatni lehetne ezeket az adatokat, melyeknek szemléltetését Esztergár táblázatokkal, grafikonokkal oldotta meg. A könyvhöz írt bevezetőből kiolvassuk, hogy ennek a munkának a vezetője mélyen érző, aktív keresztény ember, aki segíteni akar embertársain. Munkájába hasonló gondolkodású embereket vont be s feladatának tekinti a társadalom lelkiismeretének a felébresztését. (Pld. fiatal diplomások részére rendezett Szociális Szervezők tanfolyamát létesítette). Amint ennek a könyvnek adatait olvassuk, önkénytelenül is a mi városi szociálpolitikánkra gondolunk. A városi és községi közigazgatási szervezetben a magyarságnak van kezdeményező lehetősége. Ezek az autonóm testületek egy igazi népvédelmi munka kiindulópontjai lehetnek. Ha valakinek szívügye a magyar nép, itt alkothat. Elsősorban ezekhez fordulunk: olvassák, tanulmányozzák Esztergár könyvét a tanuljanak lelkiséget ennek a szociális munkásnak alkotásaiból.

Bády.

DER CHRISTLICHE STANDESTAAT címen Bécsben új folyóirat indult, mely a hivatás szerinti szervezkedés problémájával foglalkozik. Az új csztrák állam átszervezés komoly és nívós, teljesen katolikus alapokon nyugvó tudományos orgánuma. Hetenként jelenik meg átlag 24 nagy oldal terjedelemben.

DEKÁNY ANDRÁS: A gyár. Káldor kiadás, Budapest. Hírák és fia vasműveinél játszódik le a regény. Az író finom és egyes vonatkozásaiban elevenedik meg előttünk egy egészen külön világnak, a gyárnak az élete s az a millió probléma, mely a Hírák és fia vasművek vaskapuja mögött morzsolja az embert: munkást, munkaadót egyaránt. Ebben a műben mutat be az író egy csomó mai ember: ipust, a jövő gazdagságától elszédül: fiatal Hírám-tól kezdve, a komoly és céltudatosan dolgozó apáig végig a modern lelképáztoron, a lateiner proletáron, a politizáló munkáson keresztül egy csomó olyan típust, melynek életpályáját ez az 1500 munkást dolgoztató üzem alakítja, determinálja. A jólsikerült rajzba illeszt két fiatal, a szónak igazi és helyes értelmében modern ember szerelmét. A regény témavezetését simán, egyszerűen, de erőteljes stílussal oldotta meg az író. **R.**

NAGY BORBALA: Zeng az erdő. Határozott merészégre vall ma, hogy fiatal író, kiről még semmit sem hallotunk, történelmi drámával áll ki. Nagy Borbálában ez a merészség meg van. Egy aránylag jelentéktelen tizenhatodíves kis könyvben egy székely történelmi drámával lépett ki s a csiksomlyói pünkösdi búcsú e. edetének mondáját dolgozta színre. Csiksomlyóról a szlovenszkói ember nem igen tudja, hogy mit jelent az erdélyi magyarságnak, micsoda szeretettel csüng ezen a kegyhelyen. Ennek történetét eleveníti fel az író. Darabjában határozottan van erő, különösen az első felvonásaiban és a harmadikban. De tartozunk a kritikus őszinteségével megmondani, hogy gyengeségei is vannak. Hiányzik a színpadi technika ismerete, Mikó Veronikának, a darab központi hősnőjének alakja nincs kidolgozva, elfolyó s több kisebb-nagyobb hibát tudnánk felsorolni. Mindennek ellenére azonban megállapíthatjuk, hogy tehetséges író kísérletéről van szó.

E UNIVERSITAIRE BELGE címen a belgiumi katolikus főiskolások új havilapot indítottak decemberben. Az első számok változatos tartalommal jelentek meg.

MUDr. Fr. EUDOMIL: Vojna s jedovatými plymli. (Urbánek, Trnava, 24 Kő.) A fegyverkezés örület hatása alatt lassanként megjelennek azok a könyvek is, melyek a jövő hábo. újában való védekezésre oktatják ki a nagyközönséget. Ez a könyv is azt a célt szolgálja. Egy rövid előszóban rámutat, hogy a háború elhárítása minden igazi emberbarát feladata. De a háború elkerülése ezek minden jóakarató munkája ellenére is szinte elkerülhetetlen s ezért kötelességünk a nagy közönséget a célszerű védekezésre előkészíteni. A célját tévesztett tudomány »szentélyeiben« most készülnek azok a vegyi preparátumok, melyek a védtelen lakosságot is pusztítani fogják. A gázháború rettenetes képe tűnik fel előttünk s a lakosságnak is el kell sajátítania a védekezési módszereket. A könyv 150 oldalon ismerteti ezt. Az ember erkölcsi érzéke lázong, amiú a tömeggyikolásnak ezt az ezeryilehetőségét látja maga előtt. Az a kb. száz kép, ami a könyv szövegét szemlélteti, az emberi gonoszság gyűjteményébe ille. A könyv célja: felkészíteni a lakosságot a védelemre. Hatása azonban minden ép erkölcsi érzékű embernél csak egy lehet: a jövő háborúja ellen felrúzni tette a halálraitelt lelkeket. A kis könyv különben ügyes ismertetése a gáztámadások elleni védekezésnek. **L.**

SOPRONI KAT. ALMANACH 1933-34. Gábor Géza dr. szerkesztésében jelent meg a katolikus Sopron kulturális munkájának ez a dokumentuma. A könyvben többek között Gulácsy Iréntől, Mécsey Lászlóról, Mentess Mihályról, Székely Lászlóról, Kincs Istvánról vannak tanulmányok. A kötet szépirodalmi részéből v. Tóth Alajos elbeszélése tűnik ki.

MIHELICS VID dr.-nak, a legkiválóbb fiatal magyar szociológusnak »Világproblémák és katolizmus« címen új könyve jelent meg, melyet egy intelligens katolikus sem nélkülözhet. Mindkét könyvről áprilisi számunkban hozunk ismeretést, addig is azonban felhívjuk rá olvasóink figyelmét.

GERTRUD LE FORT-nak, a kiváló német írónőnek zseniális alkotása, »A gettóból jött pápa« most jelent meg Ijjas Antal fordításában.

BERCELI A. KAROLY: *Fiatalok.* Keserűjáték. Szeged, Promethems kiad. 1933.) Szegény drámairodalmunkban a kritikus möhön kap azután a négy könyv után, mely a közelmúltban jelent meg egy fiatal író tollából. Aki ismeri színpadi viszonyainkat, az tudja, hogy nálunk jó jel, ha színdarabot könyvből és nem a színpadról ismerjük meg. A mi színpadjaink — Pesttől a kisebbségi szintársulatok vándorszínházaiig — valahogy lemaradtak, nem vették észre, hogy a hangosfilm betörésével a színpadnak vissza kell hódítania az elitet. A színpad ma több, mint állilusiókat nyújtó diszlemez — azt a film tökéletesebben oldja meg. A színpadnak ma is ismét a tiszta költészet hajlékává kell válnia — ha hivatását beakarja tölteni. Berczeli Károly, négy könyvben kiadott színdarabjaival ennek a felfogásnak a megvallója, midőn mind a négy könyvben művészién kifejezett problémákat tárgyal. Hozzánk a legközelebb áll talán első darabja a: **Fiatalok.** (Többi darabjának ismertetésére köv. számunkban visszatérünk.) A kritikus szatírának nevezhetné, a költő keserűjátéknak mondja s, ez kifejezőbb is: érezzük belőle, hogy a költő belső keseriségének szubjektivebb kivetítése, mint esetleg a szatíra formája megengedné. A darab tárgya a mai társadalom kettéválása öregekre és fiatalokra. A fiatal munkanélküliek tömegeivel szemben ott állnak az álláshalmazók, a háborúra uszító agok mellett ott vannak a tömegmészárszékekre vitt fiatal erők s — sorolhatnánk az ellentétet tovább, hogy teljes legyen az a kontrant, mely az írónak — maga is fiatalember — etikát kívánó lelkét megmozgatta. A darab cselekménye egy szellemes ötlettel indul el: az elkeseredett munkanélküli fiatalokat egy Mefisztóarcú orvos egy ellen-woronoffoltással aggyastyánokká tesz. Az öregség mindnyájuknak hatalmat pénz, nőt hoz s lelküket is megváltoztatja. Az oltásról lemaradt társukat (a megmaradt fiatal Károlyt) ép oly kegyetlenül nyomják le és kergetik a megsemmisülésbe, mint őket kergették a megsemmisülés az elkallódás felé öreggéváltozásuk előtt a vének. Ebbe a keretbe helyezi el azokat a problémá-

kat, melyek a fiatalság lelkét égetik. Határozottan bátor írás, uralkodó osztályokkal, uralkodó feltevással szemben mer az igazság nevében szót kérni az az író. Meri kimondani azt, ami annyi fiatalnak perzseli a lelkét. S mivel az az író forrásban levő lelkét adta, talán ez az arányosság rovására ment. Ha az író hidegen, kívülről tudja kezelni témáját, talán a színpadtechnika szempontjából proporcionáltabbat alkot. De kívánhatjuk-e a forrásban lévő kazántól, hogy csendesen, szuszogva lendítse a munkakerekét? Berczeli forró lelkeből is zakatolva tört ki ez az alkotás s mert formával, uralkodó életikával szakítva új irányba mert nézni, reméljük ebből az irányból a magyar színpadi irodalom ujjaszületését.

Rády.

ARANY JÁNOS BALLADÁI, BUDAY GYÖRGY FAMETSZETEIVEL. Szépműves Céh kiadása. Az erdélyi magyarság ezzel a könyvvel hódolt Aranynak halála ötvenéves évfordulója alkalmából. S szebb hódolat nem is jöhetett kisebbségi sorstestvéreinktől. Művészi kiállításban, olesón juttatni el a lerongyolódott magyar középszótalynak és falusi népnek Arany örökértékű balladáit: a legszebb virág az ötvenéves sirhantra nem csak a kisebbségi magyarságtól, de az egyetemes magyarság részéről is. A Balladák összeválogatásánál is érvényesült a legújabb esztetikai értékelés. Az egész kötet kiállítását művészi értékre emelik **B u d a y G y ö r g y n e k** a fametszetei. Az utolsó Arany illusztráció **Z i c h y M i h á l y é.** Azóta a művészet és a könyvillusztráció is új utakra tért. Buday az új grafika egyik legkiválóbb képviselője, művészi egyéniségének a legmegfelelőbb témát kapta Arany balladáiiban s nem egy metszetében a legtöbbet nyújtotta, amit grafikus nyújthat. Szondy két apródjának illusztrációja, Zách Felicián vad indulatának visszaadása, a Tengeri hántás kettős síkjának érzékeltetése, Ágnes asszony a művészi kifejezés remekei. Both bajnok özvegyének illusztrációja már a nyomor egyetemes képévé szélesül ki. Az egyetemes magyarság az erdélyi magyarságnak hálával adózhat az új Arany kötet kiadásáért. **R.**

Tanítószagunk problémái.

Lapunk mult év decembri számában Major József tollából megjelent egy cikk a prohászkiás tanítóinkról a népneveléssel kapcsolatban. Reméltük, hogy erre a cikkre jön válasz a tanítószag köréből, s ennek kapcsán szó eshetik népnevelő társadalmi rétegünk fontos és égető kérdéseiről, amelyek, ha nem találunk megoldást, kisebbségünk elveszti a csatát, mit létéért vív. A cikket azonban, mint annyi sok más megnyilatkozást, épen az érdekeltek agyonhallgatták. Ezt a jelenséget magyarázni lehet, de megérteni és elfogadhatóvá tenni nem. Miért nem mernek — csekély kivétellel — tanítóink megnyilatkozni? Félnék? Nos, akkor mit szólnunk az erdélyi tanítószag munkájához? Talán ott kisebb akadályokkal kell megküzdeni?

Ujból feltesszük mi is a kérdést? Miért nem tud kisebbségi tanítószagunk — s bennünket közelebről érdeklő része, katolikus tanítószagunk nagyobb, átfogó kisebbségvédő munkát végezni? Tudjuk, a kérdésre nehéz a felelet. Tudjuk, hogy tanítószagunk, különösen az egyházak által fenntartott iskolák tanítószaga olyan helyzetben van, hogy abból természetsszerűen következik elkeseredettsége és apátiája. Az a körülmény, hogy a pedagógusok állami alkalmazottak, a legtöbbször félénkké teszi és sokan ott is sietnek a lojalitás zászlócskát lengetni és olyan módon, ahogy a hatóságok sem kívánják. Az egyházi tanítószagot anyagi kérdések kedvetlenítik el. El kell ismernünk, hogy a párbér és más hozzáhasonló intézmény csak arra jó, hogy éket verjen az egyház és a tanítószag s a tanítószag és a nép közé. Hiába lamentálunk mi pl. hogy a tanítószag nem veszi ki eléggé a részét a Kat. Akcióból, míg nem rendezik és nem helyezik modern alapra a tanítószagunk megélhetését. Mert hiszen úgy volna szép és jó, ha volna áldozatkész és törhetetlen gárdánk, de az is igaz, hogy tanítószagunk nagyobb hányada családos ember. A nős férfiak pedig rossz katonák, mert mindent családjuk érdekein keresztül néznek, amit végeredményben nem is lehet hibául felróni, míg tulajdomban nem csap. Ha tehát azt akarjuk, hogy az idősebb generáció is szívet lélekkel beleálljon a munkába, először az anyagi viszonyaikat kell revízió alá venni. Ha nem is lehet emelni a rossz viszonyok miatt a támogatást, de legalább függetleníteni kell őket, hogy ne legyenek kiszolgáltatva sokszor nem illetékes elemeknek.

Ez az, amit el kell fogadni. De a fiatalabb tanítógeneráció egységes és céltudatos munkájának a hiányát már semmivel sem lehet mentegetni. Az idősebb generációt mi nem oktadjuk, nem akarunk tanácsokat osztogatni nekik, legfeljebb tanácsot kérünk tőlük, de a fiataloktól igenis van jogunk idealizmust és áldozatot követelni. Ha a fiatalság nem dolgozik, arra nincs komolyan nevezhető mentség. Itt az ideje, hogy a fiatalság, mint minden vonalon, a tanítószagnál is, kilépjen az eddigi kényelmes bíráló helyzetéből és pozitív munkával törjön borsot az öregek orra alá, ha valami nem tetszik. Bírálgatni könnyű, de fabatkát sem ér. Minden eddigi ifjúsági mozgalomban tapasztalhattuk, hogy szívesen bírálta másokat, de sokszor maguk sem cselekedtek ott, ahol tudtak volna.

Igen, először a fiataloknak kell belekapcsolódnok a népnevelés munkájába. Major József nagy vonalakban vázolta cikkében elgondolásait a népnevelés irányaira vonatkozóan. Azonban nem elegendő amit kiindulópontnak ajánl. Nem lehet a népnevelés kérdését egy gyűlésen letárgyalni és figyelembe kell venni, hogy ahhoz, hogy tudjunk adni, először gyűjtenünk kell. Nem elég tehát egy megbeszélés; még a nyáron kell tartani egy népnevelő kurzust, ahol a vállalkozó tanítóegység egyetemesen készíti a körülmények által meghatározott népnevelésre. Itt cseréljék ki gondolataikat azok, kik eddig is végeztek valami munkát. adják tovább tapasztalataikat, adjanak anyagot a tanítók kezébe, amit továbbíthatnak azok a télen a néphez. Itt állhat például az erdélyiek munkája, ahol pl. az »Erdélyi Iskola« rendszeresen közöl havonként anyagot a népneveléshez. Ugyanezt más módon és más formában meg lehet csinálni nálunk is.

Továbbiakban nagyban egyetértünk Major cikkével. Csupán annyit kell még hozzáfűznünk, hogy az összfiatalságnak segítenie kell a tanítóknak ebben a munkájukban. A tanítóegység legyen hid is, mely a főiskolás fiatalokat összekapcsolja a néppel. Talán illuzórikus még széleskörű akciókról beszélni ebben a tekintetben. De a városi fiatal intellektueket nagyobb nehézség nélkül ki tudja hozni a tanító a maga falujába.

Ez azonban további lépés. Amíg komoly, alapos és egységes készülés nem lesz, addig hiába való dolog is beszélni nagyobb tervekről. Éppen azért mi sem fűvünk ilyen szines buborékot a nagy csöndbe, amely a kisebbségi népnevelés kérdését körülveszi. Csak figyelmeztetjük az illetékes tényezőket, különösen a fiatalságot, ha azt akarják, hogy husz év múlva is magyar iskolában tanítsanak, jó lesz munkába fogni. Megfogadják-e figyelmeztetésünket vagy nem, az ő lelkiismeretüktől függ.

S. F.

Pauler Ákos mondta:

Tanítás nevelés nélkül nemcsak fél, hanem káros munka. Az erkölcsi nevelésben legfontosabb az utánzás momentuma. Ezért óriási felelőséget visel mindenki, aki gyermekekkel vagy fiatal fogékony lelkekkel érintkezik.

A CSEHSZLOVÁK KATOLIKUS TANÍTÓSÁG SZERVEZKEDÉSE. A protestáns Křestanská Revue félig csepülő félig elismerő szemleciikke a csehszlovák katolikus tanítóegység munkájáról életben bizonyítja, hogy mit tud elérni a szervezett munka, s hogy a szervezkedés megteszi a maga hatását mindenfelé. A szervezkedés Morvaországból indult ki, s a főtörekvés a kurzusok tartása volt. A Brünnben tartott kurzusok jellege azonban inkább elméleti és filozófiai volt (filozofia, esztétika, pszichologia, szociológia). Mindig elméleti tereken maradtak, nem is volt erős a szervezkedés, inkább Morvaországra szorítkozott. Az utóbbi időben azonban Kuncek tanító vette át a vezetést és ügyes szervező munkával a mozgalmat az egész köztársaságra kiterjesztette. Az új éra első kurzusa Frydlandban volt 1930-ban 72 résztvevővel. Következő évben Český Krumlovban már 140 tanító jelenik meg a kurzuson. A tavalyi besztecerbányai kurzuson 160 jelentkező volt. Amint a

Křestanská Revue megjegyzi ezeknek a kurzusoknak »sportszerűen praktikus« jellegük volt. Az előadók a cseh katolikus élet legjobbjáiból kerülnek ki, mint Jaroslav Durych, Závadsky dr., p. Barito, p. Habán, Novák. Reméljük, hogy hasonló szervezkedéssel a mi tanítóink is elérnek eredményeket, ha szerényebb keretek közt is.

A POZSONYI EGYETEM MAGYAR TANSZÉKÉNEK szünetelésével kapcsolatban sajnálattal kell megállapítanunk, hogy az illetékes iskolaügyi körök részéről nem tapasztaljuk azt a megértést és magasabb nézőpontra való felemelkedést, ami a kisebbségi magyarság érdekeinek megfelelően. Hosszú esztendőökön keresztül harcolt a magyar fiatalság ezért a tanszékért s most a Bujnák professzor halálával történt megüresedés után ismét a végleges beszüntetés dalmokles kardja lebeg a fiatalság és az egész kisebbségi magyarság feje fölött. A tanszék könyvtárát egy régi könyvha-

helyiségében zsufolták össze, a fiatal filozoftereket a szemeszter vesztés veszélye fenyegeti s az illetékes tényezők mindezen tények fölött fölháborító nyugalommal térnek napirendre. Ha már az etika nem hajtja őket, hogy ezt a kirívó sérelmet orvosolják, legalább a jól felfogott nemzeti érdek miatt oldják meg ezt a problémát. Mert a csehszlovák iskolai köröknek nem lehet érdekük, hogy a kisebbségi magyarság kulturális jogainak ily durva megsértésével nehezsítsék a konszolidációt. A magyarság jól tudja, hogy sokkal jelentéktelenebb egyetemi katedrák vannak betöltve. A hivatalos adatok szerint is csaknem kétharmad milliónyi magyarság nyolc gimnáziumával a természetjog és a kisebbségi jogok alapján követeli, hogy gondoskodás történjék magyar tanári utánpótlásról. Ezen kulturális jogának elsikkasztása egyik legfájdalmasabb kultúrsérelme lenne. Ép ezért vá:juk már az iskolai hatóságok hivatalos nyilatkozatát a magyar tanszék ügyében. De addig is, míg ez megjön, a magyar fiataliságnak egyetemes megmozdulással kell kérnie a kérdés mnél előtbi eredményes elintézését.

HÁZASSÁGON KIVÜL SZÜLETETT GYERMEKEK száma a legutóbbi adatok szerint a következő volt: 1000 születésre esett Görögországban 14, Kanadában 35, Bulgáriában 40, Angliában, Ausztráliában és Japánban 46—46, Olaszországban 49, Norvégiában 71, Franciaországban 84, Dániában 107, Csehszlovákiában 107, Németországban 121, Svédországban 161, Uruguayban 279, Jamaikában 715 házasságon kívüli születés.

A NÉPNEVELÉS ÚJ IRÁNYA NÉMETORSZÁGBAN. A magyarországi Néptanítók Lapja ismerteti Ernst Krieknek a nemzetiszocialista pedagógusnak a cikkét, mely az Internationale Zeitschrift für Erziehungswissenschaft című lapban jelent meg. A német pedagógus abból indul ki, hogy a német nép »vérből és talajból nőtt ki«, tehát a nevelés is csak ezekből táplálkozhatik. A forradalom a nevelés középpontjába a jellem nevelését és az akarat kialakítását helyezte. Ez a régi iskola módszerével nem valósítható meg, hanem másnemű népi szervezetekre is kell támaszkodnia, melyekben az akarat erő-

sítése történik. Erre volnának alkalmasak a háboru utáni idők által az ifjúság lelkéből természetesen kialakult ifjúsági szövetségek, melyek a »Hitlerjugend«-ben tömörülnek. Ezek által az egész nevelési rendszer új alapot nyert: »a német államifjúság képében az ifjúság nyilvános nevelése dolgában egységes rendszer áll előttünk az egységes politikai akaratfegyelmezés szolgálatában, mely a vérsérből és a talajból táplálkozik«. Az újítás elsősorban az elemi iskolák felé irányul, de bele akar illeszkedni a felsőbb művelődési intézményekbe is. A szerző végül figyelmeztet, hogy ez a nevelési rendszer csak akkor lesz hatásos, ha a családok, a hivatásbéli szervezetek is belekapcsolódnak a munkájába.

A HÁROM EGYETEMI VÁROS (Prága, Brünn, Pozsony) főiskolás fiatalisága február közepén Brünnben ankétet rendezett, melynek célja volt megteremteni azon alapot és ideológiát, melyen az összes számbajöhető ifjúsági csoportok közösen dolgozhatnak. Ennek alapján további feladat volt a közös gyakorlati munka főbb pontjainak lefektetése. Az ifjúság az ankéten egyhangúlag a keresztény, nemzeti és szociális világnézeti alap kihangsúlyozását sürgette.

KÖVETNIVALÓ PÉLDA. Az Erdélyi Iskola dícsér egy tanítót. Nem régen ugyanis a magyar rá¹⁰ helyszini közvetiést adott le az egyik faluból. A mikrofón előtt gyermekek énekeltek és szavaltak helyi népművészeti alkotásokat. A tanító megtanította a gyermekeket a legszebb népdalok éneklésére és zamatos köszöntők elmondására, ezzel mintegy továbbítva a népművészi termékeit. Ime egy példája annak, hogy mint lehet a tanító óra, továbbítója, serkentője a népművészetnek. Bár csak eljönne már az az idő, mikor az egész magyar nyelvterületen feltöltő gondos kezek ápolnák és őriznék a népművészet virágos kertjét.

HÓDMEZOVASÁRHELY KÖRNYÉKÉN 100 lakóhely közül csak 4.8%-nak van téglafalazata, téglaalapú vályogfalazata 17.2%-nak, míg egészen vályogból, illetve sárból épült 77.3%. Csodálkozhatunk ilyen lakásvizonyok között a rettenetesen pusztító tüdővészzen ?
(Fiatal Magyarság.)

EGY NAGY IFJUSÁGI KAT. AKCIÓ IPOLYSÁGON. Több mint harminc községből háromszáznál nagyobb számú falusi ifjú gyült össze febr. 1-én Ipolyságon a Kat. Akció érdekében. Ipolyság környékének parsága felismerte ugyanis, hogy a falusi fiatalságot először meg kell szervezni és csak azután lehet őket -- korunk nagy papájának gondolata szerint -- a kat. tevékenység szolgálatába beállítani. A nagy cél elérésére Ipolyságra -- mint központba -- gyült össze a környékbeli papság, tanítóság és az egyes községekből két-három -- a fiatalság vezetésére alkalmas ifjú, akik számára ott egy tanfolyam létesült, amelynek célja az volt, hogy az előadók megmutassák a módozatokat, hogy miként alakítsanak vallás- és kat. ifjúsági egyesületeket és ezek vezetésére kiképezzék az erre alkalmas egyéneket. Valóban már a tízkettedik órája, hogy a népnevelők a falu ifjúságával behatóbban foglalkozzanak. Óriási fontosságú tényező ez, mint az Egyházra, miut a nemzetre nézve egyaránt, hogy a falusi ifjúság el ne korcsosuljék, hanem gerinces jellemű, vallásérkölcös világnézetű legyen. Oda kell tehát hatni, hogy a falusi ifjúság is, miután elhagyta az elemi iskola padját, azután is megtalálja az alkalmat arra nézve, hogy szellemileg és testileg tovább művelhesse magát. Ezen cél elérésére korunkban legalkalmasabb mód, hogy jól szervezett egyesületek létesüljenek és azok lelkes munkával álljanak a vallás és kultúra szolgálatába. Ezen cél megvalósítására irányul az ipolysági ifjúsági Kat. Akció is, amely szentmisével vette kezdetét. Azután pedig az ifjak a helybeli róm. kat. Legényegylet helyiségében gyültek össze az előadások hallgatására. Itt a helybeli esp. plebános Polcsák Endre üdvözölte az egybegyülteket. Ezután ft. Kovács Gyula ifjúsági országos moderátor elsőrangú felkészültséggel tartotta meg előadásait a kat. egyesületek megalakításának módjáról és szükségességéről. Meggyesi Sándor, a rozsnyó-egyházmezei Karitásztitkár pedig remek népszerű előadásában az ifjúsági csoportvezetők kiképzéséről beszélt. A lelkes szavak, a szak-szerű előadások nemcsak felránták a szellemi tepedésből a falusi ifjúságot, hanem útmutatást is kaptak arra nézve, hogy miként kapcsolódják bele a

falusi ifjúság a kat. Akcióba. A két kitűnő előadónak Dr. Horváth István gimn. tanár, az ipolysági r. k. Legényegylet elnöke köszönte meg a szép és tartalmas előadásokat, a most még beláthatatlan értékű kultúr munkájukat. Az ifjúságot pedig lelkes szavakkal biztította, hogy az előadások alapján környezetükben valósítsák meg a kat. tevékenységet.

RÉSZLET EGY PEDAGÓGIAI LAPNAK IRT LEVÉLBŐL. »Tapasztalatból tudom, hogy a szorosan vett tanítói munkánkat a nép olyan egyszerű, megszokott dolognak veszi, mint a maga földtúrását. Semmivel sem érdekli többre. De ha iskolán kívüli tevékenységet és eredményeket lát, akkor mindjárt észre kezd venni bennünket. Iskolánkba az egyházi énektanítást bevezettük heti 1 órában. Egy félévi nehéz munka után a gyermekek végig énekelték a szentmisét. Mibe végén, mikor a gyermekekkel a kórusból lefelé jöttem, egy sokgyermekes öreg székely megszorította kezemet és megköszönte a lelki gyönyörűséget, amiben az énekkel részesítettük. »Most már látom, — mondotta, — hogy mire való a tanító«. És mikor látni kezdi a tanítója mirevalóságát, akkor tán az anyagiakban is, a fizetés előteremtésében, mindjárt hajlékonyabb és áldozatkészebb lesz«.

Újabb pedagógiai könyvek:

- Tarnóczy János dr.: Vallástól független életút (6'50 P)
 Dauretyn Vilmos dr.: Új magyar iskolapolitika (1'20 P)
 Mitrovics Gyula: A neveléstudomány alapvonalai (12 P)
 Kiss Antal: A nyil elindul
 Dr. Bittenbinder Miklós: A kat. neveléstudomány korszerű alapelvei (2 P)
 Jont Ferenc: A munkaiskola tanítás módja (3 P)
 mre Sándor dr.: Hagyomány és nevelés
 Ládár Károly: A gyermektanulmány vázlata
 A cselekvés iskolája, A szegedi tanárképző főiskola mintaiatitása (1'80)
 Hajdu János: Eötvös József báró első minisztersége
 Molnár Antal: Gyermek és a zene (18)
 Ligethe István: A kat. tanító eszményképe (40)
 Wenely Ödön: Pedagógia
 H. Müller Mária: A gyermekszoba mindennapi kérdései (1'80 P)
 Olasz Péter: A serdülő fiú a magyar regényben
 Szondy György: A magyar ifjúsági irodalom gyermekkorra
 Mit olvasson a gyermek.
 Ismeretésükre visszaterünk.

Előfizetőinkhez és olvasóinkhoz !

Az egyre nagyobb méreteket öltő gazdasági válság ellenére, midőn lapok, folyóiratok szüntetik be megjelenésüket, az *Új Élet* állandó fejlődést, növekvő tendenciát mutat. A Sajó-Vidék nyomdavállalat áldozatkészsége és előfizetőink megértése lehetővé teszi, hogy lapunkat állandóan nivósabbá, szebbé tegyünk.

Jelen számunkkal ismét öröndetes változásokat jelentünk be olvasóinknak :

1) lapunk tipografiai kiállítását javítottuk. Tichy Kálmán kiváló festőművész és grafikus tervel szerint lapunkat új formában bocsátjuk hódító útjára.

2) Mai számunkkal kezdődőleg lapunkban műmellékleteket, illusztrációkat is hozunk.

3) Jelen számunkhoz egy háromives (3×16 old.) tanulmányt mellékelünk egyik legkiválóbb pedagógiai írónk tollából. Célunk ezzel a magyar nevelő társadalomnak egy összefogó tanulmányban nyújtani a pszichológia és pedagógia fejlődésének új irányait. De a nagyközönség is nagy hasznát veszi ennek a tanulmánynak. Szülők és leendő szülők egyaránt olvassák el, hogy, mint katolikus magyar intelligenciánk felkészüljenek a nevelésre s a hivatásos nevelő és a szülő együttműködésére.

Ezen tanulmányunk hézagpótló s hisszük, hogy olvasóink szeretettel fogadják.

De mi is kéreéssel fordulunk olvasóinkhoz :

Abban a nagy kultúrmunkában, melyet lapunk a kisebbségi magyarság körében végez, szükségünk van előfizetőink támogatására. Épp ezért :

1) jelen számunkhoz csekket mellékelünk. Kérjük, mindazokat, akik tehetik, hogy mellékletünkért *az előfizetési díjon kívül 5 koronát küldjenek be kiadóhivatalunknak*. Aki a teljesen elfogyott 1933. évi januári számot nem kapta meg, a Málnási tanulmány — mint azt

Igértük — azt pótolja. Bizunk előfizetőink szeretetében és megértésében, hogy anyagilag is támogatni fogják legalább néhány korona felülfizetéssel kiadóhivatalunkat a gazdasági krízis ellenére folytatott nehéz, de fontos kultúr-munkájában.

2) Ugyancsak kérjük mindazokat, akik még előfizetésüket nem rendezték, hogy használják fel a mellékelt csekklapot.

3) Kérünk mindenkit, hogy szerezzen új előfizetőket, vagy legalább közölje azon ismerősének címét akikről gondolja, hogy lapunkat megrendelik.

4) Végül a szerkesztőség kéri minden olvasójának aktív bekapcsolódását lapunk szellemi irányításába. Mindenki véleményét szeretettel fogadjuk. Csak a közös és együttes munkával lehet megteremteni a szellemi közösséget. Így teremthetjük meg saját körünkben azt a szellemi atmoszférát, melyben katolikus magyar kulturánk fejlődni képes. Irtá meg mindenki mit talál jónak, mit kifogásolhatónak lapunkban. Igazi magyar katolikus munkaközösséget akarunk teremteni. *Olvasóink megértésében és szerető támogatásában bizik az*

Új Élet

kiadóhivatala és szerkesztősége.

Az Új Élet 1) körkérdése: Kérjük olvasóink válaszát:

- 1) mi a véleménye lapunk új kiállításáról és fejlődéséről?
 - 2) mi a véleménye lapunk egyes cikkeiről? Mit tart helyesnek, mit kifogásol?
 - 3) mit kíván a jövőben lapunkban bevezetni, megtárgyalni?
- Minél számosabb választ várunk. Aki feleletet vár, mellékeljen válaszbélyeget.

Az Új Élet szerkesztősége

Košice-Kassa — Mikes Kelemen u. 6.

A pszichológia és pedagógia új útjai

IRTA:
Dr. MÁLNÁSI ÖDÖN

KOŠICE-KASSA. 1934.
Új Élet—Világosság.

AZ ÚJ ÉLET

az ifjú katolicizmus szociális és világnézeti
folyóiratának kiadása.

Copyright by Dr. Málnási Ödön. Eger, 1934.

Új Élet könyvei. 3. sz.

E I Ő S Z Ó.

A szlovenszkói fiatal tanár és tanító nemzedék sorsdöntő időbe jutott. Magatartásával, minden értékes eszmét befogadó értelmével, a szenvedések kohójában minden emberi salaktól megtisztult érzelmeivel és egyedül a legfőbb jóra, az örökkévaló igazságra törekvő akaratával kezébe veheti a szlovenszkói népnek nemcsak jelenét, hanem még inkább jövőjét. A jövő olyan lesz, mint amilyenné neveli a jövőt irányító és betöltő új nemzedéket. Már pedig az új nemzedék a történelemnek teljesen új, a maitól lényegesen eltérő alakú és tartalmú életformájába lép. A történelem szekere is motorizálva van és sohasem száguldott olyan sebesen, mint ma. A társadalom, mintha a gravitáció törvényének engedelmeskedne, gyorsuló sebességgel közeledik a fejlődés új síkjába, mely meggyőződésünk és hitünk szerint a megigazulás és tökéletesbülés síkja lesz.

A történelem utolsó három nemzedéke alatt a szocializmus társadalmi diagnózisa beigazolódtott. A munkást a tőke közönséges rabszolgává tette, megfosztotta személyiségétől. Nem azért fizette, hogy megéljen, hanem hogy tovább akkumulálja az öncélú tőkét. A kapitalizmus az egyének akaratát lelki életéből éppen a leglényegesebb tényezőt: a jó és igaz akarását törölte ki. Ideológiája nemcsak a felebarát feleségét, szolgáját és szolgálóleányát vona vágykörébe, hanem még inkább a felebarát házát, ökrét, mezejét, tőkéjét és minden más tulajdonát. Örök érvényű igazság a nagy szociális pápa axiomája: »Minden gonoszságnak a pénzvágy a gyökere!« Ez a l'art pour l'art pénzvágy a maga erkölcsi nihilizmusával két táborra osztotta a társadalmat: az álláshalmozók, mammutfizetések és nagytőkések ezreire, másik oldalon pedig az éhező munkanélküliek millióira. Akik közöttük még munkájuk éhbéréből tengődhetnek, azoknak családul visszatartott bére a seregek Urához felkiált (Jak. 5. 4.) A technicizálás, motorizálás, rentabilitás, racionalizálás egymásután vonultak fel harci jeszavakként a dolgozók éhenvesztésére. A gépek kivették a dolgozók millióinak szájából a kenyeret és értékötletet alakjában tovább akkumulálták a kapitalizmus bálványát: a Tőkét. A rentabilitás elve alapján a kapitalisták egyik országban a gobonát rothadásig raktározzák, a másikban tengerivel fűtik a mozdonyokat, a harmadikban a kávé t hajórakományként öntik a tengerbe, másdol pedig éhenpusztítják a munkanélkülieket. A kapitalizmus perzselő lelki klímája a korgó gyomrot tette az egyedek első tanácsosává, a flegmatikus és melankólikus népeket és egyedeket is szangvinikussá és kolerikussá tette. És amíg a kapitalizmus százezrevel dobja az utcára a munkanélkülieket, az alatt a Pjetiljetka irányítói a történelem legnagyobb méretű tervgazdaságával dum-pingezik és világválságozzák a haldokló kapitalizmus gazdasági és társadalmi szervezetét.

Ez a kapitalizmus termelte ki magából azt a modern kulturát, melynek oszlopsora alatt egymásután vonul fel a gigerli, dandy, strici, jampec, sofförtipus, boxbajnok, gangster és flapper. Ez a kapitalizmus ölte ki a szép életsikjából az értéket, emelte trónra a ponyvatöltelékét. A zenében a melódia helyett az ösztönös ritmust, a harmónia helyett a patológikus diszharmóniát, a képzőművészetben a stílusanarchiát. Társadalmunk kórtanáról köteteket lehetne írni, de minek borzongassuk azokat, kiknek sötét lelkiismerete fél és retteg minden szociális témától. Minek foglalkozunk azon békaperspektívájú peremberekkel, kiknek tér- és időszemlélete a primitív népek színvonalán áll! Társadalmi illúziójuk ugyis azt sugálja nekik, hogy a kapitalizmus örökkévaló. Minek foglalkozunk azokkal, kik a vallással spanyolfalat játszanak Wertheim szekrényük

előtt! Velük úgysem lehet elhíttetni, hogy a kapitalizmus erkölcsi nihilizmusát alamizsnáskodással nem lehet megszüntetni. Helyettük azon jószándékú, igaz személyiségekhez kell fordulnunk, kik a nagy szociális pápával a munka gyümölcset a munka végezőinek akarják juttatni és akik a tőke zsarnoki egyeduralmát meg akarják szüntetni.

A szlovenszkói katolikus tanár és tanító nemzedéknek fel kell vértéznie magát a pedagógia és a szociológia minden fegyverével. Az Evangélium örök-érvényű szellemével, a felebaráti szeretettel magához kell ölelnie és szoritania a szlovenszkói proletárt és vele együtt érezve, küzdve és bizva, kell a dolgozó társadalom élén belépnie a társadalmi fejlődés új sikkjába.

A Prohászka Kör ezidei munkatervének megvalósítása céljából mindenekelőtt a mai pedagógia problémáit kívánja röviden megvilágítani, hogy a szlovenszkói katolikus tanárok és tanítók a pedagógia szétágazó elvköreiből értékesíthessék mindazt, ami világszemléletünk megvalósításának és beteljesítésének érdekében szükségesnek és hasznosnak látszik. A pedagógia is az élet rohanó áradatávl együtt átalakult és szüntelen átalakulásban van. Fejlődésének figyelemmel kísérése hivatásos gondot igényel. Ezt csak olyan személy végezheti el, aki hivatásánál fogva élete egyik feladatának tekinti. A Prohászka Kör kívánóságára dr. Málnási Ödön pedagógia tanár vállalkozott erre, aki már többszáz tanítót nevelt a nevelésre, állandóan figyelemmel kíséri a pedagógia szüntelen fejlődését, gyakorlati tanítási módszere a külföld figyelmét is felkeltette és nemcsak a pedagógiát vizsgálja, hanem az életet, a társadalmat, annak kórtanát és gyógytanát is. A világháborút megelőző korszak polgári-kapitalista ideológiája lelkében nem verhetett gyökeret, mert hosszas harctéri szolgálata alatt lépett a férfikorba. Az új pedagógus nemzedék ezen képviselőjének fejtegetéseit azon óhajjal ajánlom a szlovenszkói újabb nevelő-nemzedék figyelmébe, hogy a mai pedagógia problémái minden olvasóból minél több elhatározást, akaratot váltsanak ki.

Kassa, 1924 február hó.

RÁDY ELEMÉR
A Prohászka Kör elnöke,
az Új Élet szerkesztője.

A pszichológia és pedagógia új útjai.

Aki a pszichológia és pedagógia újabb irányjaival megismerkedni óhajt, legelőször a régi előítéleteket kell mellőznie. Maradi, minden régihez csökönyszeren ragaszkodó egyéneknek nem ajánlom az új utak keresését, mert önmagunkban a személyiséget csak szüntelen tanulással, minden újabb elv megfigyelésével és a jó állandó akarásával alakíthatjuk ki. Amennyire csak tehettem, igyekeztem minden elfogultság nélkül ismertetni az újabb pszichológiai és pedagógiai törekvéseket, még pedig a lehető legtömörebben, mert munkám terjedelmét szoros korlátok szabják meg. A bibliográfiai jegyzetek is csak a legfontosabb könyveket tartalmazzák és az egyes problémák tanulmányozására csak útbaigazításul szolgálhatnak. Mindamellettt úgy vélem, olvasóim már ezen munkából is eklektizálhatnak maguknak sok olyan elvet, melyet nevelés és tanítás közben haszonnal értékesíthetnek.

Ezen dolgozatot elsősorban tanítóknak szántam, mert még az újabb tanítói nemzedéknek is nagyon hézagosa a pedagógiai képzettsége. Európában csak Anglia, Írország, Dánia, Németország, Norvégia és Esztország fordít kellő gondot a tanítóképzésre. A működő tanárok közül pedig azoknak ajánlhatom dolgozatot, akik nem az utolsó évtizedben végezték egyetemi tanulmányaikat és az újabb pszichológiai törekvéseket nem ismerhették meg.

I. A pszichológia új útjai.

A lélektan történetének tanúsága szerint Aristoteles a tapasztalás figyelemberészesítésével kiemelte a metafizika spekulatív síkjából a lélektant és évszázadokig az ő lélektani rendszere volt elismert. Descartes a tudat nagy jelentőségének felismerésével fejlesztette a lélektant. Locke az érzet megvilágításával gazdagította a pszichológiát. A XIX. században Weber és Fechner a pszichofizikát, ebből pedig Wundt a kísérleti lélektant alapozza meg. Az experimentális pszichológia a lelki tünetmények törvényszerűségét igyekezett leírni és okozati összefüggésüket megmagyarázni. A fiziológia eszközeivel kísérelték meg a lélek sokrétű életét feltárni, de csak részleteredményekhez jutottak. Az emlékezési fajták szétválasztása, felfogási típusok (visuális, akusztikus, motorikus, vegyes) felismerése Wundt lipcsei iskolájának főérdeme. Híveik közül Magyarországon Ranschburg Pál emlékezet-vizsgálatait minden pszichológus hasznosította. Az aktívabb pszichológusok nem is újítási szeszélyből, vagy divatból fordultak el a kísérleti lélektantól, hanem azért, mert a részleteredményekkel nem elégedhettek meg. Már Külpe és würzburgi iskolája állapítja meg, hogy a lelki jelenségek nem tekinthetők az elemi tulajdonságok pusztá összegének, kell minden lelki képletben valami újnak lenni. A kísérleti lélektan mechanikus lélekatomizálása helyébe a lélek egészére tekintő felfogást követelték. Az orvostudományok fejlődésével párhuzamban a totalitást állították a lélektan érdeklődési központjába. A kísérlet háttérbe szorult és a megfigyelésnek jutott a legjelentősebb szerep, vagyis a kvantitatív eredmények mellett a kvalitatív összegzés lett a főcél.

A kísérleti lélektantól az újabb pszichológiai iskolákhoz az átmenetet a pszichotechnika képviseli. Módszereinek egy része még az experimentális pszichológiára emlékeztet, de már sok új elem érvényesül benne. A világháború nagy emberszükséglete Amerikában alapozta meg ezen pszichológiai iskolát, mert a munkaerők leghelyesebb kiválasztására ott volt legkorábban szükség. Kutatási területe az embernek a munkához való viszonya, vagyis azt állapítja meg, hogy ki milyen munkára a legalkalmasabb (munkáskiválasztás, pályaválasztás) és kinek mire van leginkább tehetsége (tehetségvizsgálat). Már Parson bostoni pályaválasztási tanácsadója is foglalkozott ilyenirányú megfigyelésekkel, de csak Münsterberg vizsgálatai alapján kezdődött meg bizonyos életpályákra való alkalmasságnak rendszeres vizsgálása

(mozdonyvezetők, pályőrök, soffőrök, villamoskálauzők, telefonoskisszonyok psichotechnikai vizsgálata). Amerikában, Angliában, Németországban és más államokban is egymásután keletkeztek a psichotechnikai laboratóriumok. Budapesten is a Beszkártrál a kocsi-vezetők felvételi vizsgáján különböző eszközökkel és gépekkel vizsgálják a jelentkezők megfigyelőképeségét, kombinálóképeségét, gyorsaságbecslését és a többit. A Társadalombiztosító Intézet Képeségvizsgáló Állomásán is a szelemi képeségeket és a kézügyességeket közel harmincféle módon vizsgálják meg és azokról, akiknek már van mesterségük, megállapították, hogy közel 40%-uk pályátévesztett ember. A tehetségvizsgálatok során megállapítást nyert, hogy a tehetség soha sem egyetemes, hanem csak az érdeklődés vezérhajlamainak megfelelően speciális. A tehetség kifejlődéséhez nem elég a képeség, hanem szükséges hozzá az akaratérő is. Gyenge akaratú tehetségek nem szoktak érvényesülni. Míg a tehetség és akarat elválaszthatatlanok, addig a jellem nem mindig tartozéka a tehetségnek. A legkülöfélébb nemzetek között végezett tehetségvizsgálatok szerint az egyének 2.5%-a tehetséges, 95%-a normális, 2.5%-a pedig abnormis. A magyarság a történelemben végbement sokszoros keveredése következtében sokkal több tehetséget ad, mint az átlagos nemzetek. Mintegy 90%-a normális, 9%-a gyenge tehetségű és csak 1%-a abnormis. Viszont Magyarország sajátos társadalmi, gazdasági és politikai viszonyai következtében sehol sem vész el annyi tehetség, mint a magyarok között. Legtöbb tehetséges embert adott a társadalomnak Budapest (ahol a keveredés a legteljesebb), aztán a szlovenszkói városok, a Székelyföld és a horvát mágnások. A tehetségeket öt fokozatba szokták sorolni: 1. Feltalálók vagy újítók. 2. Alkalmazó tehetségek. 3. Átlagos tehetségűek (maradandó alkotásuk nincs, ötletzegények, de ezekből kerülnek ki a kellemetlen akarnokok is). 4. Gyenge tehetségűek (munkateljesítő képeségeik bizonytalanok, munkáik hiányosak és hibásak, de némelyikük testileg ügyes). 5. Abnormisok. A csodagyermekéből ritkán válnak csodaemberek, feltalálók, újítók, mert érzékeny idegrendszerük idő előtt felmondja a szolgálatot. Csak a 18-ik életévben állapodik meg az érdeklődési kör és többnyire csak ezen időben van helye a pályaválasztásnak.

A tehetségvizsgálat tesztjei (kísérletei) közül legfontosabbak a következők: Binet intelligencia vizsgálata, mely fokozatosan nehezedő feladatok megoldásában áll. Bourdon tesztje a figyelem vizsgálatára: egy nyomtatott szövegből öt perc alatt át kell húzni bizonyos betűt. Moede-Piorkowsky tesztje: 10 percig szavakat kell írni, amelyekben nincs a, o, m. A felfogás vizsgálatára Ranschburg mnemometere: Fekete korong változó sebességű forgása közben nyílásaiban számok, betűk, alakok, színek jelennek meg, melyekből minél többet kell megjegyezni. Az emlékezet vizsgálatára: Ranschburg szópármódszere: Felolvasok bizonyos szópárokat, pl. irnok-toll, pap-imakönyv, puska-szurony, stb. Bizonyos idő múlva felolvassuk a szópárok első tagját

és megmérjük azon időt, mely alatt a gyermek kimondja a második tagot az első tag említésétől számítva. Kombinációs képesség vizsgálására : Ebbinghaus tesztje : Nyomtatott szövegből kihagyott szavakat mennyi idő alatt pótolja ki helyesen a gyermek ? A gondolkodás vizsgálására Stern tesztje : logikus elbeszélésbe vegyített absurd elemek felfedeztetése. Rossolimo tesztje : abszurdumot tartalmazó kép nézése (pl. hómezőben álló fenyőfán egy almát talál a vándor). A muzikalitás vizsgálására Révész Géza tesztje : egyszerűbb és bonyolultabb melódiák kiütése a zongorán.

A pszichotechnika pályaválasztási és tehetségvizsgálati tevékenysége tehát könnyen mechanizálódik és azt a látszatot kelti, mintha a kísérleti lélektan azonos volna, pedig a pszichotechnika is mint minden újabb lélektani iskola, a lelki élet egyes tüneteit nem öncélúan, hanem a lélek egészének, totalitásának megismerése végett vizsgálja.

Bibl. Főhn Tibor : A pszichotechnikai alkalmasság vizsgálati módszere. 1927. — Fritz Giese : Psychotechnik. 1928. — Éltés Mátyás : A gyermeki intelligencia vizsgálata. 1914. — Erich Hylla : Testprüfungen der Intelligenz. 1927. — Decroly-Buyse : La pratique des tests mentaux. 1928. — Nagy László : A tehetséges gyermek. 1922. — Fábri Károly : Az értelemvizsgálat módszerei. Pécs. 1927. — Folyóiratok : Psychotechnische Zeitschrift. München. Másodhónaponként. — Industrielle Psychotechnik. Berlin. Havonként.

A lélekatomizáló kísérleti lélektan^{*} egyik erős reakciójaként jelentkezik a **strukturpszichológia**. Megalapozója Dilthey Vilmos (1833-1912), aki szerint a lélektani kísérletek csak a testi és lelki élet határproblémáit tudják megfejteni, de a lelki élet nagy összefüggéseit a lelki élet erőinek egységes rendszerét, strukturáját megvilágítatlanul hagyják. A strukturpszichológiának tehát a lelki életet természetes egységeiben kell bemutatni és benne az életvonatkozások, a jelentőség (Bedeutsamkeit) mozzanatai kell, hogy legyenek a vezető szempontok. Dilthey tanítványa, Spranger Ede a strukturpszichológia rendszerezője (szül. 1882-ben, a berlini egyetem tanára). Pszichológiájának középpontja nem a megmagyarázás, hanem a megértés. Megérteni csak azt lehet, aminek értelme van, értelme viszont csak annak van, amit bizonyos értékegésbe tagúl be lehet illeszteni. Az ilyen értékegészt nevezi strukturának. Az ember lényegében értékre törekvő szellemi egység. Az életnek csak akkor van értelme, ha a feletünk uralkodó értékvilágot amennyire csak lehetséges, megvalósítjuk. Az ember lelkisége nem merülhet ki a létfenntartásban, mert a lélek sok olyant keres, amely semmiféle kapcsolatban nincs a létfenntartással. A lelkiség értelme azon értékben található meg, melyek megszerzésére törekszünk. Tehát a lelki életet is csak az értékek relációiból lehet megismerni. Az emberek életformáik alapján hat alaptípusba sorozhatók : elméleti, gazdasági, esztétikai, szociális, hatalmi és vallási típusba. Spranger a neohumanizmustól áthatva, egy új humanisztikus világfelfogást igyekszik kifejleszteni. Meggyőződése szerint korunk ifjúsága szellemileg sokkal intenzívebben és aktívabban él, mint a tör-

ténelem bármely korábbi szakaszában. A hellenizmus az ifjuság mozgalmaiban nem irodalmi tartalmú, hanem az esztétikai testneveléssel kapcsolatos életstílus, amelyből egy új, harmadik humanizmus fog kifejlődni. Hibáztatja az egész közoktatást azért, hogy tevékenységét nem egy magasabb művelődési eszmény irányítja, hanem csak a gyakorlati célszerűség elve, mely csak az iskolatechnikára van tekintettel és csak pedagógiai rendezőpályaudvarokat termel. Szerinte a pedagógiának a megértő lélektan alapjára kell helyezkedni, a pedagógiát mint szellemtudományt kell művelni, értékelméletre és kulturbölcséletre alapított szellemtudománnyá kell tenni.

Nem érdektelen, hogy ennek az iskolának már évtizedekkel ezelőtt volt egy magyar megelőzője, Böhm Károly kolozsvári egyetemi tanár (1846—1911), de »Az ember és Világ« című bölcséleti munkájának sok nagy elve nemzetközi tudományos viszonylatban elkalódott és azokhoz hasonlókat fedeztek fel újra, illetőleg alkottak meg azok, kik ma a szellemtudományi pedagógia apostolaiként szerepelnek.

Bibl. Wilhelm Dilthey: Ideen über eine beschreibende und zergleichende Psychologie. 1894. — Eduard Spranger: Psychologie des Jugendalters. (Magyarul is megjelent 1929-ben.) Lebensformen. 6. Augf. 1927. — Humanismus und Jugendbildung. 1922. — Der gegenwärtige Stand der Geisteswissenschaften und die Schule. 2. Augf. 1925. — Továbbá: Die Erziehung c. havi folyóirata.

* * *

A leíró lélektannal ellentétben a **pszichoanalízis** a lélek dinamikus tényezőit vizsgálja, azért kauzális lélektannak is lehetne nevezni. A lelki folyamatokat elemeire bontja és nemcsak fejlődésüket, de keletkezésüket is megállapítja. Megalapozója Freud Zsigmond bécsi egyetemi tanár (szül. 1856-ban), ezért **freudizmus**-nak is nevezik ezen elméleteket.

Descartes óta minden pszichológus csak a tudatos lelki élettel foglalkozott és ezért sok olyan lelki problémára, mely a tudattal nem volt megmagyarázható, nem tudott kielégítő feleletet adni. Freud kutatásainak sulypontját épen ezen problémákra helyezte. Szerinte a lelki strukturának mintegy felszíne a tudatos lelki élet, a tudatos lelki állapottól lehasadt lelki állapot pedig a **t u d a t t a l a n** lelki állapot (nem tudatalatti, hanem tudattalan, unbewusst, ami megkülönböztethető a Freud előtt is ismeretes öntudatlantól, a bewusstlostól.) Hogy könnyebben megérthessük a tudatos és tudattalan lelki réteg viszonyát, a kettőt materiális hasonlattal a Föld szilárd kérgéhez és a Föld izzón folyó magmájához hasonlíthatjuk. Mint ahogy a Föld szilárd kérgét folyton alakítja, formálja vulkanikus és tektonikus eszközökkel, folyamatokkal a Föld magmája, úgy a tudatos lelki életünket is a tudattalan lelki életünk szüntelenül befolyásolja. És mint ahogy a geológusok tervszerű mélyfúrások útján hozzák felszínre a Föld kérgének mélyebb rétegeiből az oda elrejtőzött energiákat, úgy a pszichoanalízis művelői is a lélek tudattalan alagsor-labirintusából

tervszerűen és rendszeresen tárják fel az oda elrejtőzött, gyakran kórokozó képzeteket. Már Freud előtt is tudták azt, hogy hypnózisban olyan történésekre, emlékcsoportokra is tudunk visszaemlékezni, amelyekről éber állapotban sejtelmünk sem volt, pl. gyermekkori emlékeink. Freud és tanítványai azonban a lelki betegségnek kórokozóit nem hypnózissal, hanem szabad, ötletszerű gondolkodtatással nyomozzák, mert a lelki elernyedésben a logikus gondolkodás helyébe a lélek rejtett mélyéből egyes vágyak feltörnek és megismerhetőkké válnak. A jó gyóntatóhoz hasonlóan csevegés közben (talking-cure: csevegési kúra) a lélekben mintegy kéményseprést végeznek (chimney sweeping). Freudék ezt kathartikus gyógykezelésnek nevezik.

A tudattalanba sülyedt képzetek közül azok, melyek többnyire ellenállás nélkül tudatosúlnak: tudatelőttesek, míg azok, melyek csak analitikus beavatkozás segítségével tudják az ellenállást leküzdeni: tudattalanok. Tudatos vágyaink szándékos mellőzése: lemondás. Csak analitikus beavatkozás útján tudatosítható vágyaink viszont: elfojtás következtében jutottak a tudattalanba. Bizonyos erők, ösztönös vágyak, törekvések egyes képzeteket és képzetcsoportokat elfojtanak, a tudatos lelki világból kiszorítanak. Ezt mindenki tapasztalja, mert egyes képzetek, melyek tudatunkban világosan élnek, onnan hirtelen, hosszú időre eltűnnek és azután ugyanolyan hirtelen, mint régi ismerősök tudatunkban felbukkannak. De leggyakrabban a tudattalantól az elfojtott képzeteknek csak sarjadékai tudnak álöltözetben a tudatba lépni. Ezen pótképződményeknek (Ersatzbildung) objektív megismerése és általuk a tudattalanba elfojtott képzetnek kinyomozása, kiemelése a pszichoanalízis főcélja. Ilyen pótképződményeknek lehet tekinteni bizonyos ötleteket, hirtelen megjelenő élceket, tréfákat, a gyors hangulatváltozásokat, elszólásokat, tévcselekményeket, baleseteket stb., amelyek a tudattalannak ugyanolyan fejleményei, mint pld. a költői ihlet.

Egész tudatelőttes képzetállományunk nem más, mint tudásunk összege. Míg a tudat és előtudat szóképekkel dolgozik, addig a tudattalan tárgyképzetekben, képekben gondolkodik, ezért a tudattalanban időkategória nincs. Mint a fa törzsében az évgyűrűk, úgy a lélekben is a különböző fejlődési állapotok egymásra rétegeződnek. Legbensőbb lélekrétegünk a gyermekkor (infantilis amnesia kora) ősi rétege, amelybe a művelődéshez alkalmazkodás miatt elfojtott, primitív, ösztönös törekvések, titkos vágyak és ezekhez fűződő képzetcsoportok állandóan leszállásban vannak, hogy az értelem páncélját áttörve, érvényesülhessenek. Tudattalan önünk magva az a gyermek lévén, aki voltunk, azért egész életünkben elsősorban azon elfojtott képzetek zavarják és befolyásolják tudatos énjünket, amelyek gyermekkorunkban a tudattalanba fojtódtak.

A tudattalan mélyében van a lelkiismeret szállása, ezért pld. a bűnösségnek analitikus tudatosítása (lélekelemző orvos, gyóntató pap,

vizsgáló bíró, vagy más vallató közeg által) gyakran okoz olyan fiziológiai folyamatokat (elpirulás, elsápadás stb.), melyek tudatos lelki világunktól, illetőleg akarunktól függetlenek. Tehát az ember lelki természeténél fogva is homo ethicus. A tudatnak, mint lelki érzékszervnek egyik síkja a külvilágból származó ingereket veszi fel, másik síkja a belső, én felé nézve, az én-ben lefolyó történéseket fogja fel, részben változatlanul, részben átalakulva. A pszichoanalízis újabban az én lélektanát felkarolva, a karakterológiával is szorosabb kapcsolatba jutott. Eszerint négy féle egyének vannak: 1. Kriminális karakterek, kiknél a hibás vagy hiányos nevelés következtében a morális gátlások hiányzanak. 2. Neurótikus karakterek, kik a tudattalan ösztönerők hatása alatt élve, büntudatuk állandóan neurótikus állapotot idéz elő. 3. A gátolt karaktereket lelkiismeretük túlszigorú egyoldalúsága félnkké, zárkóztatóvá, utópistává tette. 4. A normális karakterűek harmónikus életvezetésűek.

Figyelemre méltó elmélete az álomelmélet. Eszerint a lélek működése az álomban egy ősi rétegben játszódik le. Ezért álmaink bármilyen logikátlanoknak is látszanak, mégis mindig titkos vágyaink kielégítői. Rejtett vágyaink, ha néha szimbolikusan is, álomképeinkben jelennek meg, teljeseznek. Minden álom az előző nap, vagyis az álomnap valamelyik fontos élményéhez fűződik. A felébredés után emlékezetben maradt álomképeket és a hozzájuk fűződött képzeteket, vagyis együttvéve a nyilvánvaló álomtartalmat felhasználhatjuk az álom egészének, vagyis a lappangó álomtartalomnak megismeréséhez. Tehát az álomanalízálás nem más, mint a lappangó álomtartalomnak nyilvánvaló álomtartalommá alakítása. Az alvást mindig álom kíséri, de az álomképek közül kevés, vagy semmi sem marad az emlékezetben. A rövid, érthető, összefüggő álmok többnyire csak a gyermekeknél fordulnak elő és az álomnapban nem teljesedett vágyakat leplezetlenül elégíti ki. A felnőttek állmai többnyire összefüggéstelenek, értelmetlennek, idegenszerűnek és zavarosaknak látszanak, a valóságban azonban a tudattalanba fojtott vágyak elferdített, átalakított, álarcba vagy szimbólumba öltöztetett lényegének teljesítői. Az álomferdítésnek gyakori módja az, hogy az igazi vágy ellenkezője teljeseedik. Gyakran a tudattalanból éppen a lelkiismeret alakítja meg az álmot és az egyént önbüntetésben részesíti. Az ilyen állommal járó félelem, szorongás rendszeren megszakítja vagy megtördeli az álmot. Az álomferdítésben nem ritka az álomsűrítés, vagyis a lappangó álomgondolatoknak a nyilvánvaló álomtartalomba való összepréselése. Így keletkeznek a sphynxszerű álomképek. Álomeltolódás esetében a nyilvánvaló álomtartalomba csak a legszembetűnőbb epizódok kerülnek, míg a fontosabb tényezők a lappangó álomgondolatok között elhomályosodnak. Általában a lappangó álomtartalom tényezői mindig logikus kapcsolatban vannak egymással, de az álomsűrítés, eltolódás és a szimbolizáció a logikai kapcsolatokat a nyilvánvaló álomtartalomban gyak-

ran meglazítják vagy éppen eltüntetik. A freudizmus az álomszimbolizációban nagy jelentőséget tulajdonít a sexuális szimbólumoknak.

Az erosnak Freud különben is a legnagyobb szerepet adta. Elveti a XIX. század természettudományi materializmusát, vagy annak legalább is egyoldalúságát és a pszichofizikai panmaterializmus reakciójaként a lélek és test életfolyamatainak kölcsönhatásait egyenlő tényezőknek tekinti. Vonatkoztatja ezt az ösztönre is, amely szerinte nem tiszta fiziológiai erő, hanem a test és lélek közös és állandó hatótényezője. Minden ember lelkének mélyében rejtőznek az ősi ösztönök, melyek a kultúra és a civilizáció legnagyobb ellenségei. A sexuális ösztönből táplálkozó nemi energia (libido) felébresztője személy vagy tárgy (nemi tárgy) és a nemi cél egyes testrészek (erogén zónák) izgatása által érhető el. A nemi ösztön az életfolyamatba nem váratlanul, egyszerre, a pubertás korában lép fel, hanem már a születés pillanatától kezdve fokozatosan fejlődik, mert az újszülött a nemi ösztön csiráit magával hozza. A gyermeki sexualitás a csecsemőkorban és a 3—5 életévek között a legerősebb, a serdülés korában pedig átalakul. A gyermek nemiösztöne eleinte csak kellemes érzelmeket szolgál, nemi gyönyört keres és független a fajfenntartási törekvésektől, valamint a nemi szervektől is. A gyermek nemi ösztönének kielégítője nem a külvilág valamely tárgya, hanem saját személye (autoerotikus ösztön). Legfiatalabb korban a nemi kielégülés a táplálékfelvétellel kapcsolatos, azért ezen időben erogén zónája a száj (oralis vagy kanibalisztikus stádium). A gyermek mindent fel akar falni, ha nem éhes, akkor is, (cuclizás, majd ujjszopás, ceruzarágás, amely aztán folytatódik a cigarettázásban. Később a szádisztikus stádiumban az erogén zónák közül a végbél jut nagyobb szerephez. Majd a nemi szféra, illetőleg genitális zóna veszi át a vezetést, egyeduralmat (onania). Végül a libido más személyre vagy külvilági tárgyra irányul. A gyermeknek az ellenkező nemű szülő iránti megkülönböztetett vonzalma az Oedipus-szituáció korában jelentkezik. Ez fiugyermeknél a 3—5 életévben általános, de gyakran a másik nemű szülő iránti lelki megtapadás is észlelhető. A felnőttek perverziói a gyermekkorban szoktak keletkezni, pld. a gyermek végbelének a szükségesnél tovább tisztogatása a gyermekből kifejlődő homosexualitásra vezet. A combra kapott ütlegek következménye a későbbi masochizmus.

A nemi ösztön pótkielégülésre, transformálódásra, átszellemítésre, vagyis szublimációra is alkalmas. Nemesebb kielégülési módja a társadalom és kultúra hathatós előmozdítása. Eszerint a tudomány, technika, művészet, irodalom, közgazdaság, társadalom, politika legkiválóbb előmozdítói olyanok szoktak lenni, akik sexualis energiájukat egészen, vagy legalább nagyrésztben szublimálják. A zsenik, Übermenschek nagyrésze a coelibatus alkalmazója. Az emberi és társadalmi haladás végső hajtóereje tehát a libido.

A psichoanalízis hatása alig tekinthető át. Főként a sexualis té-

nyezkönek fokozott figyelemre méltatása következtében széles rétegek vonták érdeklődési körükbe a freudizmust. Az elaggott pszichiátria megtermékenyítésén kívül a mythológiát, ethnográfiát, irodalomtörténetet, művészettörténetet, jogtörténetet, szociológiát egyaránt sok új kutatási szemponttal látta el. Az irodalom művelőinek jelentékeny hányada a pszichoanalízis eszközeivel nagy sikert ért el. Nem nélkülözheti ezen elveket a modern pedagógus sem, mert minden elvében van olyan tényező, melyet a pedagógus haszonnal alkalmazhat a gyermekekre. Sok olyan lelki tünet, melyet a freudizmust nem ismerő pedagógusok a gyermek tudatlanságának, mulasztásának, hanyagságának tulajdonítanak, a modern pedagógus szemében érthetővé válnak. Az elvétések egész csoportja, tulajdonnevek elfelejtése, idegennyelvű szavak, nevek, szófűzések elfelejtése, nyelvbotlások, félrelvasások, félreírások, tévcesekekmenyek, tévedések, gyors hangulatváltozások stb. stb. a pszichoanalízist ismerő pedagógus számára nem »secunda«-okok, hanem olyan tünetek, melyeknek figyelmes vizsgálata a gyermek legrejtettebb lelki rétegét is megvilágítják és egyben a lelki kór megszüntetésére, az igazi lelki orvoslásra is figyelmeztetnek. Erre nézve a kathartikus gyógykezelés kielégítőnek látszik és a jobb jövőben épen a pedagógusok lesznek hivatva átvenni a szerepet az ideggyógyászoktól. A gyermekek álmai iránti érdeklődés útján is közelebb jut a nevelő a gyermek lelkének megismeréséhez. Az autoerotizmus idejében pedig ki lehet a gyermek támasza, ha nem a modern pedagógus? Mindehhez azonban szükség van a gyermek maradéktalan és fenntartás nélküli szeretetének elnyerésére, amelyet a pedagógus csak akkor érhet el, ha ő maga is maradéktalanul és fenntartás nélkül szereti tanítványait.

Bibl. Freud Zsigmond magyar nyelven megjelent főbb munkái: Pszichoanalízis (öt előadás.) — Az álomról. — Három értekezés a szexuális elméletéről. — Totem és tabu. — Bevezetés a pszichoanalízisbe (28 előadás). 1932. A mindennapi élet pszichopathológiája. 1932. A halálöszön és az életöszönök. 1923. Német nyelven: Der Witz und seine Beziehung zum Unbewussten. Der Wahn und die Träume in W. Jensens »Gradiva«. Eine Kindheitserinnerung des Leonardo da Vinci. Massenpsychologie und Ichanalyse. Das Ich und das Es. Hemmung, Symptom und Angst. Die Frage der Laienanalyse. — Kisebb összefoglalások: Nyirő Gyula: Pszichoanalízis. 1931. — Szűts Gyula: A lélekelemzés ismertetése. 1932. — S. Ferenczi: Populäre vorträge über Psychoanalyse. — S. Ferenczi: Bausteine zur Psychoanalyse. — S. Ferenczi: Psychoanalyse der Sexualgewohnheiten. — S. Ferenczi: Versuch einer Genitaltheorie. — S. Ferenczi: Hysterie und Pathoneurosen. — Anna Freud: Einführung in die Psychoanalyse für Pädagogen. Leipzig. 1930. — Alice Bálint: Psychoanalyse des Kinderzimmers (magyarul is. 1932.) — W. Stekel: Üzenet az anyáknak. 1931. — Géza Roheim: Spiegelzauber. — G. Roheim: Mondmythologie und Mondreligion. — Imre Hermann: Psychoanalyse und Logik. — Imre Hermann: Das Ich und das Denken. — Jolan Neufeld: Dostojewski. — Kaplan: Grundzüge des Psychoanalyse. 1929. — Hartmann: Die Grundlagen der Psychoanalyse. 1927. — Oskar Pfister: Die Psychoanalyse im Dienste der Erziehung. 1929. — Stephan Zweig: Die Heilung durch den Geist. 1931. — Folyóiratok: Zeitschrift für Psychoanalytische Pädagogik. Wien. (havi.) — Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse. Wien. (negyedévi.)

A Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesületnek Budapesten rendelőinté-
zete is van (Mészáros utca 12.)

Freud három évtizedig ellenezte a pszichoanalízis rendszerbe foglalását, nem akarta a fejlődéstől elzárni alapelveit. Ezért egy egész sor új iskola szakadt ki a lélekelemzők táborából (Jung, Stekel, Rank, Adler). A merev pansexualizmusnál kezdették ki a freudizmust. Maga Freud is a világháború után elvetette a régi ösztönkategóriákat (önfenntartási ösztön és fajfenntartási ösztön) és két más ösztönt különböztetett meg: életösztönt és halálösztönt. Szerinte az életösztönben egymásba vannak fonódva az önfenntartási és fajfenntartási törekvések. Stekel ezen ösztönelméletet vette revízió alá. Szerinte két ösztön van: hatalomratörekvés és alávetettségre törekvés. Önmagunk iránti szeretetből és a külvilág iránti gyűlöletből alakul ki a hatalomra való törekvés. A külvilág iránti szeretetünk az alárendeltségre törekvésből származik és ennek eredménye a közösség utáni vágyakozás. Ezen elmélethez kapcsolódott az **individually pszichológia** megalapozója Adler Alfred tanár (a bécsi és Columbia-egyetemen felváltva tanít). Szerinte a lelki élet autonóm. Az agyvelő nélkülözhetetlen tényezője a lelki életnek, de a testi ösztönök magukban nem egyedüli okai a lelki életfolyamatoknak. Az emberi lélek megnyilvánulásainak dinamikai tényezői: a hatalomra törekvés és a nyájösztön, vagyis a közösségbe olvadás vágya. A hatalomratörekvés a születés percében kezdődik, mert a csecsemő a születéssel kedvezőtlenebb körülmények közé kerül, mint amilyenben az anyaméhben volt. A külvilágban hatalmasabb erők állanak vele szemben, melyek ösztöneinek kielégítését gyakran megakadályozzák. Az alsóbbrendűség tudatosulásával együtt fejlődik a hatalomra való törekvés vágya. De ezen vágyat többnyire kiegyensúlyozza a másik lelki tudatosság: a nyájösztön. A kulturális tevékenység indítéka az alsóbbrendűség tudata s vele, a hatalmi vágy. Minden lelki tevékenység hatalmi célzatú, de mivel a cél mindig a fantázia terméke, azért sohasem reális, hanem csak fikció. A személyiségi eszmény (vagyis aminőnek saját személyiségünket a jövőben elképzeljük) lelki működésünknek determinálója. A gyermek a felnőttek és saját maga közötti különbség eldöntése céljából a felnőttek közül valakit a felsőbbrendűség minden sajátosságával eszményít, önmagának eszményképévé tesz. A személyiségi eszmény megvalósításában a gyermek nem ismer megalkuvást, kiegyezést. De az értelem fejlődésével együtt a felnőttek hibáit fokozatosan megismeri, ennek következtében a személyiségi eszmény megvalósítását mindinkább lehetetlenné látja, megalkuszik, kiegyezik az étellel. Ez a megalkuvás, kiegyezés teszi alkalmazkodóképessé. Azonban a személyiségi eszmény többnyire nem foszlik szét, elemei továbbra is a cselekvések indítékai. Adler szerint az egészséges ember alá tudja magát vetni a nyájösztönnek és bár nem ismeri magát kisebb értékűnek a többi embernél, még sem törekszik a többi ember fölé. A neurótikus egyének-

ben vagy a hatalmi vágy, vagy az alsóbbrendűség tudata dominál, ezért antiszociális, vagy legalább aszociális. A neurózis oka többnyire átörökölt szervi betegség, vagy a hibás nevelés, valamint a társadalmi elnyomottság.

Eszerint az alsóbbrendűség tudata (egyeseke a Minderwertigkeitsgefühl fogvatékosságérzésnek is nevezik) és a hatalmi törekvés (Machtstreben) által táplált érvényesülési törekvés (Geltungsstreben) a lelki élet hajtóerői és ezen két erő játéka következtében kiegyensúlyozott, vagyis kompenzált lélek ritkán található, hanem az inkompenzált és túlkompenzált lelkek vannak túlsúlyban. Az ideges gyermekeket a Beratungstelle-k (nevelési tanácsadók) megszabadítják a Minderwertigkeitsgefühl-tól és közösségi érzéssel (Gemeinschaftsgefühl) itatják át. Az individualpszichológusok a gyermek idegességének tüneteit megállapítva (táplálkozási, emésztési zavarok, éjjeli felriadás, féltékenység, dadogás, önfertőzés, hazudozás, arcfintorítás, dacolás stb.) kikutatják az idegesség okait (öröklés, jellembeli és vérmérsékleti okok, környezet, nevelés) és azután önállóságra, bátorságra, munkakedvre és közösségi érzelmre nevelik a gyermekeket. Elvetik a tekintélyre alapozott nevelést, mert ez a gyermekben az alsóbbrendűséget tudatosítja, elvetik a túlgöngéd nevelést is, mert ez önállótlaná teszi és elítélnék minden túlnevelést is, mely a gyermek önbizalmát elrabolja, valamint elítélik a gyermek elhanyagolását is, melynek következménye az elhagyatottság, szárnyaszegetség és bűnözés.

Az individualpszichológia tehát nem azonos a Wundt által ugyanilyenek nevezett egyenesítő pszichológiával, amely a normális egyén lelkének tipikus törvényeit és jelenségeit kutatta. Nem a lelki élet egyes részletjelenségeit vizsgálja, hanem ez az iskola is a lélek egészét, totalitását igyekezik meghatározni egyénenként. Az individualpszichológia hatása ma már vetekedik a freudizmussal, jóllehet csak 1911-ben, Adlernek az ideges jellemről szóló munkájával indult meg a mozgalom. Mivel a freudizmusnál rendszeresebb nevelési elvei a régi és mai iskola sok nevelési elvével ellenkeznek, azért leginkább a művelt szülők körében találta meg táborát. A világháború előtt létesült Bécsben a Nemzetközi Individualpszichológia Egyesület központja, melynek azóta Ausztrián kívül az Amerikai Egyesült Államokban, Angliában, Hollandiában, Németországban, Lettországban, Csehszlovákiában, Magyarországon és Romániában fiókegyesületei alakultak és számos nemzetközi kongresszust tartottak. A Magyar Individualpszichológiai Egyesület 1927-ben alakult meg és újabban a Magyar Szülők Szövetségével jutott munkaközösségbe. Budapesten már négy nevelési tanácsadót létesítettek, melyek Máday István egyetemi m. tanár meg Kulcsár István vezetése alatt működnek. Mivel az összes újabb lélektani iskolák közül az individualpszichológiának leginkább sikerült a pedagógiai kezdeményezést magához ragadni és szélesebb körökbe vinni, azért a modern pedagógusok ezen iskola tanításait is figyelembe kell részesítsék.

Bibl. Kulcsár István : Bevezetés az individuálpszichológiába. 1932. — Wexberg Ervin : Az ideges gyermek. 1930. — Fritz und Ruth Künkel : Die Grundbegriffe der Individualpsychologie und ihre Anwendung in der Erziehung. 3. Aufl. 1931. — Erwin Wexberg : Individualpsychologie. 2. Aufl. 1931. — Alfred Adler : Menschenkenntnis. 4. Aufl. 1931. — Fritz Künkel : Die Arbeit am Charakter. 7. Aufl. 1930. — Adler nagyobb munkái : Praxis und Theorie der Individualpsychologie. 4. Aufl. 1930. — Studie über Minderwertigkeit von Organen. 1937. — Über den nervösen Charakter. 4. Aufl. 1928. — Die Technik der Individualpsychologie. 1930. — Folyóirat : Internationale Zeitschrift für Individualpsychologie. Wien.

*
*
*

Az előbbi lélektani iskolákkal sok tekintetben ellentétes gyökérű a **konstitúciós pszichológia**, mert a lelki élet rúgóit a szervezetben keresi. Ezen lélektani iskola sok olyan adatot gyűjtött és hasonlított össze, melyek azt igazolják, hogy bizonyos jellegű testi struktúrához meghatározott lelki típus tartozik. Mint ahogy néhány évtizeddel ezelőtt Lombroso a koponya alkatából a lelki működésre vont következtetést, úgy a konstitúciós pszichológia a belső szekréciót végző mirigyek termékeinek, a hormonoknak kvantitásából és minőségéből meghatározható lelki eltolódásokra von következtetést. Tehát ezen lélektani iskola szerint a lelki konstitúciót a hormonok determinálják. Egyik legfontosabb endokrin mirigynek, a pajzsmirigynek hiperfunkciója (hormontúlermelése) következtében emelkedik a szív működés, hőmérséklet és meggyorsítja az összes szervek működését. A pajzsmirigy megnagyobbodása folytán a szemgolyó kidülled, az érdeklődés fokozódik, a kedélybetegség állandósul. A Basedow-kór hormontúlermelés következménye. Ugyanez az oka bizonyos emésztési zavaroknak is, mely főleg a szűkségesnél sokkal több táplálkozásban, falánkságban nyilvánul és a régi pszichiatria szerint is kóros elmeállapot tünete. Viszont a pajzsmirigy elégtelen hormonkiválasztása a szervezet hőmérsékletét csökkenti az arcon és nyakon a bőr megduzzad, alatta viznyős folyadékot tárol, amely tünetekhez gyermekeknél még a testi fejlődésben való visszamaradás és kretinizmus járul. Gyakran jelentkezik ez tájbetegségként hegyi lakóknál, valamint olyan helyeken, ahol az ivóvíz jódtartalma csekély. Ugyanis a pajzsmirigy hormonjának 65% jódtartalma van. A jódutánpótlás fogyatékosága a pajzsmirigy hormonkiválasztását csökkenti. Pl. Svájc egyes kantonjaiban és Amerikában, a Nagy Sóstó vidékén az ivóvíz jódszegénysége miatt a hatóságok az iskolásgyermekeket kötelező jódkúrában részesítik. A csodagyermek többnyire azokból kerülnek ki, akiknek pajzsmirigye hormontúlermelő. Az ilyenek jó megfigyelőképességűek, gyors felfogásúak, de felserdülésük után többnyire letörnek, nagyon ingerlékeny, logikátlan embereké válnak. Az agyfüggelék elülső lebenyének hiperfunkciója akromegáliát eredményez : a fejlődés folyamán a gyermek arca és végtagjai aránytalanul fejlődnek, túlnövekednek. Az ilyen góliátoknak némelyikénél az állkapcsok túlságos kifejlődése lehetetlenné teszi a fogaztat használatát. A zsigerek túlfejlettsége következtében az ilyen ember határtalan étvágyú, de rossz emésztő. Az izomerő csekély, az

értelem minimális, a munkakedv pedig hiányzik. Az agyfüggelék ezen lebenyének hiányos hormontermelése viszont törpeséget okoz a fejlődő gyermeknél. A mellékvese bélállományának hormona, az adrenalin a szervezetet a létért való küzdelemben támogatja. Félelem, kétségbeesés, fájdalom esetében nagy az adrenalinkitermelés és így a szervezet nagy ellenállásra, nagy erőfeszítésre alkalmassá válik. Viszont ha hiányos az adrenalinkitermelés, neurasthénia jelentkezik. A hasnyálmirigy hormonjának, az insulinnak hiányossága esetében a cukor nem raktározódik fel a májban, hanem a veséken keresztül eltávozik, minek következtében cukorbetegség jelentkezik. Az is megállapítást nyert, hogy a táplálékok minőségi változtatása insulincsökkenést, illetőleg cukorbetegséget okoz. Pl. az Amerikába kivándorlók közül többnyire azok, akik ott nem a megszokott, jellegzetesen nemzeti konyhán élnek, hanem minden átmenet nélkül az új táplálkozási rendszerhez alkalmazkodnak, néhány évvel később cukorbetegséget kapnak. Mivel az évezredek óta vándorló zsidóság a táplálkozásban is alkalmazkodó, azért a cukorbetegségre elterjedt közöttük, hogy egy magyar orvos már morbus Judaicus-nak nevezte ezen betegséget. Az ivarmirigyek életfolyamata is kihat a lelki életre. A felserdüléskor az ivarmirigyek hormontermelése megindul, magasabb életkorban pedig fokozatosan csökken. Ezen változásoknak nemcsak a nemi életben vannak következményei, hanem legalább is olyan mértékben a lelki életet is átalakítják. A hormonterápia tehát nemcsak a testi életfolyamatokat alakítja, hanem a lelkieket is. A hormonok közül mesterséges úton legelőször az andrenalint sikerült előállítani (1904), de ennek a gyógyászatban való alkalmazása eredménytelennek bizonyult. Egy magyar orvos, Menyhért Vilmos már a világháború előtt hormon-levesekkel kezdett kísérletezni, melyet 1930-ban egy bécsi klinika több sikerrel általánosított. A hormonkémia mellett újabban mirigyátültetésekkel is kísérleteznek. Brown-Sequard tanár egykori kísérletének variálásával a bécsi Steinach tanár (a bécsi élettani intézet igazgatója) főleg a nemi jellegdeformálódás megszüntetésével kapcsolatos kísérleteket végzett eredménnyel, Voronoff orosz tanár Párizsban emberszabású majmok ivarmirigyeinek emberek ivarmirigyei helyébe való átültetésével végez regeneráló műtéteket, Cavazzi bolognai tanár viszont hormoninjekciók alkalmazásával regenerál. Ezen kísérletek a nagyközönség körében azt a téves felfogást általánosították, mintha a nemi élet tettség szerint prolongálható volna, pedig az ilyen úton regenerált egyének »megfiatalodása« rendszerint csak átmeneti volt és a természetbe való beavatkozás reakciójaként az öregedés folyamata meggyorsult. A hormonterápia még nélkülözi a hormonkémia tökéletességét és a mirigyátültetési műtétek megfelelő technikáját. Ettől függetlenül mégis nagy jövője van a hormonkutatásnak, mert általa a konstitúciós pszichológia is tovább fog fejlődni és a lelki életfolyamatok megértéséhez jelentékeny mértékben fog hozzájárulni.

Bibl. Werschner : Vergleichende Psychologie der Geschlechter. Zürich. 1912. — Hirsch : Handbuch der inneren Sekretion, Berlin, 1928. — Bauer : Innere

Sekretion. Berlin. 1927. — Klobusitzky Dénes: Hormonok és hormonhatások (a belsőelválasztású mirigyek és működésük). 1930. — Koller Pius: A hormonok hatása az ember testi és lelki életére. 1931.

A fiziológiai kutatásokra alapított lélektani iskolákkal szemben áll az objektív pszichológia, vagy behaviorizmus, amely szintén az egész egyéniséget vizsgálja, de nem önmegfigyelés, hanem mások megfigyelése útján. Az iskola megalapítója Watson János amerikai egyetemi tanár, aki a behavior (behaviour: viselkedés) alapján igyekezett megállapítani a lelki élet törvényeit. Az egész lelki életet az ingerhatás törvényének variálásával magyarázza. A tudat teljes mellőzésével kizárólag az ember viselkedését és cselekvését vizsgálja. Eszerint minden inger reakciót vált ki. A reakció lehet tanult, vagy tanulatlan reakció. A nem tanult reakciót eredeti inger váltja ki, a tanult reakciót pedig helyettesített vagy kondicionált inger. A kondicionált inger az eredeti ingernek más ingerrel való behelyettesítése, tehát közvetett inger. Minden lelki hatás ingerek terméke. Még a magasabb rendű szellemi funkciók is közvetett ingerekre vezethetők vissza. A behavior az ingerekre következő reakció összessége lévén, az egész lelki életet az inger és a visszahatás kölcsönfolyamata alkotja. Watson szerint az ösztön nem más, mint tanult hatásokon alapuló szokás. Az emlékezés a sajátosan szellemi működésnek nem jelenlevő készsége, hanem kondicionált hatások sorozata, melyben egy hatás ingerül szolgál a következő hatáshoz. Ha tehát valaki nem emlékszik valamire, akkor tulajdonképpen elvesztette a szokását, gyakorlatát. A személyiséget szokásrendszerek alkotják. A figyelem nem más, mint egyik szokásrendszernek uralkodása a többi szokásrendszer felett. A beszéd olyan motorikus szokás, melyben a hangadószervek alakulása újabb hatások ingeréül szolgál. Az ingerhatások összeköttetéséből származó hangok és szavak sorozata a beszédbeli organizáció útján keletkeznek. A gondolkodás a hangos beszédben is szerepelő izommozgások által befolyásolt csendes beszéd. A beszédbeli organizációval kapcsolatban fejlődik ki a végtagoknak (Watson által nevezett) manuális, motorikus organizációja. Freuddal ellentétben a tudatot verbalizálásnak tekinti, a tudattalant pedig a verbalizálás hiányának. Azt azonban elismeri Watson is, hogy az ember lelki világának nagyobbik fele a nem-verbalizáltból áll. Ilyenek a mirigyek és izmok ingerei és reakciói is. Tehát a gondolkodásnál egész testi organizációnk működésben van. A nem tanult reakciók három emocionális reakcióformája a félelem, harag és a vonzalom. Tehát az érzelmek tulajdonképpen emocionális reakciók, melyeknek mechanizmusában legfontosabb tényezők a gyomor és a mirigyek. Az áttöröklésnek semmiféle szerepe nincs, csak a környezet (külső és belső) van hatással a lelki fejlődésre. Ezért a nevelés lehetőségei korlátlanok. Itt kapcsolódik a behaviorizmus a pedagógiához. Rohrbach pittsburgi egyetemi tanár szerint az objektív pszichológia alapján a nevelésnél a következő elveket kell alkalmaznunk: A tanítás tartalmi anyagát tanulási gyakorlatok alak-

jában kell nyújtani a testgyakorlatokhoz hasonlóan. A gondolkodás minőségének fokozása céljából a szókincset finomítani és gazdagítani kell. A fenyegetést teljesen mellőzni kell. A növendék tudása sohasem elégtelen, csak a nevelő eljárása lehet elégtelen. A nevelés teljes sikere érdekében a növendékek számára a legkedvezőbb környezetet kell nyújtunk, hogy a legkedvezőbb reakciók keletkezzenek. A gyermeknek 14 éves korában jól kell ismerni saját szervezetét és annak reakcióit, hogy az önnevelés eredményes lehessen.

Ezekből megállapítható, hogy a behaviorizmus az experimentális pszichológiának egyik reakciója, amely az újabb lélektani kutató-sokhoz hasonlóan mindig az egész egyént vizsgálja, de fogyatékosságra vezető egyoldalúsága, hogy módszerének megfelelően csak a külső relációkat vizsgálja. Mindamellet az elfogulatlan pedagógust jótékonyan figyelmezteti a környezet állandó ellenőrzésére, a tanítás anyagának alapos begyakoroltatására és a legjobb fegyelmező eszköznek: a szeretetnek fontosságára. (NB: a behaviour helyes kiejtése: bihévjer, egész rövid e-vel).

Bibl. John B. Watson : Behaviorism. London. 1930. — Baranyai Erzsébet : A behaviorizmusról. 1931. — A. Owens : The Behavior-problem-boy. 1929.

Az újabb lélektani iskolák nagyrésztben az egyén lelki életét totalitásában, egészében vizsgálják. Ennek az iránynak időben megelőzője, de tárgyilag kiszélesítője Le Bon Gusztáv francia orvos és szociológus (1841—1932), aki az általa megalapozott tömeglélektan utján a tömegek sajátos lelkét teszi vizsgálat tárgyává. Főbb elvei a következők: A tömegben bizonyos adott körülmények között az egyének egymástól eltérő lelki tulajdonságai elmosódnak és átmenetileg egy kollektív lélek formálódik, melyben a személyiség tudata eltűnik és az összes egyedek gondolatai és érzelmei egyazon irányt vesznek. A tömegek mindig a tudattalan uralma alatt vannak. A nagy agy tevékenysége megszűnik és a gerincagy tevékenysége dominál. Az értelem redukálódik, az érzelmek pedig transformálódnak. A transformált érzelmek lehetnek jók vagy rosszak, tehát a tömeg lehet hős vagy büntettes. A tömeg játékszere minden külső ingernek ingerlékeny, változékony, semmit sem gondol meg előre. Teljesen szuggerálható és határtalanul hiszékeny. Az előhívott lelki képeket valószínűnek tekinti. A benne lévő egyének az illúzióknak teljesen alá vannak vetve. Tanuvallomásuknak értéke alig van. Kétségest, bizonytalan nem ismernek, mindig a szélsőségek felé hajlanak, Érzelmeik mindig egyoldalúak és túlzottak. A tömeg erős tekintély előtt szalgalelkű, ösztönszerűen ellensége a haladásnak. Erkölcisége sokkal magasabb vagy sokkal alacsonyabb, mint az őt alkotó egyéneké. Vele szemben az érveknek nincs értéke, csak képekkel, a fantázia erős foglalkoztatásával lehet a tömeget befolyásolni. A politikai és szociális eszméket is csak vallásos alakban tudja befogadni. A hit örök, csak a tartalma változik. A szavaknak és formáknak varázsszerű hatalma van. A szavakban sem a valódi értelem, hanem az általuk előhívott

képek a fontosak. Ezen képek fajok és korok szerint különfélék. Az észnek semmi jelentősége nincs. Csak a tudattalan érzelmek felkeltésével és illuziókkal lehet hatást elérni. A tömegben hitet teremteni és a tömegeket szervezni a legerősebb akaratú és zsarnoki vezetők is csak szüntelen állítás, ismétlés és lelki infekció által tudnak. A népszerű gondolatnak nagy a kapillaritása. A presztizsnek is nagy jelentősége van. Egyes elterjedt hiedelmek kiirathatatlanok. Viszont azon hiedelmek, melyek nem valamely általános hiedelemből származnak, rendkívül változékonyak. A nézetek szüntelen változásának egyik előidézője a sajtó. A tömegek vagy heterogének, vagy homogének. Mivel a tömegek tettei teljesen a tudattalan következményei, azért a tömegek csak a törvény szerint lehetnek bűnösök, lélektanilag nem. A törvénytörési esküdtzékeknek határozatai függetlenek összetételüktől és rábeszéléssel befolyásolhatók. A választó tömegeket is a presztizsszel rendelkező jelölt szavakkal és formákkal teljesen befolyásolhatja. A parlamentekben is lélektani szükség, hogy a presztizsszel rendelkező vezér meggyőződött és korlátolt legyen. A pedagógusok számára közvetlen elveket is nyújt Le Bon. Helyesen állapítja meg, hogy a könyveknek kívülről való betanítása még nem nevelés, hanem ellenkezőleg az ítélő és kezdeményező képesség kiölése. Az ilyen nevelés a társadalom ellenségeivé teszi azokat, kik belőle részesültek. Ez okozza azt is, hogy akik ilyen nevelésben részesültek, teljesen elvesztik kezdeményező képességüket, undort éreznek a kezdeményezőerőt igénylő foglalkozások iránt és minden vágyuk egy államhivatal elnyerése, hol kezdeményezés nélkül is lehet boldogulni, sikert aratni. Az ilyen nevelésben részesült polgárok babonás hittel tekintenek az államhatalomra, de közben folyton gyalázzák a váltakozó kormányokat, saját hibáikat, főleg a kezdeményezés hiányát folyton minisztereikre kenve. A diplomásokat mind az állam kreálja tankönyveivel, de csak kevesnek tudja hasznát venni, a többit szükségképen állásnélkül hagyja. Ez utóbbiak mindennemű forradalomra készek, bárki legyen a vezér és bármi legyen a cél. Az ismeretszerzés, ha nem talál az illető alkalmazást, biztos mód arra, hogy az ember forradalmár legyen. »Bizonyos — monja Le Bon mindezeket 1895-ben! —, hogy ezzel az árral szembeszállni már nagyon késő. Csak a tapasztalat, a népnek e végső tanítómestere lesz hivatva megmutatni tévedésünket. Ez maga elég hatalmas lesz bebizonyítani a mi gyűlölt tankönyveink és siralmas vizsgáink pótlásának szükségességét olyan hivatásos oktatással, mely az ifjúságot a mezőkre, műhelyekbe, a gyarmatokra tudja majd terelni, amit ma mindenáron kerülni igyekszik.« »Itélőképesség, tapasztalat, kezdeményezés, jellem: ez a siker feltétele az életben és ezeket a könyvek nem adják meg. A könyv jó arra, hogy belenézzünk, de teljesen hiábavaló hosszú töredékeket megtartani a fejben belőlük«. A nevelésből, amelyben egy ország fiatalága részesül, megtudhatjuk, hogy milyen lesz az illető ország jövője. A mai ifjúságnak adott nevelés igazolja a legsötétebb sejtelmeket . . . Az iskolák képezik ma az elégedetleneket és anarchistákat!«

Lehetetlen Le Bon figyelmeztetését hívós nyugalommal olvasni, de a tömeglélektanának megjelenése óta eltelt 37 év története egyben Le Bon tömeglélektanát is igazolja. A polgári államok kulturpolitikusai csak magoló gépembereket neveltek az öncélú kapitalizmus profitéségének kielégíthetése céljából és nem vették észre, hogy ez a lélektelen nevelési rendszer egyben szülő anyja mindazon tömegmozgalmaknak, melyek az egész polgári, állami és társadalmi rendet megsemmisítéssel fenyegetik. Le Bon a Taine hatása alatt hirdetett pedagógiai elveit nem szélesítette ki és azoknak alkalmazása még a jövő feladata. Itt elég, ha megjegyezzük, hogy a pedagógus vezetésére bízott tanulók egy-egy iskolai osztálya szintén tömeglélek, amelyet a személyes presztizzsal rendelkező pedagógus az értelem eszközein kívül a tömeglélektan nem egy eszközével helyes célok felé vezethet.

Bibl. Le Bon: *Les lois psychol. de l'évolution des peuples.* 1894. — Le Bon: *Psychologie des foules.* 1895. — (Magyarul két kiadásban is megjelent: A tömegek lélektana). Jászi Viktor: *A kollektív lélek.* 1904. — Farkas Geyza: *Az emberi csoportok lélektana.* 1916. — Leopold Lajos: *A presztizs.* 1912.

* * *

Az előbbieken ismertetett lélektani iskolák az utolsó nemzedék pszichológiai tevékenységének csak legfontosabb irányjai, de ezeken kívül annyi kisebb lélektani iskola van, hogy még nyilvántartásuk is nehéz. A kisebbekből kortünetként érdemes megemlíteni a parapsichológiát, pszichofóniát és az asztropsichodiagnosztikát.

A metapsichológiának is nevezett parapsichológia a gondolatátvitel, gondolatlátás, gondolatolvasás problémáival foglalkozik. A pszichofónia hipnótikus szövegű gramofónlemezek alkalmazásával kívánja a legszélesebb rétegek által is igénybevehető módon a lelki harmóniát biztosítani, a kóros gátlásokat kiküszöbölni. (Radwan). Az asztropsichodiagnosztika (Krafft) pedig a kozmikus erőknek az emberekre gyakorolt hatását kutatja. Eszerint a bolygók szimbolikus hatása különféle. A Vénusz érzelmi egység, a Mars individualizáció, a Jupiter intuitív egység, a Szaturnusz megalvadság, az Uranusz ösztönös hajlam, a Neptunusz misztikai egység. Az extraterresztris tényezőknek az emberre és a társadalomra gyakorolt hatásait mások is kutatták. Amman az évszakok és a Hold változásaival hozza kapcsolatba az epileptikus rohamok megjelenését. Csijevszky a napfoltok hatását járványos betegségekkel (kolera stb.) és társadalmi mozgalmakkal hozza kapcsolatba (forradalom stb.). Bármilyen merész pszichológiai orientációnak is tűnnek fel ezen kutatások, mégis figyelemre méltóak, mert ha az Universum egységét el tudjuk hinni, akkor abban is hihetünk, hogy a pszichológiának Newtonja is lesz, aki a makrokozmoszba látó lélek életének alaptörvényét felismeri és a szétágazó lélektani iskolák elveit közös nevezőre hozza.

Bibl. a pszichológiai tanulmányokhoz:

Összefoglalások: Saupé: *Einführung in die neuere Psychologie.* — Müller-Freienfels: *Die Hauptrichtungen der gegenwärtigen Psychologie.* — Hennig: *Psychologie der Gegenwart.*

Folyóiratok: Magyar Psychológiai Szemle (negyedévi). — Archiv für die Gesamte Psychologie. Leipzig. (havi). — Zeitschrift für Pädagogische Psychologie. Leipzig. (havi). — Psychologische Rundschau. Basel. (havi). — Archives de Psychologie. Genf. (félévi.) — Journal de Psychologie. Paris. (havi.) — The British Journal of Psychology. Cambridge. (negyedévi). — Psychological Bulletin. New-York. (havi).

II. A pedagógia új útjai.

A lélektan újabb iskolái között sokkal egyszerűbb a válaszfalakat észrevenni, mint a pedagógia nagyszámú iskoláit élesen megkülönböztetni. A határproblémák sokasága a legkülönbözőbb pedagógiai iskolákat is összefűzi, éppen ezért teljes határozottsággal nem nyilatkozhatunk pedagógiai iskolákról, hanem csak szétágazó pedagógiai útjásokról. Ha mégis közös nevezőre kívánjuk hozni törekvéseiket, akkor ezt a gyermek felszabadításában találhatjuk meg. A XX. század demokratikus áramlata elöntötte a pedagógia mezejét is és az újabb pedagógusok közös vágya a régi iskolának a demokrácia iskolájává való alakítása. A pedagógia új útjai: az erjedésben levő új társadalmi rend útjai. Akik az emberiség életét igazabbá, jobbá, szebbé kívánják tenni, nagy érdeklődéssel tekintenek az új nemzedék felé, igyekeznek maguknak megnyerni a jövő társadalmának tömegeit és a világszemléleti ellentétek mellett is a demokráciát nevelik az ifjúsággal. A kommunista pionirok, a fascista balillák és avangárdisták különböző utakon járnak, de valamenyien az új társadalmi rend útján menetelnek. Ahol az ifjúságnak nincsenek ilyen átfogó szervezeteik, ott legalább az irányító pedagógusok és kulturpolitikusok szolgálják a társadalom átnevelését. Jelszavaik különfélék, de pedagógiai elveiknek közös gyökere a pedagógia legnagyobb forradalmárából, Rousseau elveiből táplálkozik.

A pedagógiai ujitásokhoz az első lépcsőt a gyermekvédelem intézményesítése szolgáltatta. A XIX. század végén (Magyarországon 1901-ben), egymásután alkotják meg a műveltebb államok a gyermekvédelmi törvényeket, amelyek közvetlenül a családi nevelést kívánták támogatni, de közvetve az állami beavatkozást intézményesítették a családon belül is. A család szerepköre a gyermekvédelemmel tovább szűkült és újabb pedagógiai törekvések felszabadító hatásaként előrelátható, hogy a jövőben csak fajfenntartási szerepe marad meg. A gyermekvédelem beérte a gyermekhalandóság csökkentésével és

a kriminalitás megelőzésével. A gyermekvédelem szószólói bebizonyították, hogy az anya- és csecsemővédelem, a lelenházakra, bölcsődékre fordított közpénzek a leghasznosabb állami befektetések közé tartoznak, mert a felnevelt gyermekek az állam és társadalom számára eleven tőkét, munkáskezeket jelentenek. A világháború előtt a kapitalizmus delelésének idejében a gyermekvédelem a legtöbb államban elég szép eredményeket mutatott fel, még pedig karitatív alapon. Azonban a világháborút követő világválság a kapitalizmust létalapaiban rázta meg és az elkövetkezendő világ, a gyermek helyett az érdekelt vezetők figyelmét a mult megmentésére terelte. A karitatív társadalmi szervezetek elerőtlenedtek, az állam és a törvényhatóságok pedig a gyermekvédelemre a legkevesebbet áldoztak. A karitatív szervezetek összefoglalása Angliában, Franciaországban, Svéd-, Norvég- és Dánországban, valamint Magyarországon is megtörtént (Magyar Gyermekvédelmi Szövetség, 1921-ben három országos szövetségből alkotva), de mindenhol a megalakulás stádiumába rekedtek, egyedül az olasz anya- és gyermekvédelmi törvények (1925, 1926) bizonyultak eredményre vezetőeknek. Hogy a gyermekvédelem terén minő hatalmas feladatok vannak, azt egyes klinikáknak tömeges vizsgálatai sötét adatokkal tárják fel. Pl. a budapesti egyetem gyermekklinikája 1922—1930 között 1230 syphilisz gyermekét kezelte, a debreceni klinikán pedig Neuber Ede tanár vezetése alatt 15 szakorvos 1909 első elemistát biológiai telekkönyvbe lajstromozván (1930), 2%-uknál biztos syphilist, 3%-uknál syphilisgyanút, 24%-uknál tuberkulózist állapított meg, továbbá 31%-ukat tetvesnek találta. Nem érdektelen kiemelni ezen biológiai telekkönyvnek szociális vonatkozásait. A tuberkulotikusok zöme a pályaudvar felőli agyagos, nedvestalajú városrészben és általában a pincelakásban, vagy kislakásban lakó családok gyermekeiből kerül ki. Ha minden nagyobb városról elkészülne a biológiai telekkönyv, akkor szembetűnővé válna az elmulóban levő társadalomnak az elkövetkezendő világ: a gyermek iránti közömbössége. A gyermekvédelem másik munkaterülete: a kriminalitás csökkentése valamivel több eredményt mutathat fel egyes, kiváló bírák agilitása és gyermekszeretete következtében. A kriminalitás csökkentését szolgálják a gyermekmenhelyek, árvaházak, napközi otthonok, inasotthonok is, de az igazi lelki klinika a fiatalkorúak bírósága, ha a bíró nem büntetőhatóságnak tekinti magát, hanem a gyermek megmentőjének. Magyarországon 1914-ben állították fel a fiatalkorúak bíróságai. Kiemelkedő működést fejtett ki Németh Péter törvényszéki tanácselnök és Kármán Elemér, a Kriminálpedagógiai Intézet vezetője. A gyermekvédelem ezen ága virágozta fel a kriminálpedagógiát, amely a kriminológia alapján sok olyan nevelési rendellenességre mutatott rá, amelynek természetes következménye a bűnözés. Mindamelltt a gyermekvédelem gyors visszafejlődése, elsatnyulása csak azt bizonyítja, hogy a mai társadalom a nevelés nagy problémáinak megoldására alig alkalmas, ezért a pedagógiai újításokat más munkaterületeken találjuk meg.

Bibliográfia : Handwörterbuch der Wohlfahrtspflege. 1929. — W. Polligkeit : Bedeutung und Beziehung der öffentlichen und freien Wohlfahrtspflege. 1928. — Csorna Kálmán : A szociális gyermekvédelem rendszere. 1929. — Pettko-Szandtner Aladár : A 25 éves állami gyermekvédelem emlékkönyve. 1927. — Kármán Elemér : A gyermek erkölcsi hibái és erkölcsi betegségei (Kriminálpedagógia). 1922. — Gegus Dániel : Gyermekvédelem és rendőrség. 1927. — Végül a Gyermekvédelem c. havi folyóirat (Budapest).

A kapitalizmus talaján megerősödött szocializmus hatásaként fejlődött ki a szociálpedagógia. Megalapozója Natorp Pál, aki a nevelés és közületek közötti relációk vizsgálatából indul ki. Szerinte a szociológia és pedagógia gyökerükben egyek és szétválaszthatatlanok. Ember emberré csak emberi társaság által lesz. A pedagógia alapjaiban téves, ha nem ismeri el, hogy nevelés közösség nélkül lehetetlen. A tudomány közvagyon. A kultúra hármias irányban fejlődik : logikai, etikai és esztétikai irányban. Ennek alapján három alaptudományt különböztethetünk meg : logikát, etikát és esztétikát. Ezen belül van elmélet és gyakorlat, vagyis megismerés és megvalósítás. Az iskola főfeladata az értelmi nevelés. Ennek útja a három alaptudomány megismertetése és a megvalósításhoz szükséges akarat kifejlesztése. Az így nevelt egyed erényes, vagyis igazságos, bátor és mértékletes. De az erények csak a társadalmi közületekben tudnak kifejlődni. A szociálpedagógiának foglalkozni kell a társadalmi élet alaptörvényeivel a szociológiával is, mert már Platon is bizonyította, hogy az egyéni és társadalmi élet általános törvényei azonosak. A szociálpedagógia akkor fog általánosulni, ha a pedagógusok felismerik, hogy az egyén és társadalom nem ellentétes, egymással ható tényezők, hanem egybetartoznak. Ugyanis társadalom nincs egyedek nélkül és egyén nem lehet meg társadalom nélkül. A szociálpedagógia másik képviselője, Bergemann Pál, aki szerint az izolált egyéni élet contradictio in adjecto. Minden létező csak annyiban létező, amennyiben más létezővel relációban él. Az embernek sincs értéke önmagában. A gyermek lelke a társadalmi lélek egy része, amelynek befolyása alatt fejlődik. Az iskola mutassa be a gyermeknek a világot, amint van, a család pedig tanítsa meg, hogy miként viselkedjen ezen világgal szemben. Tehát az iskola és a család viszonya ugyanaz, mint az elmélet és a gyakorlat viszonya. Az az értelem fejlesztésével ne is kísérelje meg az erkölcs kifejlesztését, mert a képzetek szaporodásával nem fejlődik az erkölcs. Az iskola feladata tehát csak a közösség érdekeit szolgáló tanítás, a családé a nevelés. Natorp ezen pedagógiai elvek miatt Bergemannal minden közösséget megtagadott. Mindamellett a szociálpedagógiai célkitűzéseit az újabb pedagógia jelentékeny mértékben magáévá tette. Németországban nagyon el van terjedve és Magyarországon is az új népiskolai tantervben bizonyos mértékben érvényesül a szociálpedagógia, mert a nemzet egyedeit a tökéletes magyar társadalom kialakítására kívánja nevelni.

Bibl. : Paul Natorp : Sozialpädagogik. 1904, 1925. — Natorp : Sozialidealismus. 1922. — Paul Bergemann : Soziale Pädagogik. 1900. — Siegfried Ka-

werau : Soziologische Pädagogik. 1921. — Karl Weiss : Pädagogische Soziologie. 1928. — Heinrich Bellersen : Die Sozialpädagogik Paul Natorp. 1928.

A XIX. század régi iskolájával szemben lépett fel az új iskola, vagy reformiskola. Az angol Reddie Cecil (megh. 1932.) 1889-ben Abbotsholme-ban (olv. Ebotszholm) New School-t, Új Iskolát alapított, ahol a gyermekek kisebb csoportonként pavillonokban laknak tanáraikkal együtt és a középiskola anyagát közös munkával dolgozzák fel. Mezőgazdasági és ipari munkát is végeznek a csoportok. Naponként 5 órát fordítanak a szellemi munkára, 5 órát a kézimunkára, művészetre és testgyakorlásra, 4 órát fürdésre, étkezésre és pihenésre, 10 órát alváásra. A tanítási órák alatt a növendékek szabadon vitatkoznak. Az iskolai autonómiát a gyermekek a saját soraikból választott kapitányok, stb. által valósítják meg. Általában nemcsak az értelem, hanem ezen kívül az érzelem és akarat egyenlő mértékben való fejlesztésére törekszenek. Reddie a New School-t 1927-ig maga vezette. Ezen 38 év alatt sokan keresték fel tanulmányozás céljából. Köztük volt Lietz Hermann (1868—1919) tanító is, aki egy évi abbotsholmei működése után, 1898-ban Ilsenburgban megalapította az első német új iskolát, (Landererziehunsheim). Reddiének egy másik tanítványa, Demolins Edmond (1852—1907) Franciaországban megalapítja az első École des Roches-t. Ezen keresztül ismerkedett meg az új nevelés legtevékenyebb apostola, Ferriere Adolf (szül. 1879.) Lietzcel és 1902-ben megalapítja a glariseggi első svájci új iskolát, mely után Svájcban még két ilyen reformiskolát létesített. Az általa alapított Új Nevelés Nemzetközi Ligája és sok könyve útján modern pedagógiai elveit a legműveltebb nemzetek között terjeszti. A gyermek spontán teremtő tevékenységét használja fel az egész neveléshez. A tanító csak akkor nevel helyesen, ha a gyermek kézi és szellemi alkotó tevékenységének, érdeklődésének és érzelmeinek felhasználásával az energia legnagyobb teljesítményét eléri. Az erkölcsöt nem a katedráról kell hirdetni, hanem alkalmat kell adni annak felismerésére, alkalmazására és megvalósítására. Ezért a gyermekek ítélkezzenek saját maguk, illetőleg társaik felett és a tanító csak a végrehajtóhatalom képviselője legyen. Követeli a gyermek szellemi életlendületének tiszteletben tartását és Freud nyomán indulva az ösztönöknek kultúrává való sublimálását. Az Új Iskola elveit Decroly Ovide brüsszeli egyetemi tanár is újabb elemekkel gazdagította. 1907-ben alapított iskolájában a gyermeket az életen keresztül az életnek nevelik. Mindenkor a gyermek érdeklődéséből indul ki a tanítás. A 12-ik életévig a fiuk és lányok együtt tanulnak és azután is minimális létszámú osztályok vannak. A gyermekek jól felszerelt műhelyekben vagy a természetben együtt vitatkoznak, terveznek, dolgoznak és adminisztrálnak. Kiválóan sok gondot fordít a globális tanításra. Durkheim szociológiai módszerét alkalmazza a pedagógiában és a tanítás tárgyi magva köré csoportosítja a legkülönbözőbb ismereteket. A reformiskolákkal sok tekintetben vallanak közös pedagógiai célokat a szabadlevegős iskolák. Ezek részben erdei

iskolák, részben az iskola tartozékát képező nyaralóvillák, részben kerti iskolák. Mindháromba nagyrészt még csak az egészségi okokból kitűnő levegőt igénylő gyermekeket utalják be, de már vannak ilyen iskolák normális egészségi állapotú gyermekek számára is, sőt Újzeelandban már nem építenek más iskolát, mint szabadlevegős iskolát. Ezen iskolákban a tanítóknak sajátos medico-pedagógiai ismeretekkel kell rendelkezni, amelyeknek meszerzéséhez legalább két évre van szükség. Legrégibb erdei iskola az Antwerpenhez tartozó Diesterweg iskola. (1894). Legnagyobb a milánói Umberto di Savoia, melyben 2150 gyermek élvezi az élet szépségeit. Legmodernebbek a montevideoi erdei iskolák 2400 gyermek számára. Franciaországban 450, Németországban 200 erdei iskola van. Szociális szempontból Belgium és Uruguay vezet. Mindkét helyen akár a szülő, akár az iskolaorvos kívánsága elég arra, hogy a gyermek azonnal bejusson a neki legmegfelelőbb szabadlevegős iskolába. A rajnai Laachi-tó közelében nagy áldozatok árán (egy tanuló évenként 1700 márkába kerül) minden igényt kielégítő erdei iskolában a német katolicizmusnak nevelnek vezető főfiakat. Magyarországon a svábhelyi szabadlevegős iskolán kívül öt ilyen iskola van. A reformiskolák típusát a budai Családi Iskola (Tigris utca) és az Új Iskola (Bíró utca) képviselik.

Bibl.: Reddie Cecil: Abbotsholme 1889—1899. London. 1900. — Hermann Lietz: Emlöhstobba. Roman oder Wirklichkeit? 1898. — Adolff Ferriere: Trois pionniers de l'Éducation nouvelle. 1928. — Ferriere: La Loi du Progres en biologie et en sociologie. 1915. — Ferriere: L'Ecole active. 1922. — Ferriere: La Partique de l'Ecole active. 1924. — Ferriere: La Liberté de l'Enfant a l'Ecole active. 1928. — Decroly Ovide: La fonction de globalisation et l'enseinement. 1930. — Weszely Ödön: A modern pedagógia útjain. 1909. — Kenyeres Elemér: Az új iskola és pedagógiája. 1928. — Gyulai Aladár: A szabadlevegős, erdei iskolák brüsszeli nemzetközi kongresszusa. 1931. — Komló István: Új utak a modern nevelésben (A laachi katolikus erdei iskola). 1932. — A Jövő útjain c. negyedévi folyóirat. Végül a Ferriere által szerkesztett Pour l'Ére Nouvelle c. folyóirat (havi).

* * *

A gyermek felszabadtítását a leghatározottabban követeli **Montessori Mária** (1870. olasz orvosnő és pedagógus.) Szerint-e a XX. században még mindig van egy felszabadtatlan nép, akit a felnőttek rabszolgaságban tartanak: a gyermek. A felnőttek és a gyermekek állandó harcban vannak egymással. De ez a harc más, mint a többi társadalmi harc, mert a harcban mindig a gyermek a vesztes. A gyermek kénytelen elviselni a felnőtt uralmát, a felnőtt pedig a maga szükségletei szerint akarja megszabni a nevelés körülményeit. Ezért el kell ismerni a gyermek fenségét, fel kell szabadítani a felnőttek uralma alól. A felnőttek kötelessége megadni a gyermek fejlődéséhez szükséges teljes szabadságot és gondoskodni kell mindazon feltételekről, melyek között a fejlődés a legnagyobb tökéletességgel történhet. Ismerje el a felnőtt a gyermek társadalmi jogait, melynek gyökere, hogy a gyermek csak anyagilag függ a felnőttől. Helyezze őt megfelelő környezetbe és biztosítsa számára a teljes mozgási és foglalkozási szabadságot. Nyujtson neki olyan eszközöket és foglalkozási

módokat, melyek legjobban elősegítik fejlődését. A gyermek számára biztosítassék a legtágabb értelemben vett aktivitás. Mindent, ami fejlődésére alkalmas és hasznos, maga végezzen. A gyermek maga alkossa meg képzeteit, maga fejlessze érzékszerveit, maga építse fel tudását, ne a tanító kölcsönözze neki a magáét. A tanító redukálja aktivitását a minimumra és fokozza a gyermek aktivitását a maximumra. Munkáját korlátozza a feltétlenül szükséges és elegendő segítségre. Bátorítsa állandóan a gyermeket, értékelje a munkáját, figyelje tevékenységét, hallgassa és teljesítse kérését, adja meg a feltétlenül szükséges utbaigizitást, erősítse bizalmát. A tanító legyen a gyermeknek szellemi értelemben vett szolgálója. A gyermek környezete legyen nevelő-környezet. A Montessori iskolákban a tanterem barátságos gyermekszobához hasonlít, melyben a gyermek szabadon huzgálja asztalkáját, székét és változtatja helyét. Nincs első és utolsó hely. Minden tanteremhez előszoba, mosdó, szerszámkamra, mellékhelyiség tartozik. Mellette egy kis kert, melybe a gyermekek bármikor kimehetnek sétálni, olvasni, dolgozni, játszani. Ott nézi a kalitkában levő csirkéket, nyulakat, galambokat stb. A kertben maguk öntözik a virágokat, mint ahogy a tanteremben is maguk gondozzák a virágokat, mindnenki maga törölgeti a saját asztalkáját és székét. A fegyelem alapja nem a mozdulatlanág, hanem a lélek fegyelmezettsége. Minden mozgást megengedett, amely célszerű és a fejlődést elősegíti. A Montessori-iskolákban a gyermekek nem élnek vissza a szabadsággal. Nincs rendetlenkedés, felesleges jövés-menés. Mindenkinek meg van a maga dolga. Szinte öreges komolysággal megy a munka. A kötelességteljesítés rúgója nem a jutalom, vagy büntetés, hanem a gyermek érdeklődéséből fakadó, spontán munkálkodási vágy. A Montessori-féle casa dei bambini-k majdnem minden államban ismeretesek. 1907-ben állították fel az első Montessori-iskolát és azóta a föld minden táján legalább ötvenezerre szaporodott az ilyen iskolák száma. Egyedül Angliában 10.000 Montessori-iskola van. Hollandiának majdnem minden városa épített ilyen iskolát és a Montessori-módszer számára három tanítóképzőt létesítettek. Németországban az altonai, eseni és düsseldorfi iskolák mintaszerűek. Ausztriában, Hochgreitzben 1000 méter magasságban, fenyves erdőben van internátusos Montessori-iskola. Az Északamerikai Egyesült Államok valamennyi államában sok Montessori-iskola van. Argentínában, Kanadában és Uruguayban az összes ovodák ilyenek. Ausztráliában már 1912-ben törvényt hoztak az iskoláknak Montessori módszere szerinti átszervezésére. Indiában olasz és angol szerzetesek a bennszülött pedagógusokkal vetélkednek a Montessori-elvek terjesztése körül és Gandi egyik legkiválóbb tisztelője a gyermekek felszabadítását hirdető Montessorinak. Olaszországban több mint 300 iskola szolgálja ezen nevelési rendszert és az 1928-ban felállított Montessori-tanítóképzőt maga az iskola mestere irányítja. Budapesten Burchard-Bélaváry Erzsébet óvodája alkalmazza a legtöbb sikerrel ezen módszert. Montessori maga is a legtöbb államban, főleg Ang-

liában és Amerikában sok tanfolyamot tartott és 1929-től kezdve Rómában nemzetközi kongresszusokat is vezet elveink terjesztése érdekében.

Bibli. : Montessori : Il Metodo della Pedagogia Scientifica. 1909. (azóta három kiadása jelent meg). L Autoeducazione nelle scuole elementari. 1916. Il Manuale di pedagogia scientifica. 1921. (Magyarul megj. 1930-ban B. Béla-váry Erzsébet fordításában). — Ezek majdnem minden művelt nyelvre le vannak fordítva. — P. Mario Barbera S. J. : Le Case dei bambini e il metodo Montessori. 1927. — P. Josef Schröteler S. J. : Die Montessori-Methode und die deutschen Katholiken. 1929. — Julius Eisenstädter : Montessori-System und proletarische Erziehung. 1923. — Bardócz Pál : Montessori Mária nevelési rendszere és módszere. 1924. — Kiss József : Montessori Mária nevelési rendszere. 1930. — Végül a L Idea Montessori c. folyóirat (havi, Milánó) és a Montessori c. folyóirat (havi, Róma).

* * *

Az előbbieken elsorolt pedagógiai újításoknál is szélesebb hullámokat vert fel a munkaiskola pedagógiája. A sokévszázados tanulóiskolával szemben az önállóan gondolkodó pedagógusok mind több vádat emeltek. A tanulóiskola a tananyag kiválasztásában csak az értelemnelésre volt tekintettel, módszere pedig csak a tanulók passzív befogadóképességével számolt. Nagyobb részben értéktelen adathalmazával brutálisan megtörte a tanulók értelmét, megterhelte emlékezetét. Ezen emlékezetkultúra mégis állandó csőddel küzdött, mert a túlterhelt tanuló a sok fölösleges ismerettel együtt hamarosan elfelejtette azt a kevés jót is, amelynek az életben hasznát vehette volna. Azonkívül a tanuló-iskola a sablonos magyarázatoknak visszaverklizetésével és a könyvek betűinek lélektelen bemagoltatásával, szajkóztatásával kiölte az ifju lelkéből a teremtő géniuszt, a megfigyelő, ítélő és gondolkodóképességet, elhamvasztotta az érzelmek üdeségét és merev, logikátlan tekintélyényszerével útjába állott az akarat kifejlődésének és a jellem kialakulásának. Ezek következményeként a tanulóiskolából kikerült egyének kritikátlan, békaperspektívájú, az élet nagy problémái iránt közömbös, akaratnélküli stréberek, önállóságnélküli napraforgók lettek, akikből legjobb esetben az élet küzdelme fejlesztette ki azon jó tulajdonságokat, melyeket a tanulóiskola majdnem a csirájg elfojtott. A tanulóiskola ezen fogyatékoságainak megállapítása után Rein Vilmos jénai egyetemi tanár (1847—1929) a nevelőiskola pedagógiai elveit igyekezett megalapozni és megvalósítani. Az egységes erkölcsi világkép kialakítására a közművelődés alépitményévé a nevelőiskolát teszi, amelyet kiegészít a hivatásra előkészítő szakiskola. Rein elveiből legtöbbet Lietz Hermann valósított meg a Landerziehungsheim-ekben. Még mielőtt a nevelőiskola szélesebb körben megerősídhett volna, a társadalom életének szükségletei újabb igényeket támasztottak az iskolával szemben. A kapitalizmus gyorsütemű kibontakozása a legfejlődőbb ipari államokban az ipari többtermelés mellett a minőségi termelést is fontos tényezővé tette. Az ipari világkiállításokon a gazdasági élet irányítói meggyőződtek arról, hogy a versenyben csak a minőségileg is kifogástalan áru talál piacot. Ezért a pedagógu-

sok számára mintegy jelszóként adták ki a kézügyességre nevelést, hogy az alsóbbfokú iskolákból kikerülő polgárok az ipari eszközök használatához szükséges készséget a gyárakba, műhelyekbe magukkal hozhassák. A pedagógia ez alkalommal is kielégítette a gazdasági igényeket. Francois Rabelais, Michel de Montaigne, Comenius, Erhard Weigel, Petty, Francke Ágost, Rousseau, Basedow, Fellenberg, Heusinger Gottlieb, Pestalozzi, Fröbel időelőtti munkaoktatási elvei újból felszínre kerültek, hogy együttesen érvényesüljenek. A kézügyességreneveléshez más tényező is járult hozzá. Finnország és azután Svédország, mindkettő túlnyomóan erdőkkel borított területű lévén, a faipar hirtelen fellendülése következtében 1866-ban és az azt követő években először honosította meg a kézimunkát, még pedig túlnyomóan a famunkát. A finn Uno Cygnaeus kezdeményezése Franciaországban is követésre talált. Az 1882-i iskolatörvény a kézimunkát az elemi iskolában önálló tantárggyá teszi számtani és rajzolási tervezetekre alapítva a gyakorlati munkát. Németország gazdasági életének irányítói most még inkább szükségét érezték a kézügyességre nevelés meghonosításának, mert már az 1863-i párisi kiállításon is meggyőződtek arról, hogy a francia műipari termékek minőségileg sokkal kiválóbbak, jóllehet más-különbben a német iskolapolitika a francia fölött állott. Emiatt 1866-ban megalakították a Deutscher Verein für Knabenhandarbeit-et, mely a lipcsei slöjd-szeminárium útján rövid idő alatt meghonosította a népiskolákban a kézimunkát. Ausztriában Schwab Erasmus kezdeményezése folytán 1893-ban, Angliában 1902-ben, Magyarországon 1905-ben honosodik meg a kézimunka. Amerikában a népiskolákra épített technikai középiskolákban pedig a műhelymunkát tették az egész oktatás tengelyévé, mely meggyorsította az amerikai kultúrának technicizálódását. A nevelőiskola elveinek részleges érvényesülése mellett így indult fejlődésnek a munkaiskola pedagógiája a kézügyességre nevelés útján. Az új pedagógiai irány továbbfejlesztése két kiváló pedagógus érdeme: Dewey és Kerschensteiner. Dewey John (olv. Djuj) a Columbia egyetem tanára (szül. 1859) a demokratikus és szociális szükségletek alapján építi ki a pedagógia rendszerét és a tanítás középpontjába a gyermeket állítva, az oktatás egész rendszerét a kézimunka köré csoportosítja. Szerinte az iskolai nevelés kérdéseit csak a társadalom érdekei szerint szabad mérlegelni. A társadalom átalakulásával együtt alakul át a nevelés is. Az ifjúságot az igazi élet síkjában kell nevelni. A kézimunka nemcsak a cselekvési vágy kielégítését és gyakorlatiaságra nevelést jelent, hanem még inkább a társadalmi szükségletekhez alkalmazkodást is. Az iskolának a cselekvő közösség előkészítőjévé kell alakulni. A közös alkotás erősíti a szociális érzelmeket. A régi iskola csak receptív, önös hajlamú egyéneket nevelt. A tudományt önmagáért nem lehet és nem szabad tanítani. Amíg a pedagógusok a művelt egyéniségek fejlesztésében látják az iskola célját, addig az iskolába járók a hasznot nem látják, nem találják meg, mert az iskola nem az életre nevel. A társadalmi érdekeken kívül ki kell elégíteni az ifjúság egyéni érdekeit is. Az iskola rideg termeiben, ahol a növendékek ide-

gen akarattól függve, meghatározott mennyiségű tudásanyagot előre szabályozott ütemben tanulnak, az ifjuság az utolsó. A tanítás anyagán van a súlypont és az ifjuság pusztán hallgatásra van kárhóztatva. Ehelyett tanítsuk az életet az élet útján és vele kapcsolatban. A nevelő munkához mindig a gyermek cselekvő hajlamából induljunk ki. Dewey elvei nagy mértékben járultak hozzá a munkaiskola pedagógiájának rendszeréhez, azonkívül nem érdektelen megemlíteni, hogy a közel-múltban Törökország és Kína kulturpolitikusi a Dewey tanácsai alapján reformálták közoktatásukat. Európában a munkaiskola elveinek legkiválóbb rendszerezője Kerscheneister György (1854—1932) München város kulturtanácsnoka és egyetemi tanár. Szerinte az állam a társadalom gondozó szerve. Az alkotmány demokratikus kiterjesztése folytán az állampolgár felelősségteljes tényezője az államnak. Viszont az államnak az az érdeke, hogy tagjait józanul gondolkodó polgárokká nevelje, akik felelőségük tudatában vannak. A feladat megoldása céljából minden állampolgárt az elérhető legnagyobb fokú személyi kiválóságra kell emelni. A népiskola első célja a hivatásbeli kiválóság és munkaszeretet kialakítása, második célja az egyén és társadalom érdekösszefüggéseinek felismertetése. Az állampolgári nevelésnek eszköze a munkaiskola. Itt a szellemi, erkölcsi és kézi ügyességekre kell nevelni harmónikusan. A tudásanyag minimumával a készségek, képességek a munkaöröm maximumát az állampolgári érzelmek szolgálatában fel kell oldani. A tanítás módszere és menete csak arra való, hogy a művelődési anyagból kiadja a benne rejlő képzési értékeket. Mivel már a népiskolát is a folyton szaporodó tananyag elnyomta és a csekély eredményt a túlterhelés és egyoldalúság okozta, azért a népiskolai tananyagot a minimumra kell korlátozni, hogy ezáltal a gyermek energiája a maximumig juthasson. Az ideális emberhez az út a használható emberen keresztül vezet. Mivel az emberi közületek túlnyomó többsége mindenkor testi munkát végez, azért az ellemi iskolában nem könyvtudásra, hanem tapasztalati tudásra kell nevelni. A mai iskola a sorba állított padokkal a gyermeket mozgásában korlátozza és minden eszközzel hallgatásra neveli. A szajkóztató könyvviskolát munkaiskolává kell alakítani. Ne az osztály, hanem a munkaterem legyen a gyermeki szellem központi műhelye. A munkaiskolában a munkaoktatás nemcsak tantárgy, hanem didaktikai elv is, de azért az öntevékeny, alkotó szellemi munkán van a súlypont. A gyermeket szoktassuk sokoldalú és alapos megfigyelésre, önkénytelen rajzolásra, alkotó törekvéseinek önrésztesítésére. Az iskolában ne azt nézzük, hogy mit tanítottak, hanem azt, hogy miként tanítottak. Végül az ifjuságot, mihelyt csak lehetséges, vezessük rá hivatása feladatainak belátására. A nevelés nehéz munkáját csak olyan tanító tudja jól végezni, aki a tanítói hivatás örömteljes tudatától át van hatva, a tanulók és a tantárgyak iránt érzékkel rendelkezik és van osztályvezető képessége. Ilyen tanítókat csak élet- és munkaközösségű tanítóképző-intézetekben lehet nevelni. Kerscheneister müncheni munkaiskolája nyomán Bajorországban, majd

Németorsz. valamennyi ipari központjában egymásután alakultak munkaiskolák, Ausztriában pedig 1926 óta elveit a népoktatásban érvényesítik is. A manuális tevékenység különösen a természettan, vegytan, természetrajz, gazdaságtan és háztartástan tanítása keretében kiválóan érvényesíthetőnek bizonyult. A munkaiskola egyik változata a **cselekvő oktatás** fogalmával jelölhető. Scherer a worms-i iskola tantervében feladta a kézimunka önállóságát, mellőzi a műhelyoktatást és helyette a testi és szellemi munkálkodás közötti kapcsolatot állandósítja az állandó aktivitásnak, a cselekvő oktatásnak bevezetésével. Főleg a gyermekkeretekben talál jó alkalmat a cselekedtető oktatásra. Denzer a technikai műhelyoktatást is a munkaiskola szellemében végzi és a növekedet mindig olyan feladat elé állítja, amelyet saját erejéből kell megoldani. Gaudig fejleszti a munkaiskolát a fejlődés eddig elért legmagasabb szintjére a tanuló öntevékeny ismeretszerzése és öntevékeny iskolai élete által. Vezérelve: mindig és mindenhol a tanuló öntevékenységből fakadó szellemi munkára és ahol csak lehetséges, a kéz tevékenységére építjük az oktatást. Ez az **öntevékenységi iskolája**. A munkaiskola valamennyi változata olyan igényeket támasztott a tanítóval szemben, amelyek csak abban az esetben valósíthatók meg, ha a tanítót a tantervi utasítások és más hivatalos rendelkezések kötöttségei, korlátai alól felszabadítjuk, mert önálló tanítói személyiségre van szükség. Ezen igény járul hozzá a **személyiség pedagógiájának** kifejlődéséhez. A személyiség pedagógusai Linde Ernővel együtt követelik, hogy az oktatás kulcsa a tanító személyisége legyen. Amire az oktatásnak szüksége van, azt előre megállapított módszerek sablonos eljárásával nem lehet elérni, hanem csak alkotó képességű és művészfantáziájú tanítóval. Nem a módszer a fontos, hanem a tanító személyisége. A tanítás központja nem az értelem, hanem az érzelem és akarat. Az ismeretet a tanulónak cselekvésében kell feloldani, vagyis az oktatáshoz kell kapcsolódnia a tanuló munkájának. De a gyermek alkotó erőinek kifejllesztésére csak olyan tanító alkalmas, aki maga is az alkotó erők kiapadhatatlan forrása és tanítóművészetének hevületével a legszárazabb anyagot is vonzóvá, átélhetővé tudja tenni. A tanmenet órarend, módszeres utasítás a tanító személyes szabadságának akadályai, aki ezekhez igazodik, az legjobb esetben csak módszerzsonglőr lehet. A magyar pedagógusok közül előbb Schneller István kolozsvári egyetemi tanár, majd utódja, Imre Sándor (sz. 1877.) fejleszti tovább a személyiség pedagógiáját. Imre legfőbb pedagógiai feladatnak a nevelők (szülők, tanítók) nevelését tekinti, mert személyiségeket csak azok nevelhetnek, akik maguk is szociálissá vált egyéniségek, törekszenek megvalósítani önmagukat, betölteni megtalált helyüket, törekszenek szolgálni a felismert eszményt.

Az újabb pedagógiai törekvések egymásrahatásaként jelentkeznek a **módszerjavító törekvések**. Valamennyi, a tanulók érdeklődésére helyezi súlypontját és a tanító rátermettségétől teszi függővé az eredményt. Nagyrésztük Amerikából indult ki.

A módszerjavító törekvések közül legkorábban terjedt el a **Project Method**. Dewey John és Kilpatrik Vilmos (tanárok a Columbia egyetemen) az uttörői ezen módszernek. Szerintük a tanulók a tanulás-ban célt kell, hogy megvalósítsanak, még pedig a saját céljukat. Ha a tanító a tanítás kezdetén kitűzi a tanulás célját, ezzel még nem lesz a tanuló céljává a tanító célja. A tanítás csak akkor vezet sikerre, ha a tanulóknak és tanítónak közös a célja, vagy legalább is harmonizál. Ezt biztosítja, ha a céltudatos tevékenységeket, terveket, vagyis a project-eket a tanító ügyes érdeklődéskeltése nyomán maguk a tanulók sugalmazzák és a tanító csak választ közülük. A project mindig a mindennapi életből van véve és annak a megvalósítása által a tanuló átéli az élet egyik folyamatát, közben pedig új ismeretre tesz szert és erősödik a céltudatos cselekvésben. A project köré csoportosúlnak a vonatkozásba hozható összes ismeretek. A tanító a tanulók célmegvalósító tevékenységében a növendékek tanácsosa, támogató barátja. Természetesen a Project Method nem ismer óratervet és a tanító legfőbb gondja az, hogy a tanulók érdeklődési körének megfelelő irányítása útján a tanulmányi időben a tananyag minimumát elvégezzék, illetőleg átéljék. A Project Method Amerikából Németországba és Oroszországba jutott el legkorábban. A német pedagógusok a koncentráció elvét bővítették ilyen értelemben, a szovjet közoktatásának irányítói pedig komplex-methodusnak nevezik és alkalmazzatják.

Az amerikai Dalton városban Parkhurst M. Helen a **Dalton-Plan** megvalósítója. A Dalton-iskolában minden tárgynak külön tanterme van, valamennyi tökéletesen fel van szerelve és mindegyikben a megfelelő tárgy tanítója várja azokat a tanulókat, kik önként a tárgy iránt érdeklődnek. A tanító az önként választott feladatok megoldásában, a különféle kutatásokban tanácsaival, az eszközök és könyvek összeválogatásával támogatja a tanulókat. Délután kiegészítő elméleti tanítás és szóbeli összefoglalás történik. A hónapokra és hetekre osztott munkautasítás szabályozza a megoldandó feladatokat és grafikus táblázatokon ellenőrzik a munka menetét. A Dalton Plan Amerikából Angliában és Oroszországban terjedt el.

A Michigan állambeli Detroitban 1920 óta **Platoon-Plan** van bevezetve. A tanítók szintén specialisták. A tanulók naponként félórát a közös auditoriumban töltenek, ahol közös ügyeiket megvitatják. Az elemi ismeretek tanítása külön termekben történik (home rooms), a speciális tevékenységek tanítása (special rooms), pedig más-más helyiségben (földrajz-, történelem-, műhely-, rajz-, irodalom-, zene-terem, tornacsarnok, könyvtár és aula). A tanulók két csoportban, szünet nélkül, naponként kétszer váltogatják a tantermeiket, illetőleg a tantárgyakat. Itt is az öntevékenységre nevelik a növendékeket és amellet a racionalizáltság következtében mintegy 33%-kal több tanulót tudnak foglalkoztatni, mint az ugyanilyen számú tanerővel rendelkező régi iskolák.

Az Illions állambeli Winnetka város iskoláiban a **Winnetka-Plan**

van bevezetve. A tananyagnak a legszükségesebb ügyességekre és ismeretekre vonatkozó részét minden tanuló szabályosan elsajátítja. Új egységre csak akkor térnek, ha a tananyag megfelelő részét elvégezték. Előre megállapított célokat kell elérni, nyomtatott vizsgakérdésekre és feladatokra kell megoldást találni. A tananyag feldolgozását grafikusan jelzik és a szülőket hathetenként értesítik. A tananyagnak másik része a tanuló részéről már speciális érdeklődést, tehetséget igényel (gyülekezés, kézimunka, irodalom, vitatkozás, művészet, zene, sport). Ezekben nincsenek előre megállapított célok és feladatok, mindenki szabadon érvényesíti alkotóképességét és szabadon edzi társadalmi érzelmeit azon határig, ameddig tehetsége megengedi.

Brien Harris a Howard-Plan keretében valamennyi tantárgyat koncentrikusan 10 fokozati körre bontott. A tanulmányi idő második harmadában az alkotóképesség kifejlesztése, a harmadik harmadban az elmélyített ismeretszerzés és vizsgamunka a cél. Normális viszonyok között a tanulmányi időnek egyharmadát meg lehet takarítani és így a tehetségesebbek, meg szorgalmasabbak korábban lépnek az életfoglalkozás útjára. Mig a Platon-Plan az iskolát racionizálja, addig a Howard-Plan a tanulmányi időt racionizálja az életrevalóbbak számára.

Bibliográfia: Wilhelm Rein: Pädagogik in systematischer Darstellung. I-III. 1906. — John Dewey: The School and Society. 1907; Democracy and education. 1916. (Utóbbi 1930-ban németül, előbbi 1912-ben magyarul is megjelent). — Georg Kerschensteiner: Staatsbürgerliche Erziehung der deutschen Jugend (I. kiad. 1905, 7. kiad. 1921); Die Arbeitsschule. 1911; Begriff der Arbeitsschule. 5. kiad. 1922; Theorie der Bildung. 1926; Die Seele des Erziehers und das Problems der Lehrerbildung. 1927. — Cser János: Kerschensteiner György. 1931, 1932. — H. Scherer: Der Werkunterricht nach seiner soziologischen und psychologisch-pädagogischen Begründung. 1902. — Denzer H.: Theorie und Praxis des Werkunterrichts der Unter- und Mittelstufe. 1909. — Láng Mihály: A munkaszerepére való nevelés módja. 1900. — H. Gaudig: Die Schule im Dienste der werdenen Persönlichkeit. 1917; Freie geistige Arbeit in Theorie und Praxis. 1921; Die Idee der Persönlichkeit und ihre Bedeutung für die Pädagogik. 1923. — A. Wolff: Das Prinzip der Selbsttätigkeit in der modernen Pädagogik. 1922. — Th. Fritsch: Grundgedanken der Arbeitsschule. 1923. — Jávör Albert: A nemzeti munkaiskola gondolata. 1928. (Megjelent Szenes Adolf ált. szerk. Az élet iskolája c. gyűjt. munkában. 1928). — Ludwig Klarmann: Auf dem Wege zur Arbeitsschule. 1924. — Henze-Meyer: Führer in die Arbeitsschule. 1922-től (hatalmas, gyűjteményes sorozat). — Molnár József: A munkaiskola pedagógiája (kiadta Málnási Ödön) 1932. — Joszt Ferenc: A munkaiskola tanításmódja. 1932. — A Die Arbeitsschule c. folyóirat. Leipzig (havi). — Ernst Linde: Persönlichkeitspädagogik. (5. kiad.) 1922. — F. Gansberg: Demokratische Pädagogik. 1914. — Schneller István: Pedagógiát dolgozatok. I-III. 1900—1910. — Imre Sándor: Nemzetnevelés. 1912; A nevelés sorsa és a szocializmus. 1920; Neveléstan. 1929; A személyiség kérdése. 1926. — Keryeres Elemér: Az új iskola és pedagógiája. 1928. — Wészely Ödön: Legújabb áramlatok a neveléstudomány terén. 1931.

* * *

Rousseau hatása a legkövetkezetesebben a forradalmi pedagógusoknál érvényesül. Nemcsak a nevelésben, hanem az egész életstílusban a természethez való visszatérést hirdetik. Ezért nevelési elveik már a pedagógiai naturalizmus jellegét viselik. A forradalmi pedagógiá-

nak első kiválóbb képviselője Ellen Key, aki a »Gyermek századában« sulyos vádakot emel a polgári társadalom iskolái ellen. Szerinte az iskolában mindennap gyilkosságok történnek, mert megölik a gyermek személyiségét, következképpen ki kell irtani a régi iskolákat, illetőleg azoknak nevelési szellemét. A gyermek megfigyelőképességét, tudásvágyát, öntevékenységét az iskolában veszti el. Az általános műveltség üres fantomját a szülők fejéből és a tantervekből ki kell seperni és helyébe az egyén nevelését kell tenni. Az iskolának lényegében az a feladata, hogy idővel önmagát feleslegessé tegye és az életet vigye a holt rendszerek, sablónok és schémák helyébe. A nevelőnek csak az a feladata, hogy a környező feltételeket a természet kibontakozására alkalmassá alakítsa. Mivel a polgári társadalom iskoláit részleges reformokkal átalakítani nem lehet, azért jönni kell egy nagy forradalomnak, mely a mostani rendszert elsöpri, vagy jönni kell egy pedagógiai özönvíznek, melyből a pedagógia Noé bárkáján csak Montaigne, Rousseau, Spencer művei és a gyermeklélektani irodalom menekül meg. Ellen Key forradalmi pedagógiája sok pedagógust indított a pedagógiai naturalizmus mezejére. Pudor, Gurliitt, Schulz, Öestreich, Rühle, Lunacsárszkij, Bubnov és mások tollal és részben tettekkel szolgálják a forradalmi pedagógiát. Pudor szerint a bürokratikus tantervek a tanulók lelkesedését lábbal tiporják. Gurliitt szerint a könyv nélküli tanulás a gyermeket deresre vonja, az iskolai dolgozatokban hemzsegő vörös tintavonalak pedig előlik a gyermek minden életkedvét és sebhelyeket hagynak az üde lélekben. Az iskolákban minden szürke és lelketlen. Kipusztúl az öröm. A tanulóknak nem szabad nevetni, pedig a nevetés az istenek és emberek előjoga. A legkomolyabb állat az ökör, mely sohasem nevet. Bonus is azt vallja, hogy ahol az iskola uralkodik, ott vége minden madárdalnak és a fű sem nő többé. Különösen a filológusokra haragszik, akiket valamely Karmel hegyen szeretne összegyűjteni és ott lemészároltatni, mint Illés próféta tette a holt istenek papjaival. A pedagógiai naturalisták a régi iskolát az egyéniség halottas kamrájának tekintik, amelyet reformokkal nem lehet az élet csarnokává alakítani. A régi iskola vádolása mellett Wyneken ad a legérdekesebb elveket a modern oktatás és nevelés számára. Legelőször is a nevelést ki kell venni teljesen a család köréből, mert a család már nem lehet a nevelés színhelye. Az iskolában meg kell valósítani a tanulók önkormányzatát. A tanítók és tanítványok között legyen pajtási viszony. Tanterv, órarend, parancs, tilalom, mind lomtárba való. Az oktatás legyen szabad és fesztelen társalgás. A tanulóktól távoltartandó minden kényszer. A nevelés meritse normáit a gyermek természetéből! A szabadság pedagógiájának főnormája: Pädagogik vom Kinde aus! Amint látjuk, a forradalmi pedagógia csak hangnemének élességében, a régi iskoláról vallott vádak subjektivitásában tér el az újabb pedagógiai törekvések harmónikusabb akkordjaitól. Elfogúltságai mellett is sok olyan elvet vet fel, amely Rousseau óta elkallódott és megvalósításu-

kat a társadalmi fejlődés időszerűvé tette. A forradalmi pedagógia követelményei áthatották az újabb pedagógiai törekvéseket és ha együtt sehol sem érvényesülnek, mégis a régi pedagógiai naturalisták vittek az újabb pedagógiába centrifugális erőt. Természetesen ott érvényesülhet a pedagógiai naturalizmus a leginkább, ahol a társadalom strukturális átalakulása következtében a régi pedagógia centripetális ereje csaknem teljesen feloldódott: a szovjetország közoktatásában.

A szovjetország közoktatásáról alig lehet tiszta képet alkotni, mert alig találunk tudományos igényeket kielégítő forrásokat. Csak abban egyeznek meg a szovjetország közoktatásáról szóló tudósítások, hogy elfogultak. Egyik oldalon látjuk a rajongókat, másik oldalon a fanatikus gyűlölőket. Minden tudományos szemlélődésnek előfeltétele az elfogulatlan tárgyilagosság lévén, az újabb pedagógiai törekvések között csakis ilyen módon tehetjük vizsgálat tárgyává a szovjetország pedagógiát. Kifejlődésének megértéséhez legelőször figyelembe kell részesíteni Tolsztoj pedagógiai hatását. Már a jaszna-poljanai iskola nagy mestere hirdette, hogy a régi iskola a gyermek testének és lelkének gyötrője. A jutalmakkal és büntetésekkel a gyermek egyéniség kialakulását akadályozzák meg. Ezek helyett az iskolát a szabadság légkörébe kell helyezni és a tapasztalat módszerével kell irányítani. Kényszer helyett a tanulók szabadságára és vonzalmára kell alapozni a nevelést, de ehhez először szeretetre méltóvá kell tenni az iskolát. Tolsztoj jaszna-poljanai iskolája valóban a szabadság iskolája volt, ahová akkor jöttek a gyermekek, amikor akartak és azzal foglalkoztak, ami jól esett. Azonban kellő felszerelés nélkül nem kapták meg azon eszközöket, melyekkel cselekvési vágyukat kielégíthették volna, ezért a Tolsztoj kísérlete csak elvi tanulságokat nyújtott. A szovjetország közoktatás a jaszna-poljanai iskolát általánosította, de hozzá még nagyon sok nevelő hatást vett igénybe a legkülönbélebb pedagógiai irányokból. A forradalmi pedagógusok alapelveit elsősorban vette figyelembe, de amellet az újabb pedagógiai törekvéseknek alig van olyan elve, melyet kisebb-nagyobb mértékben nem alkalmazott. Természetesen az a szédületes ütemű forradalmi átalakulás, melyen az egész orosz társadalom halad, nem tűr meg félmegoldásokat és egyszerre olyan magas célokat tűz ki, amelyek lehet, hogy a távolabbi jövőben megvalósíthatók lesznek, de a jelenben az akadályoknak egész halmazatával találkoznak. Ezekről győződhetünk meg a szovjetország közoktatás keresztmetszetének vizsgálata során.

A szovjet a közoktatás célját a nép műveltségének lehető legmagasabb szintre emelésében és a kommunista világnézet kialakításában jelölte meg. Különösen az utóbbira fordít nagy gondot a szovjet. A társadalom vezetőivé való képzésnél, a főiskolákra való jutásnál a kommunista ifjak szövetségének ajánlása a döntő és legfeljebb 10% juthat főiskolára a kommunizmus ideológiájának figyelembe vétele nélkül. De az összes tagozatú iskolákban egy pedagógusnak (tanító, tanár) és két kommunista diáknak a feljelentése elegendő arra, hogy

az ellenforradalmi ideológiájú diákokt néhány heti kényszermunkára juttassák. Mivel a felnőttek memzedékét még nem tartja teljesen megbízható kommunistának a szovjet, azért a családtól elvonja a gyermeknevelés jogát és azt a társadalom kizárólagos jogának nyilvánítja. Az 1919. márciusában megtartott kongresszus nyolc éves kortól tizenhétéves korig mindkét nemű gyermekek számára kötelezővé tette az iskolalátogatást, ugyanakkor ingyenessé tette az oktatást valameny nyi tagozatban, sőt még a tanszerekről, ruházatról és ételmezésről való gondoskodást is az állam, illetőleg társadalom kötelességévé tette. Az első években nyomatékosabban érvényesítették, vagy legalább is igyekeztek érvényesíteni a munkaiskola elveit, de az ötéves terv nagyszabású industrializálása következtében a kézimunka jelentősége csökkent, a manualizmus helyét a maschinizmus foglalta el és ezzel együtt a szovjetpedagógia is irányt változtatott. A fegyelmezést kivonták a tanítók és tanárok jogköréből és különösen a büntetést a kétharmadrészben diákokból, egyharmadrészben pedagógusokból álló iskolaszovjet hatáskörébe utalták. Az osztályozást megszüntették, a bizonyítványban csak az foglalhat helyet, hogy megfelelő-e a növendék vagy nem? A tanítás anyagát két vonatkozásban kell feldolgozni. Egyrészt a természet és az ember, másrészt a munka és a társadalom relációjából. A tananyag feldolgozásának módszerében a Project-Method és Dalton-Plan dominál. Az előbbit a szovjetpedagógusok komplex módszernek nevezik, az utóbbit pedig a szakcsoportonkénti tanítás által érvényesül. Fiúk és lányok minden iskolatagozatban együtt tanulnak. A szovjetkulturát fanatikus egyházelleni gyűlölet szövi át. Ez természetes reakciója az orosz görögkeleti egyház működésének. Ha az orosz egyház legalább kellő időben függetlenítette volna magát a reakciós cári hatalomtól és az elnyomott nép élére állva, részt vett volna a martyrokot igényelő küzdelemben, akkor a forradalom természetes és hatalmas szövetségésének tekintette volna. Így azonban a szovjet vezetői végleges megsemmisítésére törekcszenek és az orosz görögkelti egyházzról alkotott véleményüket kiterjesztik a polgári államokban működő egyházakra is.

A tanköteles kor előtti években a gyermekekről óvoda-félékben gondoskodnak. Oktobergyermekeknek nevezik az ilyeneket és részükre tartják fenn az emigrált vagy kiirtott arisztokraták díszes palotáit, ahol ételmezésen kívül bőségesen gondoskodnak a forradalmi ideológiára való előkészítésről. Legtöbb helyen csak a kommunista párt tagjainak gyermekeit veszik be ezen intézetekbe.

Az elemi iskola négy évfolyamos, tehát a nyolcadik életévtől a tizenkettedik életévig vezet a gyermek fejlődését. A középiskola három évfolyamos, de csak azon tehetséges gyermekek kerülnek ki onnan 14 éves korukban, akik tovább tanulni nem kívánnak, viszont már három évi középfoku oktatás után »megfelelő«-nek nyilvánítottanak. A középiskolások zöme a három évfolyamot öt év alatt végezi el és így az iskolalátogatási életkor felső határán, 17 éves korában

hagyja el az iskolát. 1926-ig a középiskolák szaktechnikai tananyagot dolgoztak fel, de az utolsó hat évben már a következő tantárgyak voltak: matematika, kémia, fizika, természetrajz, földrajz, szociológia, orosz nyelv, német nyelv, világirodalom, szabadkézirajz, ének, testgyakorlás. Ezeken kívül a következő közhasznú munkák közül kettőben rendszeresen részt kell venni: ipari munka, iskolaügyi tevékenység, egészségügyi tevékenység, színügyi tevékenység, sajtómunka, iskolaklub. A gyors iparosodás a szovjetközoktatásügyet is kezdi átalakítani. Az 1932. október 15-én kezdődő tanévtől minden városban és ipari központban valamennyi elemi iskolát végzett gyermek hétéves középiskolába kerül, ahol a technikai ismereteken van a súlypont. Ezen iskolákban éjjel-nappal lázas munka folyik. A felsőbb két évfolyam tanulói nagyrészt már kereső, dolgozó ifjak és csak este járnak a hatodik, hetedik középiskolai osztálynak megfelelő munkacsoportokba specializálódás céljából. Mivel az ötéves terv alapján 1933-ban kétmillió szakképzett munkásra van szükség, azért a középiskolákkal párhuzamosan valamennyi nagyüzemnek gyári iskolát kellett felállítani, hogy a szükségletnek legalább felét maguk a nagyüzemek tudják kiképeztetni szakmunkássá. Valamennyi közép-fokú iskolai (FSU) tanulmány érettségi-féle vizsgálatával zárul. A bizonyítványban csak a megfelelésegről van szó, de azt külön is megjegyzik, hogy a végzett növendék milyen tárgyhöz, vagy munkához értett a legjobban. A szovjetközoktatást betetőző főiskolai oktatás is több változáson ment keresztül. 1918 nyarán megengedték, hogy a tizenhatodik életév betöltése után minden előképzettség nélkül bármelyik kommunista férfi, illetőleg nő, főiskolai tanulmányokat végezhet. 1920-ban a négyéves tanfolyamot (orvosi karon és műegyetemen 5-5 év) három évesre rövidítették meg és azon melléktanszakokat, melyek közvetlenül nem szolgálták az iparosodást, megszüntették. 1926-ban újból négy évéssé tették az összes főiskolákat és a technikai specializálódást megszüntették. 1928-ban a főiskolák is üzemiskolákká alakultak, amennyiben a főiskolai hallgatóknak négy évi tanulmányuk alatt felváltva két hétig előadásokat kell hallgatni és azután egy hétig a szakmájának megfelelő üzemben kell dolgozni. Ezt nevezik szakadatlan gyakorlat rendszerének. Főcéljuk az, hogy az elméleti ismeretekkel együtt a főiskolai növendékek gyakorlatilag is tökéletesítsék magukat. Az egyetemek fakultásai és a főiskolák nehei teljesen gyakorlati alapon tagozódnak. Szociológiai, pedagógiai, orvosi, gazdasági, technikai és katonai fakultások, illetőleg főiskolák vannak. A moszkvai, leningrádi egyetemeken kívül a szovjetállamokban közel 150 egyetem, illetőleg főiskola van, másfélmillió tanulóval. Ezekon kívül még sok munkásfakultás (Rabfak) van. Ugyanis az 1918-i rendelet nem bizonyított megvalósíthatónak, mivel az egyetemekre és főiskolákra olyan munkások is jelentkeztek, akiknek általános műveltsége a főiskolai tanulmányok igényeit nem elégítette ki. Ezért 1928-ban fölállították a Rabfakokat, ahol négy évig tartó esti tanfolyamokban

vesznek részt a munkások és az abszolválás alkalmával távozási vizsgát tesznek.

Az egész szovjetközoktatást teljesen áthatja a kommunista világszemlélet, de a forradalmi ideológiának biztosítása és kiszélesítése céljából két hatalmas ifjúsági szervezetet létesítettek. A 8—14. életév közötti ifjak a pionír-ok. Kötelességük a szülőket és családtagokat megnyerni a kommunista ideológiának, amennyiben pedig ellenforradalmi érzületet vagy éppen terveket észlelnének, azonnal jelentést tenni a kommunista állam védőszervének, a GPU-nak. Nagyon gyakori, hogy a pionírok feljelentései következtében a gyermekek szülői a hatóságok kezébe jutottak. A pioníroknak székházai vannak, ahol hónapokig is lakhatnak és ellátásban is részesülhetnek. Nyáron a szabadban táboroznak és szigorú kommunista fegyelem alatt gyakorlatoznak. A gyakorlatok közé tartozik például a falukémlés, városkémlés és a propaganda is. Falvakban, városokban megoszolva kémlelik a lakosság gondolkodását, propagandamunkát végeznek, ahol pedig gyanús embert fedeznek fel, a hatóságok kezébe juttatják. A pionírok a tizennegyedik életév betöltése után a konsomolba (ifjúságmunkások kommunista szövetségébe) lépnek. Jelenleg több, mint másfélmillió tagja van a szövetségnek. Sejtrendszer alapján vannak szervezve. Tagsági díjat fizetnek és a forradalom érdekeit szolgálják. A GPU-val állandó összeköttetésben van valamennyi konsomolista és azonkívül a kommunista napilapok hírvagyát is nagyrészen ők gyűjtik össze. A konsomolból már mint teljesen megbízható forradalmár lép át a felserdült ifju a kommunista pártba. Nem érdektelen megjegyezni, hogy Olaszországban a balillákat és avangárdistákat az orosz pionírok és konsomolisták szervezeteinek fascista másaként organizálták.

A szovjetorosz közoktatás legfőbb tanácsadó szerve a GUSZ (állami tudományos tanács), amelynek tagjai a kommunista párt vezetőiből kerülnek a GUSZ-ba. Az összes tagozatú és nemű iskolák tantervét és oktatási utasítását ez a tanács dolgozza ki. A GUSZ tanácsai alapján a közoktatásügyi népbiztosság (Narkompros) irányítja a szovjetközoktatást. 1929. októberig Lunacsarszkij, azóta pedig Bubnov áll a közoktatási népbiztosság élén. A szovjetközoktatás rendelkezései nem bizonyultak teljesen megvalósíthatóknak, mert a forradalom kitörésekor a lakosok 62%-a analfabéta volt (csak Spanyolországban volt ennél is több írástudatlan) és erről az alacsony művelődési szintről csak céltudatos fokozatossággal lehetett volna felemelni a lakosságot. Azonban a forradalom természetének megfelelően nem ismer fokozatosságot és egyszerre akarta megszüntetni nemcsak az analfabétizmust, hanem a tömegek kvalifikátlanságát is. Az írástudatlanság ellen szövetséget alkottak, melynek most közel 30.000 sejtje és abban másfélmillió tagja van 3 napilappal. A 161 milliós nép számára 30.000 analfabétatanfolyamot nyitottak, 11.500 vándorkönyvtárt létesítettek, 21.000 olvasótermet állítottak fel, amelyben 7 millió beiratkozott tag

szórakozik. Az írástudatlanság elleni küzdelem eredményeként a 62%-ot sikerült 9%-ra lefaragni (1930-ban 15 millió írástudatlan volt), de itt nemcsak megtorpanás, hanem visszafejlődés kezdett mutatkozni. A nép alacsony kultúrális színvonalán kívül a szovjetközoktatást céljai elérésében még jelentékeny mértékben akadályozták az iskolaépületek elégtelensége, a megfelelő tankönyvek hiánya, a megfelelően képzett tanárok és tanítók létszámának csekélysége és a tanszemélyzet alacsony fizetésével kapcsolatos forradalmi, illetőleg kommunista politikai megbízhatatlansága. Az iskolaszovjetek is gátolták a hivatásos pedagógusok eredményes működését, ezért a közoktatásügyi népbiztosság 1932 október 15-től az összes diáktanácsokat feloszlatta, visszaállította a vizsgarendszert és a diplomák elnyerését is szigorúbb vizsgáktól tette függővé.

Bibliográfia: Ellen Key: Das Jahrhundert des Kindes. 1902. — Pudor: Die neue Erziehung. 1902. — Gurlitt: Der Deutsche und seine Schule. 1912. — Schulz: Die Schulreform der Sozialdemokraten. 1919. — Wyneken: Der Kampf für die Jugend. 1920. — Oestreich: Die Schule zur Volkskultur. 1923. — Kawerau: Soziologische Pädagogik. 1924. — Rühle: Die Seele des proletarischen Kindes. 1925. — Fináczy Ernő: Újabb pedagógiai törekvések. 1928. — E. Hoernle: Grundfragen der proletarischen Erziehung. 1929. — A szovjetország állapotokról: Arthur Feiler: Das Experiment des Bolschevismus. Michael Farbmann: Piatiletka, der Fünfhjahrplan.

A pszichológia és pedagógia új utjainak áttekintése után nem mulaszthatjuk el annak megállapítását, hogy az elmélet és gyakorlat között még mindig hatalmas szakadék tátong. A kapitalista termelési rend hatalmas válságában a polgári államok közoktatásának irányítói éppen olyan kapkodó kultúrpolitikát vezetnek, mint a szovjet-orosz kultúrpolitikuskok. Abban általában megegyeznek, hogy a termelési rend átalakulásával együtt a közoktatásnak is át kell alakulni és különböző foku érdeklődést mutatnak a pedagógia újabb elvei irányában. Azonban az egymást váltogató kulturpolitikuskok nem az államban élő társadalom sajátos érdeke szerint irányítják a közoktatást, hanem egyéni izlésük és tudásuk szerint. Ahelyett, hogy a legkiválóbb pedagógusok és közgazdászok szakvéleményét harmonizálnák és azt azután céltudatos fokozatossággal megvalósítanák, helyette egyéni ötleteik és többnyire speciális érdeklődési körük alapján irányítják az újabb nemzedékek nevelését és oktatását. Az egymást váltogató miniszterek egymást váltogató közoktatási rendszere a gyermekek millióit kísérleti nyulaknak minősíti. A tömegkísérletezés eredménye a tömegneurózis és a kulturanarchia. Az államok közoktatásának irányítására illetékes központi szervek többnyire bürokratikus intézmények, ahol a pedagógiai szakértelem, életismeret és gyermeklélektani tudás hiánya folytán a hivatalos akták betűmilliói a kultúrális fejlődésnek hatalmas gátjaivá válnak. A tudományos akadémiai nem tudnak megfelelő hatást gyakorolni a kultúrális fejlődésre, mert többnyire tudós (vagy áltudós) mumiakülönítmények, amelyek mereven elzárkóznak az élettől, nem látják a társadalom

nagy problémáinak mélyére és nem tudják egészségesen organizálni a tudományos kutatást. Az egyetemek az autonómia leple alatt elfalazzák magukat az élettől, oktatnak gyakorlatiasság nélkül, a nevelésben nem vesznek részt és a pedagógia tanára rendszerint egyedüli, de legmósbóább helyzetű pedagógus a tudósok hivatalos céheiben. A középfoku és alsófoku iskolák tanszemélyzetének pedagógiai kiképzése fogyatékos, továbbképzése pedig a lehető legrosszabb. A tanszemélyzet megfelelő megbecsülés, megfelelő javadalmazás hiányában elveszti a tudományok fejlődésével való kapcsolatát, értékes szakkönyveket, folyóiratokat nem tud vásárolni, új intézményeket nem tud látogatni és ezek következtében a fejlődéstől teljesen lemaradva, többnyire azon ismeretszinten dőcög, melyet oklevelének megszerzése előtt kapott. Az ilyen lemaradt pedagógusok lelkében fészket ver az abulia és a tankönyvstereotypizálás következtében kifejlődik a fejlődés, haladás iránti teljes érzéketlenség. Működésükkel sokkal többet ártanak az újabb nemzedékeknek, mint azok, akik nevelés helyett a nevelődésre bízzák az ifjak fejlődését. A közoktatás irányítói a papirjelentéseken keresztül nem látják meg a tanszemélyzet egy részének ezen állapotát és nem gondoskodnak kellő módon arról, hogy évenként legalább egyszer valamennyi pedagógus nemcsak továbbképzésben, hanem hivatása iránti lelkesítésben részesüljön.

A közoktatás organikus körtünetei mellett látjuk a pedagógiai tevékenység valamennyi területének nagy hiányát. A szülők nem kapnak pedagógiai nevelést és gyermekeiken kénytelenek a pedagógia fejlődését újra végigélni. Az iskolákban a lányokat megtanítják a főzés, varrás, háztartás elemeire, de arról egy szót sem hallanak, hogy leendő gyermekeiket miként neveljék. A szülői értekezletek többnyire mutatványos értekezések, ahelyett, hogy abban a szülőknek is aktív szerep jutna. Az iskola életét a rendtartási szabályzatok paragrafusai egyhangúvá, sablonossá teszik. A tantervekben olyan ismeretanyagot halmoznak fel a gyermeki lélekbe nem látó hivatalnokok, amelyet még az alkotóik sem tudnak megemészteni. A tárgyi képzés mellett teljesen elsikkad az alaki képzés. A tanmenetvadász iskolátogatók a tanszemélyzetet gépies motorkezelőkké teszik, akik egyenletes menetsebességgel kell hogy keresztül gázoljanak az ismeretek árkos-bokros terepén. Az órarendben csak arról nics szó, hogy a gyermek mikor mondhat egy órát a magáénak, melyet pihenésre, vagy éppen alkotótevékenységének kielégítésére használhatna. A tantervi utasítások az átlagpedagógusnak sokkal többet mondanak, mint amennyit megérthetne, az étellel lépést tartó pedagógusoknak pedig elveszik a kedvét a tanítás művészetétől.

Az elmélet és gyakorlat közötti hatalmas szakadék fenekén ott szenved, ott gyötrődik a jövő egyetlen reménysege: a gyermek. Ő az, akiért van az egész közoktatás, akiért gyártják a tanterveket, utasításokat és a rendeletek tömegeit szellőzetlen hivataloknak elintézetlen aktákkal terített íróasztalain. Ő az, aki legjobban görnyed a

közoktatás egész rendszerének sulya alatt. És Ő az, aki mindennapi lelki verejtékezésé után a legtöbb joggal mondhatja: Nincs a teremtésben vesztes, csak én...

A pedagógus is elmondhatja: Quem dii odere, paedagogum fecere. . . De az igazi pedagógus a gyermekek között elfelejti mostohaságát és egészen át tudja adni lelkének minden értékét a gyermeknek. Az ilyen jólelkű, a gyermeket maradéktalanul szerető pedagógusoknak ajánlom ezen néhány soromat is azon reményben, hogy az ismertetett elvek segítségével még közelebb jutnak a gyermekekhez, még jobban fogják szeretni, nevelni, oktatni és egy igazabb társadalom személyiségévé fejleszteni a sötét jelen vigaszát: a gyermeket.

Azok számára, akik a legszélesebb perspektívában kívánnak foglalkozni a pedagógiával, a pedagógia nemzetközi intézményeiről, folyóiratairól és legfontosabb összefoglalásairól a következőket vélem megjegyzésre méltónak:

Amerikában a THE INTERNATIONAL INSTITUTE OF TEACHERS COLLEGE (525 West, 120th Street, New York) főleg külföldieknek pedagógiai továbbképzésével foglalkozik; évenként átlag 4-5000 hallgatója van. 1923-ban létesítette a Columbia-egyetem. Kiadványa: Educational Yearbook of the International Institute of Teachers College. Igazgató: Paul Monroe. — A másik amerikai intézet: THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL EDUCATION (2 West, 45th Street, New York). 1919-ben létesült. Évi kiadványa az Annual Report. Igazgatója: Stephen Duggan. — Európában a THE NEW EDUCATION FELLOWSHIP (LIGUE INTERNATIONALE POUR L'EDUCATION NOUVELLE, illetve WELTBUND FÜR ERNEUERUNG DER ERZIEHUNG) hálózta be szervezeteivel a műveltebb államokat. Havi folyóiratai: The New Era (London), L'Ere Nouvelle (Paris), Das werdende Zeitalter (Dresden No 6. Kasernenstr. 20.). A szövegség vezértitkára: Miss Clare Soper. London W. C. I. 11. Tavistock Square. — ZENTRALINSTITUT FÜR ERZIEHUNG UND UNTERRICHT (Berlin, W. 35. Potsdamerstr. 120.) Alapított 1915-ben. Folyóirata: Pädagogisches Zentralblatt (havi). — BUREAU INTERNATIONAL D' EDUCATION. Genève, 44. Rue des Maraichers. (Kiadja negyedévenként a Bulletin du Bureau International d' Education c. folyóiratot.) — A katolikus világnézetű pedagógusok továbbképzését szolgálja a DEUTSCHES INSTITUT FÜR WISSENSCHAFTLICHE PÄDAGOGIK (Münster i. W. Domplatz 9.). Alapított 1921-ben. Igazgatója: J. P. Steffes. Kiadványa a Vierteljahrsschrift für wissenschaftliche Pädagogik és a Lexikon der Pädagogik der Gegenwart (Freiburg). — A protestáns világnézetű pedagógusok szervezete: INTERNATIONALER VERBAND EVANGELISCHER ERZIEHUNG UND UNTERRICHTSORGANISATION. Alapított 1928-ban. Utrecht. — Az előbbi szervezetek közül néhányan együtt adják ki a legjobb színvonalon tartott Internationale Zeitschrift für Erziehungswissenschaft c. fo-

lyóiratot. Szerkeszti: Friedrich Schneider (Köln-Bayenthal. Bernhardstr. 157.) Magyarországon a MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG. Folyóirata: Magyar Paedagogia. Szerkeszti: Nagy Béla. Budapest, VIII. Muzeum krt. 6—8. Megjelenik havonként. — A nemzetközi oktatásügyről megjelent munkák közül legfontosabbak: Fr. Kemény: L'Enseignement International. Histoire Etat actuel. Avenir (Ostende. 1914.) és 53 ország közoktatásügyének szervezetéről a BUREAU INTERNATIONAL D' EDUCATION által kiadott: L'Organisation de l' Instruction Publique dans 53 pays (Geneve, 1932.) — A pedagógia irodalomról a legnagyobb bibliográfia: Arthur Hoffmann: Die erziehungswissenschaftliche Forschung. Pädagogische Gesamtbibliographie. Erfurt, 1931. — A pedagógia legújabb irányairól: Hergel: Die wichtigsten Strömungen im pädagogischen Leben der Gegenwart. 1922. — Arens Alfred: Lebensanschauungen und pädagogische Strömungen der Gegenwart. 1922. — Lehmann: Die Pädagogische Bewegung der Gegenwart. 1922. — Linde: Pädagogische Streitfragen der Gegenwart. 1922. — Zieroff: Richtungen und Probleme in der Erziehungswissenschaft der Gegenwart. 1925. — Petersen: Die neueuropische Erziehungsbewegung. 1926. — Hahn: Pädagogik der Gegenwart in Selbstdarstellung. 1926. — Grünwald: Die Pädagogik des zwanzigsten Jahrhunderts. 1927. — Weszely Ödön: Legújabb áramlatok a nevelésaudomány terén. 1931. — Messer: Pädagogik der Gegenwart. 2. Aufl. 1931.

P. S.

Ezen munkám kézírata 1932. november 1.-je óta technikai akadályok folytán az ÚJ ÉLET szerkesztőségében várta megjelenését, illetőleg az új típusú, modern szedőgép megérkezését. Ezért az utolsó 16 hónap külföldi és hazai pedagógiai fejlődése nincs vázolva az előadottakban. A nagy mértékben felszaporodott új anyag közléséről le kell mondanom és ezen helyen a magyar nyelvű pedagógiai irodalom bűvárait csak két könyv megismerésére óhajtom felhívni. Az egyik Weszely Ödöntől megjelent »Pedagógia«, mely a lehető legtömörebben és rendszerbe foglalva ismerteti az újabb pedagógia minél több vezető gondolatait. A másik Kemény Ferenc által a legkitünőbbben szerkesztett »Magyar Pedagógiai Lexikon« első A-J kötete. Ez utóbbi valóban méltó, szintetikus koronája a magyar nyelvű, tudományos pedagógiának és elvülhetetlen érdeme a legszélesebb pedagógiai látókörű szerkesztőnek. Vajha a Magyar Pedagógiai Lexikon annyira megtermékenyíthetné pedagógusainkat, hogy végre tudományos rendszerben kidolgozást nyerhetne a magyar pedagógia is. Végül nem mulaszthatom el ezen munkám az időközben korán és hirtelen elhalálozott Kenyeres Elemér emlékeztére ajánlani. Ugyanazon intézetben nyerte első pedagógiai képzését, melyből többszáz tanítványom széledt szét nevelői hivatásra és nemcsak az intézetnek vált büszkeségévé, hanem a magyar pedagógusok első vonalába jutva, külföldön is sok elismerést vívott ki a magyar pedagógusok számára. A munkáereje teljességében, pályája derekán elhalálozott pedagógusunk emlékét mindenkör kegyelettel őrizzük.

1934. február hónapban.

Málnási Ödön.

A kisebbségi magyar katolikus
értelmiség folyóirata az

ÚJ ÉLETT

Az általános bel- és külföldi kritika szerint az egész magyar nyelvterület egyik legnívósabb folyóirata. Megjelenik havonta 68 oldal terjedelemben, műmellékletekkel, külön tanulmány mellékletekkel. — Munkatársai a szlovenszkói, erdélyi és magyarországi, valamint a külföldi katolicizmus legjobb írói. Állandó külön pedagógiai melléklet.

Kérjen mutatványszámot!

Előfizetési ára egy évre 30 Kč, 6 pengő, 180 leu, 2 dollár, 80 dinár.
Egyes szám ára 4 Kč.

Szerkesztőség: Košice-Kassa, Mikes Kelemen u. 6.

Kiadóhivatal: Rožňava-Rozsnyó, Fő tér 4.

A Sajó-Vidék nyomdavállalat és üzletének Rožnava-Rozsnyó, Főter 4. közleményei:

Raktáron van:

Az összes egyházmegyei nyomtatványok,
Első szentáldozási és bérmentési emléképek,
Szentképek, olvasók. imakönyvek, kegytárgyak
és templomgyertyák,
Szépirodalmi könyvek és tankönyvek!

Itt szerezhető be:

Mécs László: *Legyen világosság* 21— Kč.
Dr. Spesz Sándor: *Az okkultizmus és a csoda* 20— Kč.

Kovács Gyula: *Még sem lesz belőlem tekintetes asszony* 5— Kč.

Kovács Gyula: *„Rudika házasodik”* 3— Kč.

Kovács Gyula: *„Enekek és búcsúztatók”* 5— Kč.

Kovács Gyula: *„Tudnivalók a házasság szentségéről”* —50 Kč.

Tisztelendő M. Rafols nővér jóvendőségei 1— Kč.

Rády Elemér: *A kisebbségi kérdés* 1— Kč.

Szent Imre emlékfüzet 2— Kč.

Dr. Pfeifer: *Szent Imre tankönyve* 4— Kč.

Szociális apostolok. Proletárok között —20 Kč.

Börtöntől a sírig —20 Kč.

Az „Új Elet” és a „Világosság” régebbi számai.

Már megjelent Schoupe-Jankovics: „A pokol” II.

kiadása. Ára 8 Kč.

Mondy Miklós:

„Egy a szükséges”

elbeszélés kötete. Ára 10 Kč.

Az Új Eletben imertetett, vagy hirtetett könyveket is beszerezzük!

Szerkesztői üzenetek.

Lapzártá minden hónap elsején. — **Levelekre** válaszolunk, de kérjük válaszbeléyeg melléklését. — **Cik-keket** névalírás nélkül csak előzetes megbeszélés alapján közlünk. — **Benyó Antal**, Pozsony: A beigért kéziratot érdeklődéssel várjuk. — **Boot János**, Pozsony: A kedves lapot köszönjük. — **Kazai Adél és Schmölz Mária**, Vértes-Acsa: Nézetüket az említett könyvről teljesen oszítjuk csupán azt jegyezzük meg, hogy versek szavalókórusra való átdolgozásánál néha előfordulnak rövidítések. — **Mécs László** Királyhelmece (Král. Chlumec) plébános. Írásokat készségesen közlünk, ha lapunk szellemével megegyeznek. — **Leveleiket** a jövőben is örömmel vesszük. — **Dragutin Teminovic**, Belgrád: Lapunkat címére megindítottuk. Reméljük lapunk iránya megnyerte tetszését, hisz a katolikus irodalom elsőhelyedése és nivótlan-ságai ellen mi is harcolunk. A helyesen felfogott konzervatívizmus elveknek és nem formáknak az állandóságát jelenti. Ezt nagyon sokan szem elől tévesztik. — **Makra Gyula**, Szarajevo: A kért folyóirat címek: Erdélyi Iskola és Erdélyi Tudósító, mindkettőt ajánljuk figyelmébe. — A bácskai plébániák címeit kérjük, küldje be szerkesztőségünknek. — **Dániel Géza**, Zágráb: Lapijára technikai okokból csak most tudunk választ adni. Lapunk hirdetését megköszönjük és a kis dolgozatból egy példányt mi is kérünk. — A kat. akciót illetőleg okt.-nov.-i számunkra hívjuk fel figyelmét s egyben jelezzük, hogy lapunk régi számai és néhány röplapot címére megküldtünk. — Kérjük jelezze

megérkezését. — **Jozsicska Béla**, Szepeskáptalan. Úgyeben intézkedtünk. — **F. G. Nb**, hátráléka 1934 végéig 20 Ké. — **Bogner József** pref. Nagybecskerek. köszönjük a következő sorokat: „Az Új Élet teljesen megnyerte tetszésemet és feltétlenül jártni fogom. Ismerőseimnek is megmutattam és mindenki elragadtatással nyilatkozott lapjukról.” Továbbá szíves propagandáját kérjük. — Jugoszláviában az előfizetések: „**Putnik**” novinsko odeljene Novi Sad, Kralja Aleksadra ul. 21. III. küldendő. — Évi előfizetési díj 80 dinár. — **Dániel Géza** Zágráb. A fenti üzenet utolsó sorait nb. figyelmébe ajánljuk. — Az 1933. évi számokért 80 dinárt kérünk. — **Szaló K.** Imely: A beküldött dolog jén. Üdvözet. — **Sch. Pál** Budapest: A cikket köszönettel megkaptuk, de tartalmánál fogva inkább egy másik laptestvérünk keretei közé illet, átadtuk közlésre. — **Szentiváni Béla**, Esztergom: Verseit megkaptuk, közlésre kerülnek. — **Egy élet** misztériuma c. cikk most nem illik lapunk keretei közé. A levelet köszönjük. Sok üdv. — „**Megint temettem**” és „**En az életem úgy érdemeltem**” c. versek nem felelnek meg lapunknak. Mászt kérünk.

Sajtóalapra érkezett adományok: Nagyszombati Püspökség 500 Ké., Petráss Marianna Trencsén 31, Ing Nagyfalussy Antal Érsekújvár 20, Gruber József Csifáry, Medveczky Gyula Brezno, 10—10, Dr. Dunda Ernő Ungvár 6 és Jakobey István Eperjes, Szabó Ferenc Naszvad, 5—5 Ké.

A Stimmen der Zeit kiváló katolikus havilap márciusi száma gazdag tartalommal jelent meg. Az objektív és szubjektív vallásosságról, Thomas Mann-ról, a német specialistáról Szovjetországban, a házassági periodikus önmegtartóztatásról, a nemzeti szocialista világnézetről, az új egyházi zenéről jelentek meg többek között nagyon érdekes tanulmányok. A lap munkatársai a német katolicizmus legjobb írói. A lap megrendelhető a Herder et Co cégnél Freiburg im Breisgau, félévi előfizetése 6 márka.

A Schweizerische Rundschau a svájci katolicizmusnak a határon túl ismert kiváló folyóirata. Cikkei ismert és kedvelt olvasmányai a németül értő katolikus világnak. A lap havonta jelenik meg. Megrendelhető Benciger & Co. cégnél Einsiedeln-ben (Svájc) előfizetés egy évre 15 svájci franc.

Kegyűrtárgyak, lakönyvek, szobrok, templomfelszerelési tárgyak, fall esenfépek, emlékező könyvek

Ribár A. kegyűrtárgy és kat. könyvek üzletében **Košice-Kassa. Hútrai 1. 11.**

Kölcsönök Kongruát élvező jelkészek, def. áll. városi, községi tanárok, tanítók és nyugdíjasoknak kéaval-mes havi törlesztésre, minden ingatlan biztosíték nélkül, kezességgel és anélkül, vagy életbiztosítással kapcsolatban, első kamat mellett gyorsan és előzékenyen folyósíthatnak.

Kölcsönök államépitészeti sorsjegyekre és egyéb érték-papirokra, életbiztosítási kötvényekre a legnagyobb kurzus szerint. Azok vétele, eladása részleffizetésre is!

BUDAY VINCE Nevé Zámky—Érsekújvár.

Hitel és bizt. irodája. — Postafiók 24.

Írásbeli érdeklődésekre részletes információ és díjtalan nyomtatott kölcsönfelhívásunk Ké. 3 válaszküldvény kíséretében.

Buliczka Ede könyvkötésze

jutányos áron vállalja könyvek bekötését. Az Új Élet I. és II. évfolyamához egységes bekötési táblákat szállít.

Košice—Kassa, Sándor u. 14.

Telefon: 2036.

Szülők, tanárok, cserkészvezetők, fiatalok!

Dr. P. Olasz Péter S. J. könyvei:

1. **A serdülő fiú a magyar regényben.** 38 nagyobbbrészt újabb magyar regény értékeit tárja föl rámutatva a serdülő fiú művészi és lélektani alapokon nyugvó ábrázolásaira. **Ára 18-20 KČ.**

2. **Fiú, légy férfi!** 3. kiadás (8 ezer). **A 12-16 éves fiú önévelése élénk, változatos fejezetekben. Ára 6-50 KČ.**

3. **Az új férfi.** (3 ezer). Az Erdélyben két kiadást ért és 4500 példányban elfogyott. „A mai férfi életútja” c. munka lényegében átdolgozott új kiadása. A 15-21 éves fiúk részére készített önévelési tervek. **Ára 6-50 KČ.**

Megrendelhetők a „Szent József” könyvkereskedésben Bratislava (Pozsony) Lőrincapu utca 3. sz.

MAGYAR MINERVA Szépirodalmi és tudományos folyóirat

Megjelenik havonként július és augusztus kivételével.

Előfizetési ára: 1/2 évre 15, 1 évre 30 korona.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Pozsony, Kertész utca 1.

Könyvujdonságok:

Papini: Gog	18—
Tormay Cecil: Ősi küldött. Kötve	32—
Hvozdzik: Magyar-szlovák részletes szótár. Füzve	75—
Migray: A marxizmus csödjé	24—
Varga László: Új társadalmi rend felé	3-50
Stuhlmann: Az ifjúkor lélektana	24—
Farkas Gyula: A magyar irodalom története	21-50
Eckhart Ferenc: Magyarország története	21-50
Móra Ferenc: Ének a bűzamezekről. Kötve	36,40
Tamási Áron: Ábel az országban. Kötve	26—
Mauriac: A Frontenac misztérium	15—
Gedtrud Ceter: A Gettóból jött pápa	18—
Balla Borisz: A lélek útjai	14—

Ezen árak portó nélkül értendők (csomagportó 4— KČ).

Jaschko és Társa könyvkereskedése

Košice (Kassa), Fő utca 63.

Szerkesztésért és kiadásért Dr. Suhaj Béla felel. — Nyomja és kiadja a Sajó-Vidék nyomdavállalat Rozňava-Rozsnyó, Fő tér 4. Telefonszám: 71.

Ujágbélyeg Éhaszuálata a kassai pósta és távirda igazgatóság által 85.038—IV.—1981. szám alatt engedélyezve.